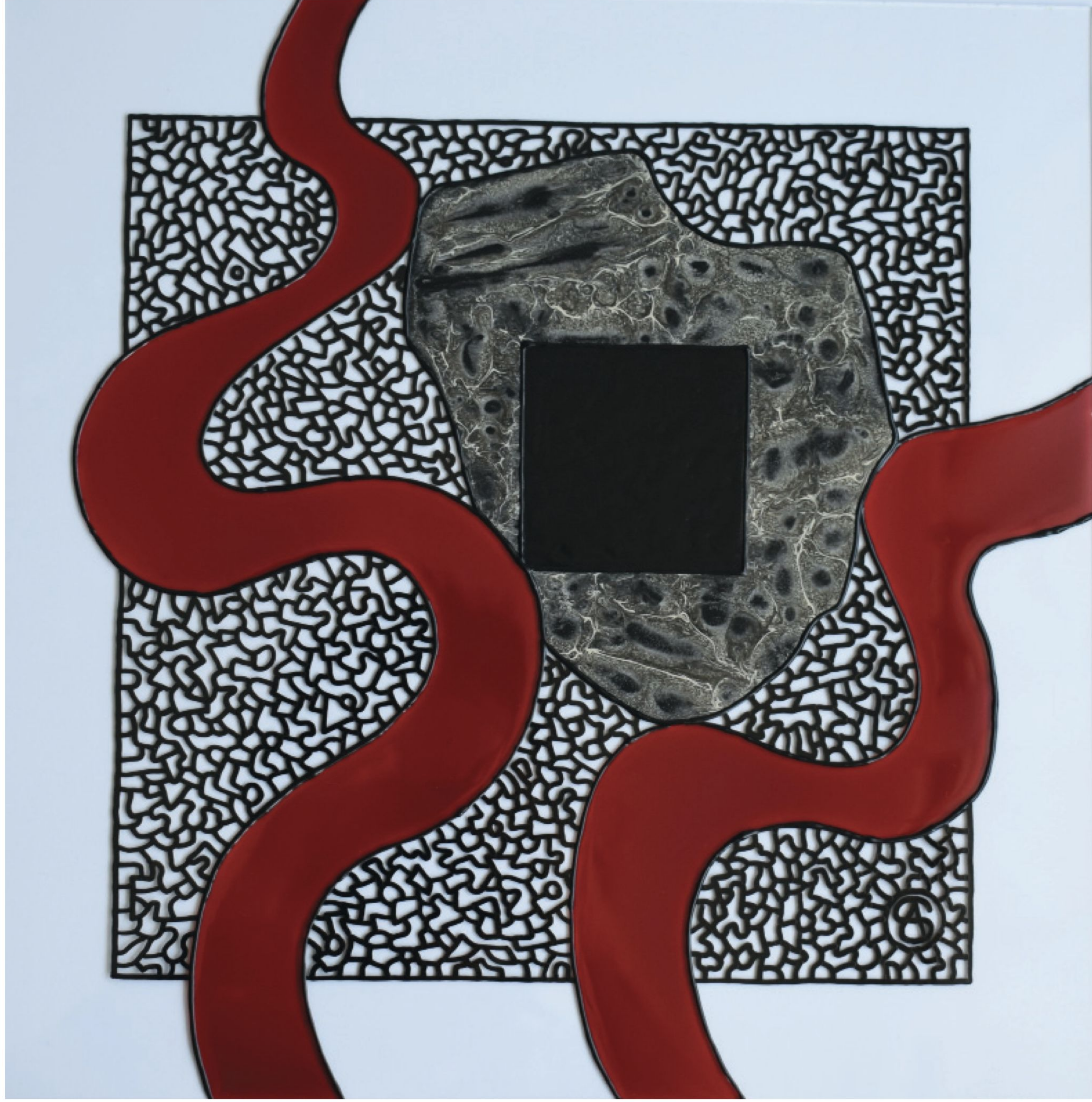

2024/5

92

irodalom – művészet

PILOS

TARTALOM

Szépíráás

Fellinger Károly: <i>A múlttól, Sósrag,</i> <i>Szilvaszem, Kajsziarack</i> (versek)	3
Berka Attila: <i>Fel, le</i> (novella)	6
Székelyhidi Zsolt: <i>Tart, Tár</i> (versek)	11
Aich Péter: <i>Luca álma</i> (novella)	13
Siska Péter: <i>Egy másolat sokszorosítása,</i> <i>Hazatérés, Chicxulub</i> (versek)	19
Hajdú László: <i>Találkozások</i> (novella)	21
Ferenczi Ákos: <i>Ideje mennem</i> (novella)	24

Láthatár

Biernaczky Szilárd: <i>A Teremtő büntetése</i> <i>(Chinua Achebe versei elé)</i>	26
Chinua Achebe: <i>A benini út,</i> <i>Fenyőfa tavasszal, Agostinho Neto,</i> <i>Az első lövés, Egy anya a menekült-</i> <i>táborban, Légitámadás, Szerelmi</i> <i>körforgás, Kérdés, Válasz, Óvakodj</i> <i>lélek-testvér, Generációs szakadék,</i> <i>Félreértés, A tudás megfoszt,</i> <i>A Teremtő büntetése, Bolond énekük,</i> <i>Szeret engem, nem szeret engem,</i> <i>Hanyagság</i> (versek, Biernaczky Szilárd fordításai)	31

Opus-útinapló

Méhes Ottó: <i>Az alaszakai Kenai-</i> <i>félszigeten Széchenyi nyomába</i> <i>és a kanadai Arktikus-óceán</i> <i>partján</i>	45
--	----

Opus-tanulmány

Vasvári Zoltán: <i>Erős Jancsi, Malac</i> <i>Julcsa, a tengeri kisasszony és társaik</i> <i>(A szlovákiai palócok népmesekincséről)</i> – <i>Erős Jancsi</i> (népmese) <i>(AaTh 650 A. Ipolyi Arnold</i> <i>gyűjteményében 111. sz.</i> <i>Nyitra völgye)</i>	50
---	----

Opus-esszé

Bakonyi István: <i>Iancu Laura</i> <i>lírójának kiteljesedése</i> <i>(Karmaiból kihullajt)</i>	60
--	----

Opus-köszöntő

Gróh Gáspár: <i>1989 – te csillag</i> <i>(a 75 éves Tóth Lászlóról)</i>	65
--	----

Könyvek között

Kovács Jolánka: <i>A valóság falai</i> <i>(Fellinger Károly: Hétpecsétet</i> <i>szabadulás)</i>	75
---	----

Küszöb

Dávid Dóra: <i>Álarc, Töredékek</i> <i>(novellák)</i>	79
Šereš Rebeka: <i>Emlékszem...</i> (vers)	82
Bittera Sophie Iman: <i>A szatyor</i> <i>(novella)</i>	84

Opus-történelmi regény

Bíró Szabolcs: <i>A pusztulás dala</i> <i>(regényrészlet)</i>	86
--	----

Opus-lektúr

Kerezi Katalin: <i>Szabadon</i>	96
---------------------------------------	----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei	99
--	----

Lapszámunk szerzői	100
--------------------------	-----

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Hodossy Gyula versei – Póda Erzsébet *Titkom gyümölcse* című elbeszélése – Rásó Attila, Vass Tibor és Vasas Tamás versei – Fritsi Péter és Gyenes Imre novellái – Láng Eszter festményei – Harry Goode angol költő versei Hermann Judit fordításában – Katona Nick *A hangokba zárt vizuális reprezentativitás* című interpretatív tanulmánya Petőcz András *Dadog* című verseskötetéről – Gánszler Beáta *Öreglány, szürke kis egerem* című fiktív naplótöredékei – Válogatás a szlovák költők műveire meghirdetett fordítópályázat beérkezett munkáiból

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrassy út 45.
Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55
Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.
Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.
Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2
Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27
Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmece: Regionális könyvtár, Fő utca 72.
Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.
Nagykapos: Magyar Községi Ház, Csepely 64.
Pozsony: ArtForum, Kozia 611/20
Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1
Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

16. évfolyam, 5. szám (október)
Felelős kiadó: Hodossy Gyula
Főszerkesztő: Petőcz András
(szerkesztoseg.opus@gmail.com)
Vezető szerkesztő: Angyal Sándor
(angyal.opus@gmail.com)
Szerkesztő: Kovács Balázs
(kovacs.balazs.opus@gmail.com)
Tanácsadó testület: Balázs F. Attila,
Hogya György, Lackfi János
Korrektúra: Tóth Ozsvald Zsuzsanna
Tördelés és nyomdai előkészítés: Rácz Éva
Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5,
92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk,
E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com
Nyomta: PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya
Megjelent 2024 októberében 700 példányban.
Regisztrációs szám: EV 5895/20

Dvojmesačník. 16. ročník, 5. číslo (október)
Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov
na Slovensku
Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372
Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901
Dunajská Streda, www.szmit.sk,
E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com
Vydavateľ: Gyula Hodossy
Šéfredaktor: András Petőcz
(szerkesztoseg.opus@gmail.com)
Hlavný editor: Sándor Angyal (angyal.opus@gmail.com)
Redaktor: Balázs Kovács
(kovacs.balazs.opus@gmail.com)
Poradný zbor: Attila F. Balázs,
György Hogya, János Lackfi
Korektúra: Zsuzsanna Tóth Ozsvald
Sadzba a predtlačová príprava: Éva Rácz
Tlač: PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica
Vyšlo v októbri 2024. Náklad 700 ks.
Registračné číslo: EV 5895/20
ISSN: 1338-0265
www.opus-folyoirat.sk
www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat
Ingyenes / Nepredajné

irodalom - művészet

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága
Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák
Köztársaság Kisebbségi
Kulturális Alapja támo-
gatásával – Realizované s
finančnou podporou Fondu
na podporu kultúry
národnostných menšín

Támogatáskezelő szervezet:
Petőfi Kulturális Ügynökség
Nonprofit Zrt. Támogató:
Magyar Kultúráért
Alapítvány

Megjelent a
Méhes György – Nagy Elek
Alapítvány támogatásával

A múltról

(Tóth László 75. születésnapjára)

A felejtés beindítja, serkenti
az agyműködést, összefüggésekre
ragadtatja magát, kerekké teszi
a történetet, majd kezében

a képzelet, a fantázia kopott
vésőjével, eltüntet forgácsot és
sima márványport, kifogva végül az
örök igazságot, az aranyhalat

a látszat s a valóság tengeréből,
hogy a magányos költő zsörtölődve,
eszegetve a szálkás, nyers húsból, meg-
feledkezzen a három kívánságról.

Sószag

(Ravasz József 75. születésnapjára)

Szerveink trójai falovak, tele
ellenséges katonákkal, önzésünk
teszi alázatossá őket, ölni
is elszánttá, akiknek a kapálás

után csoda lenne, ha nem sülné el
a kapanyél, de a szerelmes költő
szíve nem lehet trójai faló, mert
hiszen a helyén van az, másnak adta.

Szilvaszem

Jánosnál csak a szennyese vár jobban
Julira, az átizzadt alsónemű,
a pizsamafelső és -alsó, amikor
János munkába indul, és a személy-

vonaton elbóbiskol szerelmesen,
álmában nem indul be az a fránya,
mihaszna automata mosógép,
aminek rég letelt a jótállási

ideje, ki kellene már cserélni, rég
nem egy életre készülnek az új
háztartási gépek, haladni kell hát
a korral, meg aztán nehogy a gyártók

ne tudjanak többet termelni, hiszen
még munka nélkül maradhat János, s a pénz
lesz majd az oka, hogy nem futja nekik
egy jobb automata mosógépre.

Kajszibarack

János mesélte, gyerekkorában az
öccsével, Imrével eljárt Madarász
Mariska nénihez kajszibarackot
szedni a magas fáról, kapott érte

három koronát, ami jól jött búcsú
idején, de mivel Mariska néni
kertje végében kaptárok sorjázta,
s az érett gyümölcsökből szorgos méhek

lakmároztak, Jánosnak inába szállt
a bátorsága. De a háziasszony
mindenre gondolt, elhúzta előttük
a mézesmadzagot, azt mondta bölcsen,

elárulja, melyik kajsziбарack a
legfinomabb, azt bátran megehetik,
ráadásnak a pénz mellé, lássák, hogy
jószívű öregasszonnyal van dolguk.

Kigyúlt a fény az alagút végén, mint
este a szerelmes lány ablakában
hagyott pislákoló gyertya, a titok
évgyűrűit egyenként felpróbálta

ujjaira János, kiderült, a le-
hullott barackok mellett, a fáról még
megehetik azt, amibe a méhek
a szedés előtt már belekóstoltak.

Mert Madarász Mariska néni tényleg
nem hazudott, János és öccse szerint
nem is tudott volna, nem vitte rá a
lélek, ő mindig csak magára gondolt.

Simon Anikó: Életkövek 1.

Noha ma is vannak még helyek Földünkön, ahol az emberek egész életüket leélhetik anélkül, hogy akár egyszer is láttak volna liftet, az Otis Elevator Company nevű ismert felvonócég becslése szerint berendezéseik kilenc naponként bolygónk egész lakosságának megfelelő számú embert szállítanak fel-le.
James Gleick (Simóné Avarosy Éva fordítása)

Dühösen méregetik egymást
Samuel Beckett (Kolozsvári Grandpierre Emil fordítása)

Kezében táskát szorítva két öltönyös férfi száll ki a liftből, megy fel a rövid lépcsőn az apró tetőteraszra.

De jó a friss levegő, mondja a szőke hajú, ahogy a mellvédre könyököl.

Milyen kellemes a levegő, mondja a barna hajú, és a mellvédre könyököl.

A magasságnak megfelelő légáramlat túr bele a hajakba. Az ég felhős, de a Nap lassan erőre kap.

A könyöklő férfiak alatt zúg, gomolyog a főváros, Pest. Kicsit arrébb a Duna, mögötte, szemben Buda, a másik fél. És a budai hegyek.

A férfiak a budai hegyeket nézik.

Hát ez szép, mondja a barna hajú.

Igen, eléggé, mondja a szőke.

Bizony, bizony.

Hát igen.

Állnak könyökölve a férfiak, és nézik a budai hegyeket. Az ég kékül, a felhőzet zsugorodik.

A barna cigarettára gyújt.

Egyszerűen nem bírok leszokni, mondja közben.

Sajnos én se, mondja a szőke, és ő is rágyújt.

Egy ideig azt hittem, folytatja a barna, ha majd benő a fejem lágya, ha majd nagy leszek, abbahagyom, leteszem. Megszerzek mindent, lesz anyagi biztonság, egy jó ház, rendes család, rendes feleség két-három rendes gyerekkel meg a min-

den más, ami kell, és akkor egy reggel még a kávé mellé elszívok egy cigit, utána soha többé. De mindig jön valami, vagy a feleség, vagy a gyerekek, vagy a pénz, vagy éppen a sorrendben, és már füstölök is. Azokat a fingszagú vagy ízesített cigigépeket meg nem bírom.

Én pont ugyanígy vagyok, mondja a szőke, miközben a felhők közé fújja a kövér füstöt. Szerencsére a drogot utálok. Akármit próbáltam, egyik sem jött be.

Táskájából előhúz egy bontatlan whiskyt. Letekeri a kupakot, az üveget a barna felé nyújtja.

A barna elveszi, kortyol, visszaadja.

Nézik a budai hegyeket a mellvédnek támaszkodva, a Dunát. Az időjárás egyre kellemesebb.

De tényleg milyen jó itt, mondja a barna. Gondoltam, felugrom kicsit körbenézni, jó levegőt szívni. Odalent sokszor már nem is kapok levegőt. Az irodáról nem is beszélve.

Nekem is elfogyott a levegőm, mondja a szőke, vagyis hogy elfogyott körülöttem a levegő. Pedig a tüdőm bírná.

Az én tüdőmmel sincs baj, még az orvos is megdicsért. Járok futni és edzeni. Egy erdő mellett lakunk, ott szoktam futni, az erdőben, mondja a barna.

Mi is egy erdő mellett lakunk. Szeretek sétálni az erdőben, mondja a szőke, viszem a kutyát is, hadd fusson, szereti.

Mert futni jó, mondja a barna. Te is az elsőn dolgozol?

Nem, a másodikon, mondja a szőke.

Akkor ezért találkozunk ritkán, mondja a barna.

A szőke nyújtja a whiskyt, a barna elveszi, kortyol.

Jólesik, köszi, mondja aztán.

Örülök, örülök, mondja a szőke.

Pedig ilyenkor nem szoktam, észnél kell lennem, nagy a felelősségem, mondja a barna.

Persze, nekem is. De néha lazítani is kell, mondja a szőke.

Ez igaz. És így a legjobb, ha fényes nappal van, mondja a barna.

Ez az, mondja a szőke, beszélünk a felelősségről és a fontosságról, aztán meg munka helyett piálunk. Te hogyhogy nem dolgozol?

És te, kérdez vissza a barna.

Én kivettem ezt a napot, mondja a szőke, és szóltam, hogy bár beugrom egy-két apróságért, megyek tovább, mert dolgom van, intéznem kell ezt-azt.

Én is pont így, mondja a barna.

Nézik a budai hegyeket és a Dunát.

De akkor tulajdonképpen miért jöttél fel, kérdezi a barna, el is mehettél volna már a dolgozdra.

És te, kérdezi a szőke. Te is elmehettél volna már, te is szabad vagy.

Úgy látszik, közös a kérdésünk, mondja a barna.

Mondjuk, mondja a szőke, ha jól megnézlek, aztán magamat, eléggé olyanok vagyunk, mint akiknek sok közös kérdésük és válaszuk van.

Igen, mondja a barna. De akkor ezzel nem vagyunk beljebb.

Nézik a Dunát, fölötte a budai hegyeket.

Kis István, mondja aztán a barna, lép egyet, a kezét nyújtja.

Nagy János, mondja a szőke, kezét ráznak.

Bízom benne, hogy legalább a nevünk különbözik, mondja a barna, vagyis Kis hátralépve.

Ez valóban megnyugtató, mondja a szőke, vagyis Nagy. Erre igyunk.

Isznak.

Tehát, kérdezi Kis.

Mi tehát, kérdezi Nagy.

Hát hogy miért, mondja Kis.

Persze, persze, mondja Nagy, és az égre néz, csak nézi az eget.

Na, kérdezi Kis.

Hát jó, mondja Nagy. De ki fogsz nevetni.

Isten bizony nem nevetek, mondja Kis.

Ám legyen, mondja Nagy. Hosszú idő után egyszer végre teljesen egyedül akartam lenni. Amikor sehova nem kell sietnem, senkire nem kell figyelnem, se igazodás, se taktika, se stratégia, csak az van, ami van. Meg én. És nem megyek haza, nem ülök be sehova, csinálom eleget, csak ezt csinálom, és otthon is csak jár az agyam, nem kapcsolok ki, és ha beülök enni vagy beülök inni, az is pont ugyanolyan lenne, mint máskor, mint mindennap, ezért nem egyik sem, ezért semmi. Csak ide fel, gondoltam, itt biztosan nincs senki, megiszom a whiskymet, elszívok pár cigit, és nézem, ahogy a világ megy nélkülem, ahogy mindenki másnak pont ugyanolyan ez a nap is, csak nekem nem, én teljesen kívül vagyok, egy néző, egy kívülálló. Csak így tudhatok egyedül lenni, csak így van bennem béke és csend. Még a telefonomat is kinyomtam.

Kis néz, csak néz, aztán felnevet.

Látod, ezt mondtam, mondja Nagy. Éppen ezt. Tudtam, hogy kiröhögsz.

Pedig nem, mondja köhögve Kis, nagyon nem. Ugyanis nem rajtad nevetek, hanem magamon.

Nagy a Dunát nézi, iszik.

Magamon röhögtem, csakis magamon, folytatja Kis.

Nagy iszik, a budai hegyeket nézi.

De részben mégis igazad van. Nemcsak magamon röhögtem, hanem kettőnkön. Rajtad is és magamon is, mondja Kis.

Nagy Kisre néz.

Kis Nagyra néz.

A Duna és a budai hegyek felé fordulnak.
Tehát ha jól értem, mondja Nagy. Ha jól értem...
Jól érted, mondja Kis. Én is ugyanezért jöttem ma ide. Éppen ugyanezért.
De nem ugratsz most engem, ugye, kérdezi Nagy. Kishez lép, a szemébe néz, hosszan. Nem, nem ugratsz. Akkor erre iszunk.
Iszik Nagy, iszik Kis. A mellvédnek dőlnek, nézik a Dunát és a budai hegyeket. Nézik.
Talán tényleg jobb Pesten lakni és Budát látni, mondja Nagy.
Talán igen. Csak meg kell találni azt a lakást, aminek a környéke is normális, például jókat lehet sétálni esténként, mondja Kis.
Kevés ilyen hely van, sajnós, mondja Nagy. És az erdőt elég nehezen cserélném el. Az erdő, igen, az most hiányzik, mondja Kis.
Nekem is. Talán mégiscsak oda kellett volna mennem, mondja Nagy.
Igen, talán oda, mondja Kis.
Isznak.
Engedd meg, mondja Kis, hogy most már végre én kínáljalak. Mert én is hoztam magammal. Csak én whiskey-t.
Azért nem sértődöm meg, mondja Nagy. Az a lényeg, hogy legyen elég tápanyag a bátorsághoz.
A bátorsághoz, kérdezi Kis.
Hát persze, mondja Nagy. Ha az ember valóban szembe akar nézni magával, ahhoz nagy bátorság kell.
Milyen igazad van, mondja Kis, erre így nem is gondoltam.
Jó, hát azért eddig én se sokra mentem vele, mondja Nagy.
Hátukat a mellvédnek támasztva leülnek, isznak.
Igaz, hogy így nem látjuk a Dunát meg a hegyeket, de jó már leülni egy kicsit, mondja Kis.
Nézik az ajtót, amin kijöttek.
És most mit csináljunk, kérdezi Nagy.
Nem tudom, mondja Kis. Eddig még soha nem csináltam ilyet.
Isznak. Nevetnek.
Azt hiszem, az a baj, mondja Nagy, hogy végül is jó srác vagy, de ez elvileg egy magányos dolog lenne, olyan intim.
Teljesen igazad van, mondja Kis, teljesen igazad van. És mit javasolsz?
Talán, mondja Nagy, talán az lenne a legjobb, ha az egyikünk lemenne, mondjuk, egy kávéra, és egy óra múlva jönne vissza, körülbelül nagyjából, addig a másik meg itt lehetne egészen egyedül, magában.
És fej vagy írással döntenénk el, hogy ki az első, mondja Kis, ez jó ötlet, nekem tetszik.
Felállnak, isznak, a mellvédnek könyökölnek, nézik a Dunát, a budai hegyeket.

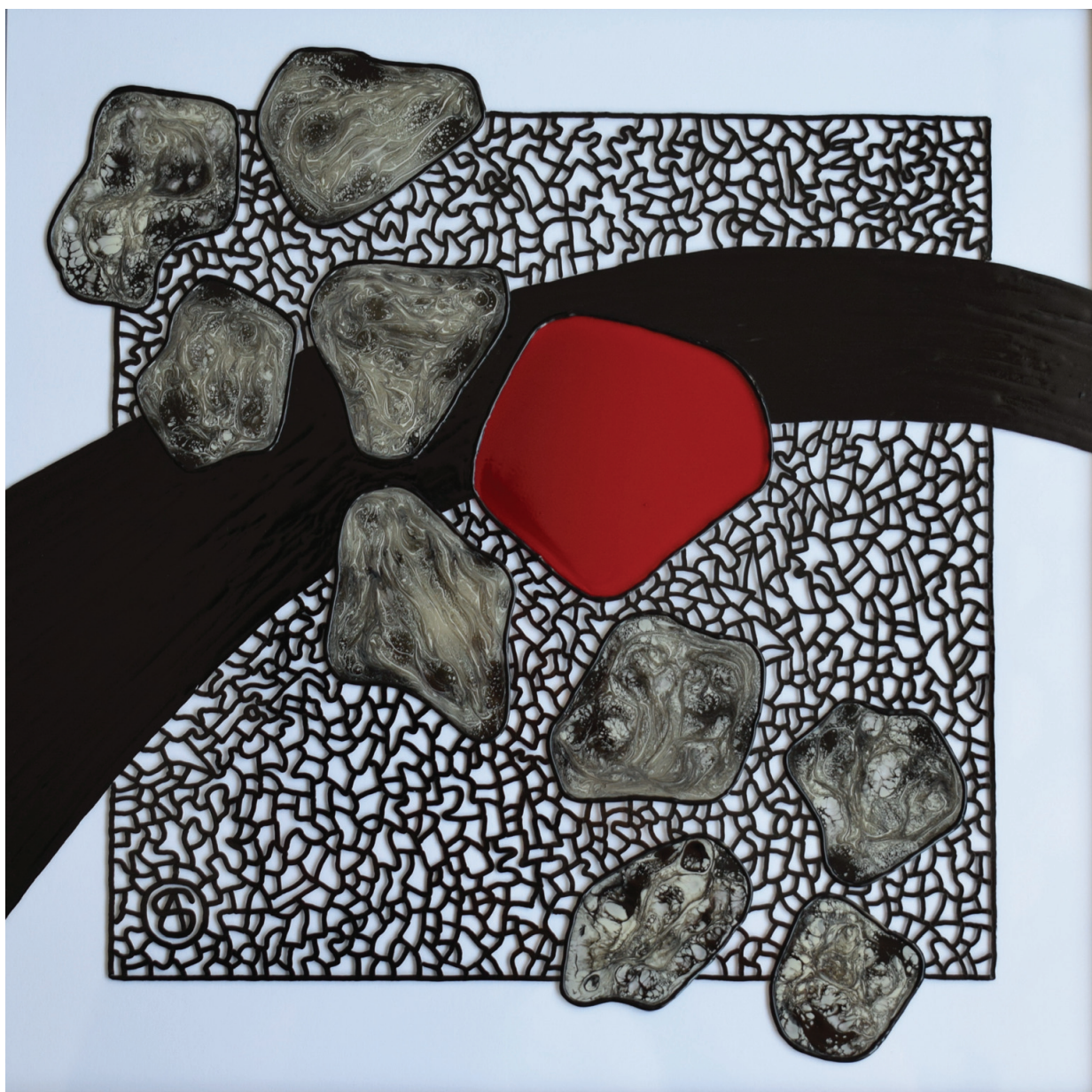
Lehet, hogy nem is kell semmilyen sorsolás, mondja Nagy. Lehet, hogy meg tudjuk beszélni. Lehet, hogy én megyek le elsőnek, és akkor kezdheted te.

Nem, mondja Kis, az nem jó, mert ahogy az előbb kimondtad azt a szót, hogy kávé, azonnal megkívántam, úgyhogy én most inkább lemegyek inni egyet.

Akkor ez így mégse jó, mondja Nagy, mert én is nagyon innék egy jó kávé. Meg egy szódát is, azt hiszem. Kicsit sok volt a viszki.

Kávé és szóda egy kedves, csendes helyen, mondja Kis, igen. Akkor talán majd legközelebb. Megyünk?

Menjünk, mondja Nagy, és hazaindulnak.

Simon Anikó: Élet-halál 2.

Tart

Itt minden
a víz,
úr, aki
saját
kútából
él.
Itt minden
az úr,
aki vizet
fakaszt.
Szép az,
aki saját
kertjébe
kiáll,
arcát
a Napban
fürdeti.
Földön
és vízen
nincs,
amivel
élnénk.
Fényre
árnyéket
vetünk.
Testünket
folyó
borítja.
Szárazon tartjuk
a szemünk.

Tár

Áradatként
jössz, ömlesz,
hát legyek
én nyugodt
öblöd.
Kikotort
medrem
veled feltöltöm.
Közös
örvényünket
forгатjuk,
hencegjük
öblös hangját.
Tárjuk fel új
mélységeink.

Simon Anikó: Életkövek 2.

Luca álma

Az egész tulajdonképpen közhely volt, csak éppen kisiklott, mint a vonat. Nem volt abban semmi különös – amennyiben egy sorsdöntő találkozást nem tartunk lényegesnek. Akkoriban úgy tűnt, túl gyorsan ment az a vonat, hát azért. És kimúlt, mint egy villámsújtotta fa, még mielőtt kivirágzott volna. Pedig ahhoz idő kell. Úgy kezdődött, hogy akadt valami alkalmi elvégezni való, megmondták, kivel kell dolgozni, mit kell majd csinálni, és mit kéne elérni, s addig rendben is volt minden, míg ki nem derült, a munkatárs ezúttal nő lesz, azzal kell kooperálni. Na szép, sóhajtott Álmos, mi lesz ebből, a konstruktív együttműködésről ugyanis megvolt a maga véleménye, azaz enyhén szólva szkeptikus volt, ugyanis Mari nevű barátnőjével szerzett tapasztalatai miatt lett föltűnően hitetlen, ami abban nyilvánult meg, hogy a templom előtt nem vetett keresztet, kicsinyes bosszú volt az, s kétkedő elméletét ilyen értelemben fogalmazta meg, amit akár negatív megkülönböztetésnek is lehetett volna értelmezni, ehhez járult, hogy eleve némileg önfejlően értelmezte a világot, aminek következtében úgy érezte, sérti férfiúi egóját, ha ilyen kooperációra kényszerítik, mintha a templom tehetne róla. Mindez bizonyára bonyolult helyzetet fog teremteni, vélekedett tévedhetetlen előrelátással, vagyis kissé elfogultan, miként azt mások megállapították volna, de legyünk optimisták, hagyta nyitva Álmos az ajtót, miután kijelölt munkatársnőjét szemtől szembe meglátta. Szóval egy nővel, tette föl a kérdést vártnál szigorúbban Mari, ami tulajdonképpen nem is volt kérdés, sokkal inkább elmarasztaló gyanakvás, s nem könnyítette az amúgy nem túl épületes helyzetet. Igaz, emiatt Álmos nem nagyon zavartatta magát, Marival némileg felületes volt a kapcsolata, vagy izé micsodája, inkább alkalmanként voltak együtt, évad szerint, mint egy színházban, ez aránylag jól működött, holott Álmosnak ilyen téren más ambíciói akadtak, de az nem csupán rajta múlt.

Így kerültél akkor a képernyőre, idézte föl később Álmos a régmúltat, miközben úgy tett, általánosan ismert tényeket ismételt, de Luca semmi jelét sem adta, mi erről a véleménye, kommentár nélkül vette tudomásul az információt, vélhetően nem tudta, bóknak vagy feddésnek értelmezze-e, ez azért zavaró tényező. Tulajdonképpen mindig szemrebbenés nélkül fogadta a világ metamorfózisait meg az égből pottyant egyéb tényeket, emlékezett Álmos, sosem volt látványosan önfejlő, sokkal inkább passzív elfogadó, látszatra legalább, úgyszólván tökélyre

fejlesztette az önvédelem eme válfaját, Álmos hiába próbálkozott a tükör mögé pillantani, Luca figyelmesen és következetesen követte tekintetét, tett róla, hogy mindig szemben legyenek, tehát ő, a tükör és Álmos egy vonalban, így aztán Álmos a tükörben mindig magát pillantotta meg. Tudod, az volt a baj, hogy nem láttalak eléggé, mondta, s ez panasznak is beillett, de Luca csak pislantott, ahogy szokta, s Álmos azt most sem tudta értelmezni. Igaz, nem sokat bajlódott ezzel, mint aki a maga világában él, tudomásul vette, hogy Luca reakciója többé-kevésbé egy mosoly, semleges, amit nem érdemes boncolni, mert úgysem fejtí meg, olyan, mint az a tükör, amelyet Luca emelt közéjük, s ami miatt nem látták egymást rendesen, általában Luca véleményét nem mondott, legföljebb tényeket közölt minden magyarázat nélkül, amelyeket nehéz lett volna megcáfolni, s amelyeket tulajdonképpen nem is mondott, inkább úgy viselkedett, hogy azt úgy lehessen értelmezni, mindig ez volt, mármint ez a kilátásokat zavaró tükör, amely a szavakat is torzította, mármint az értelmüket, nem tudott miattuk kiigazodni, tehát azt képzelhette a látványba, amit csak akar, s vagy eltalálja a gondolatot, netán a szándékot, vagy nem, mert néha épp az volt a gyanúja, hogy a gondolat vagy a szándék, vagy hogyan is nevezzük, nem éppen az, ami lenni szokott, vagy ami elvárható, esetleg aminek vélni szeretnénk. Pedig akkor jártam egy lánnyal, feszegette a húrt, amikor együttműködni kezdtünk, nem volt túl komoly, vett vissza azonnal valamicskét a provokációból, ugye tudtad, persze, hiszen mondtam, nyugtatta inkább önmagát, már csak azért is, mert Luca képes lett volna még utólag is rákérdezni, vajon miatta hagyta ott a Marit, természetesen szemrehányó tekintettel, megfelelő gesztussal kísérve, hogy állhatatlanságát feszegetve hűségét kérdőjelezze meg, esetleg próbára tegye, bár annak most már semmi értelme nem lenne. Csinált ő néha ilyeneket, s mindig úgy, mintha nem róla volna szó, meg hogy inkább elméleti kérdésnek minősüljön, amit nem kell túl komolyan venni, de azt sem lehetett biztosra venni, Álmost pedig nyugtalanította ez, általában jobban, mint maga a kérdés, mivelhogy Lucának az eszménytől függetlenül volt teste, nem is akármilyen, vagyis nem minősült lényegtelennek, ugyanakkor az igazat megvallva Mari tényleg nem volt ideális, mármint ami a lelkét illeti, így aztán ez az egész hogyishívják vele sem volt ideális, de persze mi ideális manapság, semmi, válaszolta meg azonnal a saját kérdését, ami aligha volt kérdés, inkább amolyan költői szónoklat, amit magával folytatott, vagy talán inkább fölösleges magyarázkodás, efféle. Mert az olyan kérdés volt, amit önmagának önmagával kellett megoldania, elvégre az eszmény eléggé elvont fogalom, valami tökéletes és hibátlan, a realitáshoz tehát nem biztos, hogy köze van, ami persze nem zárja ki azt, hogy ami nincs a láthatáron, az nem is létezik, vagyis elméletileg létezhet, bízunk abban, hogy egy rejtett, titkos helyen, amit ugyan nehéz megtalálni, de a valóságban mégis előfordulhat, és persze remélte, egyszer majd ráakad egy formula képében, esetleg a valóságot

megközelítő definícióban, valahogy így, meg hogy az Lucára ráilleszthető. A lehetőségek ugyan sajnos eléggé korlátozottak, sok mindentől függ ez, lényegében a pozitív hozzáállás szerinti negatív kirekesztés alapján lehetne ezt megközelíteni, a desszertekhez hasonlóan például, mint amilyenek mondjuk a puncsos vagy rumos édességek, azokat ugyanis nem szerette, tehát eleve ki voltak zárva a választékból, vagyis azok közül lehetett csak választani, ami ízlett, punktum, ez azért így működik, ugye. Esetleg úgy, ahogy Lucáról föltételezte, vagy várta, remélte esetleg, ebben nem volt biztos.

Álmos, miért mondod ezt nekem, tette föl a kérdést Luca ártatlan mosollyal, ami megint úgy hangzott, mintha nem tudta volna, annak idején ő volt ama képernyő főszereplője, amit Álmos magával hordott, és mintha egyáltalán nem is róla volna szó, hanem holmi kísérleti nyúlról, amelyről meg kéne állapítani, valóban négy lába van-e és két füle, de Álmos tudta, ez csak elterelő manőver, azaz föltételezte, vagy inkább szerette volna, hogy megtalálta a bűvös szelencét, amit ugyan képtelenség volt kinyitni, holott igazi lakat sem volt rajta, na de Lucát mindig nehéz volt kiismerni, ha hívta, hogy gyere velem, akkor Luca nem azt mondta, hogy igen, jövök, azt sem, hogy nem, nem jövök, hanem csak egyszerűen vagy jött, vagy nem jött, ha pedig jött, kézen foghatta, s egy krétakörön belül vihette bármerre, addig a pontig az szinte ideális volt, a krétakör határán azonban mindig megállt, s újfent fölmerült a kérdés, rábeszélhető-e a kitörésre, avagy legalább a kör bővítésére, vagy nem, ennek föltételrendszere általában rendszertelennek és átláthatatlannak bizonyult. Mégis mindenek ellenére, és tulajdonképpen váratlanul egyértelműen úgy alakult a helyzet, hogy Luca lett számára a főhős, korlátlanul és föltétlenül, sőt még el is mondta azt neki, kissé áttételesen, azaz zavarosan, mert nem azt akarta mondani, hogy „te vagy életem szerelme”, az túl giccses lett volna, bár nem állt távol az igazságtól, mivelhogy valahogy úgy érezte. Akadt ugyan egy-két részlet, ami szerinte jobbításra szorulna, mivel azonban (igaz, fokozatosan, de mégis) teljesen belehabarodott a nőbe, mellékesek lettek a fenntartásai, csak úgy eszembe jutott, mondta Álmos utólag, bár ebben nem volt biztos, talán csak mondani akarta, hogy te voltál az omega is, azóta volt időm gondolkodni azon, mi az ideális, mármint rajtam kívül, ugye, tette hozzá vigyorogva, nehogy már túl komolyan lehessen értelmezni, s mit lehet abból engedni, vagyis pontosabban mit lehet abból nélkülözni, mert tudod, úgy van az, hogy ha az autónak nincs ablaka, az nem ideális, de azért még megy, persze azért ne keverd össze az egyéb kilátásokkal, mondjuk ha nincs szélvédője, az sem ideális, sőt még rosszabb, de az autó anélkül még mindig megy, egyszer, na az rázós volt, úgy mentem autóval, hogy nem működött a lábfék, motorral kellett, meg kézifékkal, izgalmas volt, jóval óvatosabban kellett bánni azzal a járgánnyal, nehogy túlfeszítsem a lehetőségeket, de ez nem volt összehasonlítás, ne úgy vedd, csak azt akartam mondani, hogy közben megtanultam egy-két dolgot,

mármint hogy nem kell mindent halál komolyan venni, néha fék nélkül is lehet haladni, s néha vak kell legyen az ember, hogy lásson, néha meg süket, hogy halljon, de az most van, régebben nem voltam hajlandó kivárni, míg elfogadom ezt a bölcsességet, azaz nem is vártam, mert nem tudtam róla, hogy van, meg türelmetlen is voltam, néha, vagy többnyire, de ez most mellékes, azóta ugyanis tudom, a te órád másképp ketyeg, de én akkor képes lettem volna más időzónába lépni, az omega miatt, igaz ugyan, nem tudtál róla, de én sem. Nem hiszed, látom a szemedet, akkor sem hitted, most sem hiszed, pedig már mondtam, akkor is, meg később, amikor még meg lehetett volna váltani a világot, vagy legalább elterelni a kontinenseket, hiába mosolyogsz hitetlenül.

Úgy nézel rám, mintha kételkednél, hogy egyáltalán mondtam ilyet, pedig tényleg mondtam, emlékszel biztosan, amikor később egyszer találkoztunk annál a kávéháznál, ahova régebben, még a hőskorban többször betértem, ott ültem és méléztam az idő viszonylagosságáról, meg hasonló fontos dolgokról, tudtad, hogy ott megtalálhatsz, ha akarod, csak többnyire nem akartad, én viszont azért mentem akkor oda, hogy mostanában hátha te is oda tévedsz, ami teljesen irreális elképzelés volt, de egyszer aztán csoda történt, mégis épp arra mentél, ne is mondd, hogy véletlenül, ilyen véletlenek nincsenek, tudat alatt sok minden történik, néha megbolondul az ember, a csillagokban az meg van írva, annak úgy kellett lenni, hiába rázod a fejedet, úgyhogy ne próbálkozz a véletlennel, még véletlenül sem, az végzetesen törvényszerű volt, Isten tudja, tudod-e? Álmos meg volt győződve, hogy akkor Luca, abban a lelkiállapotban, szeszélyében, helyzetben vagy micsodában, képes lett volna hallgatni rá, bár az ördög nem alszik, utólag mindenképpen, mert valami váratlan biztosan közbejön mindig, olyankor Luca nyelt egyet, s olyan mozdulatot tett, mintha Tamás példájára Álmos sebeibe akarna nyúlni, holott az csak pillanatnyi rebbenésnek, mégis végzetes döntésnek bizonyult. Én már akkor tudtam, hogy nincsen visszaút, hazudta Álmos, pedig nem tudta, csak tartott tőle, mintha egy felhőbe kapaszkodna, amelyről jött, messziről, akár az elfogadhatatlan tudat, zsigereiben érezte, bár kézzel-lábbal ellenkezett, pedig tudta, tudta, hogy most a Marik kora fog folytatódni, mert a vonat kisiklott, úgy haladt tovább a töltés mellett, ki tudja, hogyan és hova, hát azért. Azt mondd, fordult Lucához, hogy te akkor indultál, de melyik vonatban, úgymond menetrendszerűen, mintha egy új szerelvény volna, de vajon milyen az, ami új, van-e tavaszi illata? Nem, nem, te már régen úton voltál, küldetésszerűen, mehetél volna arra, amerre én, vagy én mehettem volna arra, amerre te, ami valószínűbb, még akkor is, hogy nem biztosan az lett volna a jobb megoldás, de akkor nem a közös irány volt lényeges, nem az volt döntő, hanem az, hogy milyen köntösben, bár ez csak később lett egyértelmű – mert akkor történt valami, valami nagyon rejtélyes és hihetetlen, mintha megnyílt volna az ég akár a stigmatikus sebek. A hozzád vezető hosszú úton nőtt

egy fa, akárhányszor elmentem mellette, mindig más volt, nem tudom, hogyan csinálta, hiszen csak egy fa volt, egy teljesen közönségesnek látszó fa, nem egy tilalomfa, vagy kereszt esetleg, sokkal inkább mintha remény lenne, az agyam követhetetlen villanása, tudod, az a gyenge-gyengéd áramösztröngző, amely az érzelmeket közvetíti, gyönyörű volt az a fa, akár a szemed, mert áthatott, szép telt volt és karcsú, mint a derekad, lombos, hogy ápoljon és eltakarjon, s föl ne ismerjem, mit rejteget a kéreg alatt, talán nem is fa volt az, hanem te magad, úgy vigyáztál rám, amerre jártam, egy fa képében, mintha én lennék az árnyéka, amely önkényesen a világűrbe indult, tudtodon kívül vigyáztál rám, elkísértél s megkínáltál a almafa gyümölcsével, vigyázó szemedet magamon éreztem, bár lehet, csak a gondolat volt, amely áthat ugyan, de messziről kísér, kezdeti irracionális szorongás, paranoiás félelem, attól tartottam, tévhit lehet mindez, amely kognitív képességeimet veszélyezteti, pedig... Pedig állandóan mentek a vonatok még akkor is, és kisiklott mindegyik, sok tehervonat, súlyos tehervonatok robogtak, mindnek el kellett mennie, míg a döcögős személyvonatok jöhettek, ritkás fenyőerdőkön keresztül zötyögtek, köves sivatagon át, azok is súlyos terhet vittek a múltból vagy a jövőből, ezt immár nehéz megkülönböztetni, bűnöket vittek, vágyakat, reményeket, fölösleges tapasztalatokat, nem tudhattam, vajon melyik lehet az én vonatom, csak vártam, hogy hátha. Aztán az egyik vonaton te utaztál, s amikor megállt a sorompónál, kiszálltál, hozzám jöttél, kézen fogtál, gyöngéden, elvezettél biztonságba a fa alá, akkor az úgy volt egyértelmű, hogy ott állunk a fa alatt, amely elkísért, s arra ösztönzött, induljak újra, ragyogott a nap, de mint később kiderült, mégsem a nap volt az, még árnyék sem volt, csak napnak álcázott hold, aztán besötétedett, koromfekete lett a világ, a mozdonyok füstjétől, a gyásztól, a bánattól, a bűnöktől, az elszalasztott lehetőségektől, nem tudom, mi mindentől, összekeveredett minden, a vonatok pedig tovább mentek, vakon a süket éjszakába, súlyos tehervonatok kattogtak újból, egyik a másik után, mintha már soha többé nem akart volna hajnal lenni, később úgy gondoltam, csak hátborzongató álom volt az egész, pedig tényleg vonatok mentek, minden elment akkor, csak a kereszték maradtak, a megfeszített álmok, az én álmaim, aztán én is, ki lehettem volna az álmod, ha odafigyelsz, hiszen megálmodtál, csak éppen pusztá lelkemről álmodtál, túlságosan elvonatkoztatva, megtestesülésemet nem vetted észre, s végzetesnek bizonyult, hogy másra figyeltél, így lettem csupán elvont gondolat, neked és számodra, szájalmas, gyötrelmes álom, bár talán az sem, nem tudom, mi történt, sosem jöttem rá, úgy hittem, zivatar tombol, napkitörés, bizonyára az is közbeszólt – vagy mégis úgy gondolod, hogy a vonatok tehettek mindenről? Netán valamelyik vasutas állította át tévedésből a váltót? Jaj, Luca, Luca, miért vagy te Luca, ha igazából Lukrécia vagy, a végzet. Lehattél volna nyereségem, ehelyett lettél örök üldözőm, azóta mindegyik vonaton rajta vagy, láthatatlanul, nem tudsz róla, de én tudom, hogy ott vagy,

emlékezel és figyelsz, bár nem szólsz, csak mosolyogsz, ahogy álmaimban látlak mindig. Ha akkoriban, az ősidőkben kézen foglak és viszlek, nem is tudom, mi kellett volna még, hogy kilépj a krétakörből, talán megijedtél a fa árnyékától, a napfény visszájától, vagy mert nem láthattál semmit a síneken hömpölygő köd miatt, a szemedbe sütő nap miatt, ami nem volt nap, csak fénylő ezüstkorong a torzító tükör miatt, Minótauros bosszúja is lehetett, ki tudja.

Most is úgy mosolyogsz, kiismerhetetlen ez, sosem tudtam, vajon miről álmodsz igazán, bár talán nem is álmodtál, csak úgy voltál, mint az a fa, pedig mindegy ez már, a kedélyek megnyugodtak, vonatok sem járnak többé errefelé, fől számolták a pályát, elvitték a síneket és a talpfákat is. Azt mondd, ez most a végállomás? Ne hidd, a tehervonatok mindenek ellenére továbbra is úton vannak, távoli tájakon járnak és más a rakományuk, súlyos emlékeket hordanak és egyéb szemetet, a sínek pedig végtelenek mégis, régebben azt hittem, csak hurok az egész és minden visszatér a forráshoz, az iható, tiszta vizű forráshoz, de az nem úgy működik, labirintus az inkább, s ki tudja, van-e gombolyag, túl nagy az út pókhálója, könnyen eltévedsz, ha nem vigyázol a váltókra, világunk kusza lett, zavarodott, és lám, mosolyod mégis elkísér, miként Ariadné fonala, amely elszakadt, s ami maradt, föltétlen azonosulásunk megtestesült múltjává vált, elvont szobor, s egy más világban valósult meg. Lehet, hogy éppen ezáltal lettem valaki más, s jutottam máshova: nem én vagyok Thészeusz. Ezen az úton csak elbukni lehet, de haladni hogy? Azt mondd, te el sem estél? Csak mentél, száguldó szellemvonat, amerre a váltó irányított? A fa gyümölcse az édenen kívülre került akkor.

Luca szomorúan nézett, bánatosan mosolygott, mintha sajnálná a végállomást, vagy Álmot inkább, bár tudta, nem az ő világa ez, nincs tükör, amely mögé elrejtőzni lehet, úgy érezte, bár nem ezt várta, pontosabban nem ettől tartott – ő, a Lukrécia, ki elszakította a vezérfonalat, a sors keze ez, ismételte, nem én voltam az, és nem lelkiismereti kérdés a világ, nem mi teremtettük, csak álmok voltak, tovaillanó képek. Álmos ijedten nézett Luca szemébe, ne gondold, hogy mindennek csak külön-külön vége van, próbálta vigasztalni, a fonalak bármelyik végét követed a pókhálón, a cél önmagadhoz mért, s bár az áttételeknek is van őskoruk, s az áradat tovább vitt, tulajdonképpen csak a virágok lettek mások, mint ahogy föltételeztük volna, mert nem találtuk meg azt a titkos helyet, ahol az álmaidat őrizted. Vagy én álmodtam helyetted is? Ki tudná megmondani, milyen kertet hagytunk ki.

Álmos az elmerengő Lucára nézett. Azt hittem, jutott eszébe, hogy megálmodott, pedig én voltam a tettes. Te vajon miről álmodtál? Álmodtál egyáltalán?

Úgy nézett Lucára, mintha egy másik bolygón lett volna. Bizonyára ott is volt. Vajon ki mondja meg, melyik az igaz virág?

Egy másolat sokszorosítása

Az út szinte üres.
A hazatérés csöndjétől
nehezek a felhők,
idegenek
a házak, a kerítések,
a kerítések mögött
az emberek:

átfúj rajtuk a szél.
Az idő
egyre alattomosabb,
hiába lazulnak
a végtelen béklyói –
nem látod őt. Már ő sem
lát téged.

Hazatérés

Saját testét
a vég felől olvassa.
Csak így van értelme, mondja.
Mosolyog. Olyan sűrű
a levegő. Olyan
nehéz –

így nem lehet,
akarom még mondani,
mielőtt szökne
belőlem

a lélek, mielőtt a csönd
magába fojtana,
de a szavak helyett
csak gyönyörű, színes
rovarok,
törékeny, tarka
lepkék szállnak ki
a számon.

Chicxulub

A nap végén
a zuhany alatt állsz.
Akár egy törött edényen,
átfolyik rajtad
a forró víz,
az idő, minden őszöd
közös sorsa:

rá gondolsz. A kertre.
A hosszú útra a tűző napon,
a homokra, amivel
megtelik majd
a szád.
Elzárod a csapot.
Még vársz,

Isten a konyhában
már világod maradékát eszi –
meddő édenek,
kimerült,
lakatlan földek,
recsegnek fogai közt
a homokszemek.

Találkozások

Első

Gyerekként azt gondoltam, zsidók csak a Bibliában léteznek. A hetvenes években mindenki titkolta vallását. Tévét később vettünk, moziba hatévesen nem jártam, hogy háborús filmekben láthassak zsidót.

– Menjünk el a zsidótemetőhöz! – szólította fel az utcában lakó srácokat Kállai Sanyi, aki legidősebbként volt a törzs főnöke. Göndör haja alapján nem illett rá az apacsok törzsfőnöke szerep.

– Zsidótemetőhöz? – kérdeztem vissza elhűlve. – Olyan is van?

– Ja, fater mutatta, amikor voltunk a putriban cefréért.

A városban putrinak azt a részt nevezték, ahol a cigányok is laktak.

– Akkor csak igaz, tényleg kihaltak, mint a mondai hősök, és itt vannak eltemetve – gondoltam.

Mind a négyen, félmeztelenül, indiánnak öltözve levonultunk az alsóvárosba. Különös oromzatú épület állt a magas téglafallal körbekerített temető sarkában.

– Nézzétek, milyen szép – mondta Sanyi, mi pedig a deszkakapu résein át belestünk a ravatalozóba, ahol egy ragyogó, szurokfekete hintó állt.

– No, hát mit keresnek itt az indiánok? – szólt ránk egy hollóhajú fiatalasszony, megtisztelve tolldíszünket.

– Semmit! – vágta rá bandavezérünk, miközben ódalogva próbáltunk elvonulni. A futás méltatlan a bölcs Winnettouhoz.

– Kértek flódnit? – kérdezte a nő, tökmagtól tele szájjal, amit az otthonkája zsebéből szemezgetett. Másik kezét domborodó pocakján tartotta.

– A bolond nő! – súgta Sanyi, aki valahonnan ismerte. – Furcsa dalokat szokott énekelni. Az órás a férje.

– A Grünbaum?

– Ja.

Félve léptünk be a temetőgondnoki lakás kapuján. Az impozánsnak látszó polgárház kirítt a szomszédos vályogházak közül. Az ajtófélfákra egy különös fém-darab volt szögelve.

– Ne kéressétek magatokat, vegyetek!

Csak rövid ideig szabódtunk az árnyas tornácon a vesszőből fonott karosszékekben. A dió, a mák, a szilvalekvár és az alig érezhető tészta csodás elegye menyeyei élményt nyújtott ízlelőbimbóinknak.

– Köszönjük szépen, Grünbaum néni! Mikor jön a kisbaba?

Második

Tizenegy évesen kaptam az első karórám, ami az egyéves garanciaidő lejárt utáni első napon annak rendje-módja szerint el is romlott. Utána pedig havonta.

„Grünbaum József Órás” ez volt felírva a Fő utcára nyíló műhelyajtó fölé. A pult mögött ült a kopaszodó mester, aki a lupe mögül hunyorogva nézett és nyújtotta a kezét.

– Na, mit hoztál, kiskomám?

Az órasműhelyből nyíló ajtón lehetett a ház többi részébe eljutni, amin szintén ott díszelgett egy fémdarab. Nem mertem megkérdezni, mi lehet az. Aki kíváncsi, hamar megöregszik.

– Nini, az indián! Mennyit nőtt! – mondta a nő, aki a műhelybe lépett. Egy hatéves kislányt vezetett kézen fogva. Másik kezével tökmagozott.

– Meggyógyultál, Sári? – kérdeztem.

– Ja, hát ti ismeritek egymást! – csacsogott az anyuka, Rita néni.

Sáriveral együtt voltunk kórházban a szomszéd városban, idegenként egymásra utalva.

– Apádék vittek minket is a Moszkviccsal látogatni – jegyezte meg Jóska bácsi.

– Mennyi lesz? – kérdeztem, amikor az órás átnyújtotta a műbőr szíjas karórát.

– Majd apáddal egyeztetünk, most menjetek, egyetek egy kis flódnit.

Harmadik

– Hol lehet órát javíttatni? – kérdeztem egy ismerőst, mert sok minden megváltozott a harminc év alatt, amíg nem laktunk otthon.

– Vidd el a Grünbaum Jóskának! – válaszolta a megkérdezett.

– Ő még dolgozik? – kérdeztem, mert a régi órasműhely helyén már régóta a Zöldfa kocsmá működött.

– Megint ő a temetőgondnok is, megtalálod.

Beléptem a házba, ahol indiánként már jártam, a régről ismert cégtábla mögé. A verandáról nyílt a műhely, amelynek ajtaján a szokásos mezüze fogadott.

Alig ismertem fel az összeesett embert, aki a pult mögött kuporgott. Reszketeg, bütykös ujjával olyan órát próbált megreparálni, amely idősebb volt a nagypámnál is.

– Rita! Nézd ki jött hozzánk!

– A Tiszai Laci! Éppen most lett kész a flódni! – csapta össze a kezét a deres hajú asszony.

A férje átnyúlt az asztalon a kvarcórámért. A gyakorlott kéz kettőt pattintott, és már nyújtotta is vissza a vekkert. A munkadíjra vonatkozó kérdésekre csak lemondón legyintett – Vegyen rendes órát!

– Jöjjön, meséljen! – intett maga elé, és kitessékelt a diófa alá a fél évszázados karosszékekbe.

Egy órát ücsörögtünk alig szavakkal is értve egymást.

– Agydaganat. Egy hónapot mondanak az orvosok – súgta a fülembe a megöszült Rita néni, miközben egy selyempapírba csomagolt flódni pakkot nyomott a kezembe.

– Rákos vagyok, nem süket! – pörölt Grünbaum, és egy bicskát vett elő a zsebéből. Az ajtófélfához lépett, kipattintotta a két szeget, ami a mezüze tokot rögzítette.

– Láttam, mindig nézegette, most már védelmezze magát.

Az utcán jutott eszembe, Sári felől nem is érdeklődtem.

Csongrád, 2023. 12. 02.

Simon Anikó: Őserő 1.

Ideje mennem

(Petőcz András – Az öregember című novellája alapján)

Várom a délutánt. Akkor jön be a gyerek. Persze már nem gyerek, idén volt a huszonnyolcadik születésnapja, de nekem akkor is gyerek, amíg csak élek. Amíg élek, és az már nem sok, remélem. Agyi infarktus – mondta az orvos. A program még fut bent, de a gép már nem működik. Azt is mondta, hogy a génjeimben hordoztam a veszélyt. Szóval ez az örökségem. És most fekszem a kórházi ágyon, pont, mint az öregember tette régen.

Az öregember már elmúlt nyolcvan, amikor megkapta apai örökségét, én még csak hetvennégy vagyok. Emlékszem, ott feküdt az ágyon, a kórházban, abban a városban, ahol akkor laktunk. Most én fekszem, de ez egy másik ágy, másik kórház, másik város, egy másik öregember, csak a csönd, ami ugyanaz. A csönd mindig ugyanaz.

Délután jön a gyerek, addig várok, fekszem, nyugodtan. Nézek ki magamból. A szoba sarkában tévé, megy egész nap. Néha nézem. Amikor zenés, táncos műsor van. Olyankor betölti a szobát a hangok vibrálása, a fény villódzása. Az jó, azt szeretem. A híreket utálok. Vagy nem is, csak unom, nem érdekel. Ezt nem örökölttem meg az öregembertől. Csak a néma, mozdulatlan fekvést, az állandó várakozást. A gyerekre. Amikor bejön, olyankor egyfolytában mosolygok, persze ő ezt nem látja, az arcom is lebéult. Látom rajta az aggodást, a tanácstalanságot, hiába próbálja szakálla mögé rejteni. Mondanám, ne sajnáljon, ennek így kellett lennie.

Béke van bennem, béke és unalom. No meg a várakozás, a gyerekre. Az emlékek váltakozva bukkannak fel a hosszú magányban. Egyik pillanatban még az öregember jár az eszemben, ahogy kifejti véleményét valakiről, dühöngve, csapkodva. Könnyen indulatba jött. Bár nem vallotta be, talán a korai betegségétől vált hirtelenné. Alig múlt negyvenéves, amikor leszázalékolták. Onnantól csak öregembernek hívatta magát. Velem is. Nehezen szoktam meg, igazán talán sohasem.

A következő pillanatban elhalványul apám képe, és a gyerek jelenik meg. Érdekes, csak a boldog pillanatok sejlenek fel, a nehézségek, amikor beteg volt, amikor épp nem beszéltünk egymással, azok békén hagynak. Eszembe jutott, amikor első alkalommal vittem a Roma meccsére, az Olimpiai Stadionba. Jó meccs

volt. Én a gyerek arcát néztem, ahogy lelkesen kiabált, énekelte a csapatindulót a tömeggel. Mozdulatlan magányomban ezek az emlékek látogatnak meg. Beköszönnek, aztán elillannak.

Jön a nővérke, lemosdat, megborotvál, közben beszél hozzám: – Jön a fia, Carlo bácsi, jól kell kinéznie! Megköszönném neki, de nem megy, a gép már nem működik. Várom a gyereket, várom, hogy lássam. Csak a sajnálatot, a féltést ne látnám az arcán. Szenved. Azt hiszem, ideje lenne mennem.

Simon Anikó: Élet–halál 3.

A Teremtő büntetése

(Chinua Achebe versei elé)

A nigériai igboföldről (ejtsd: ibo) származó Chinua Achebe (1930–2013), akit mi már életében is akár Nobel-díjra érdemes alkotónak tekintettünk, főleg regényíróként ismert. Öt regénye közül az első (*Thing Fall Apart*, 1958), amely afrikai szerző legtöbb, több mint 80 nyelvre lefordított prózai alkotása, magyarul is megjelent (*Széthulló világ*, 1983). Két másik regénye is olvasható magyarul (*Örökké nyugtalanul*, 1964, *A nép fia*, 1973).

Viszont Achebe lényegében kevés verset írt, jöllehet, a mindössze 80 oldalnyi Összegyűjtött versek Soyinka költeményei mellett talán a legtöbbet idézett afrikai poétikai alkotások – különleges hangvételük okán. E különlegességnek két forrása: egyrészt az afrikai életdarabok, hagyományok gyakori felvillantása, másrészt az a sajátosan jelképező emblémaszerű karakter, szimbolikus-allegorikus megfogalmazás, amely, mondjuk, például József Attila *Klárisok* című verse esetében is oly sok értelméhez közelíteni próbáló interpretációt váltott ki.

Gergely Ágnes, Tornai József és mások fordításai mellett jelen magyarítások közreadója szívesen szólaltatott meg már korábban Achebe-költeményeket nyelvünkön (lásd: *Irodalmi Jelen*, 2019, 19. évf., 209. szám, 46–54. old., illetve *Napút*, 2020, 22. évf., 5. szám, június-július, 28–36. old.). Jelen fordításokkal viszont lényegében a jeles igbo alkotónak majdnem a teljes poétikai öröksége hozzáférhetővé válik nálunk is. Néhány olyan verse bukkant még fel, amely nem került be az Összegyűjtött versek (*Collected Poems*, 2004) kötetébe, valamint Achebe írt néhány verset igbo anyanyelvén, amelyet kollégája, barátja, mondhatnánk, fegyvertársa, a kiváló irodalomtudós, Chukwuma Azuonye adott közre néhány éve angol fordítások kíséretében.

Sajnos, Achebe magyar, illetve magyarországi kötődéssel nem rendelkezik. Viszont sok évvel ezelőtt részt vett egy Budapesten megrendezett nemzetközi Pen-Klub találkozón. Ekkor volt módomban, mint újdonsült afrikanistának, néhány szót váltani vele az egyik budapesti szálló teraszán, ahol az ugyancsak neves költővel és irodalomtörténésszel, a hagyományosan egynevű Chinweizu-val kávézott. Néhány szóval jellemezte éppen készülő ötödik regénye, a már nem a régi igbo

élet világába vezető, hanem a modern afrikai élet konfliktusait felidéző emblematikus prózai alkotása társadalomkritikai háttérét. Majd a folklór-felhasználásra terelődött a szó, ekkor felidézte nekem (persze nem anyanyelvén, hanem angol nyelven) a hagyományos igbo szónoki beszéd gazdag proverbium-használatára utaló híres megállapítását: *a közmondás pálmaolaj, amivel a szavakat esszük*. (Achebe-ről, mint az afrikai irodalmi folklorizmus talán legnagyobb alakjáról egy korábbi dolgozatomban vettem számot: *Folklór az irodalomban. Megjegyzések Chinua Achebe: Széthulló világ* c. regénye kapcsán, *Acta Ethnologica Danubiana* (Komárom), 2019, Vol. 21, 89-118. old.)

Kommentárok az egyes költeményekhez

(1) *A benini út*. A meg nem nevezett jármű és a pillangó végzetes ütközése Achebe egyik legtöbbet elemzett poétikai metaforája. Szinte azt mondhatjuk, a felidézett eseményben a modern világ és a magára hagyott, egyedi ember ütközése sejlik. Lásd a vers második sorát, amely egyértelműen közéleti, történelmi-politikai töl-tettel rendelkezik: „*A hatalom erőszak!*”

(2) *Fenyőfa tavasszal*. A költő másik olyan kompozíciója, amely kommentárok se-regét váltotta ki. Értelmezése valóban József Attila-i nehézség elé állítja az elem-zésére vállalkozó kritikust. Hiszen kereszteződik benne egy felsejlő közéleti mo-tívum („...most éppen árnyékba veszve / a pompásan feldíszített árulók között / zavartalan visszavonulva az általuk elárult színekhez...”) a lezárással, amelyben a fenyő, mond-hatni Achebével együtt, szinte iskolásan, (*Szép fa / egyenes és megbízható / mi az, mit ez az iskola megtaníthat nekem / hallgatásod, makacs hűséged?*) a biztos erkölcsiség erejét sugározza.

(3) *Agostinho Neto*. Gyönyörű vallomás egy olyan költőtársról, aki poétaként a sze-negáli Léopold Sédar Senghorhoz hasonlóan egyúttal egy közép-nyugat afrikai állam, Angola megteremtésén munkálkodott. A Kwame említése egy olyan újabb államelnökre, Nkrumahra utal, aki ugyancsak egy afrikai állam, a szabad Ghána első emblematikus elnökeként írt máig is reakciókat kiváltó történelmi-politikai-filozófiai tematikájú monográfiákat (köztük egy életrajzot). A vers negyedik sza-kasza lényegében elképesztően kemény szembenézés az afrikai népek történelmi sorsával, amely regényírók régi afrikai történelmi eseményeket felidéző és sok-szor hajmeresztően megfogalmazott, mélyen elítélő kritikájával a legteltjesebben egybeesik. A költemény utolsó szakasza a tisztelgő fejet hajtás kifejezése (*Félénken veszem igénybe a te hatalmas / Fegyvertárad széles készletét.*), amely Neto háromféle

(a népét felemelő, a szükséges harcokat vállaló és jeles költői hagyatékkal bíró volt államelnök) érdemét fogalmazza meg.

(4) *Az első lövés.* Egy újabb alig-alig feloldhatatlan metafora. Nemcsak lövés, hanem az első lövés, amely persze háttérben további lövés-tömegekkel ezrek-milliók halálát okozva csak arra ad módot, hogy az Afrikát pusztító tömeggyilkosságok (a rabszolgahajókon elpusztultak, a gyarmatosítás tömeges kiszolgáltatottjai vagy az évszázados törzsi háborúk áldozatai) a *történelmi emlékezet* összemosódó sodrában jussanak alig-emléktáblához, súlyosságukhoz mérten semmitmondó, utólagos zavaros említésekhez. És eme értelmetlenül elpusztult embermilliók emlékezetébe még ez az *első lövés* is belefűrődik.

(5) *Egy anya a menekülttáborban.* Nem lehet nem fájdalmas meghatottság nélkül olvasni ezeket a sorokat, amelyek az afrikai, tegnapi (és akár mai) élet talán legnagyobb drámáját, a menekülttáborok borzalmait, és abban az anyák és főleg gyermekeik pusztulásra ítélt sorsát vetítik a szemünk elé. És a költő vizionálásában mégis megszületik a csoda, nem a madonna, hanem a gyermek Jézus ihleti meg az anyát, hogy gondozza, megfésülje fiát, és az emberi érzelmek világában bekövetkező, a tudat velejéig ható döbbenete: *mintha ezzel máris egy virágot helyezne halott gyermeke apró sírjára.*

(6) *Légítámadás.* Ez a vers, véleményem szerint el van harapva. A lényeges mozzanat a vers után következik be, a megszólalónak nincs érkezése még arra sem, hogy térülve-fordulva saját ügyeiben barátjával kezét fogjon... s utána már csak egy bombatalálat következhet!

(7) *Szerelmi körforgás.* Ismét egy különleges metafora: a Nap mint szerelmes férfi, a költői kép akár az ókori és törzsi világ ismert vagy kevésbé ismertté vált napkultuszai közé lenne sorolható. S egy egészen különös gesztust tesz a költő, amikor arra utal, hogy a nőiség az éjszaka eljövetelével legyőzi a férfiséget. Íme, a válasz azoknak, akik azt állítják, hogy Achebe (regényeiben) a nők háttérbe szorulását ábrázolja, miközben csak a hagyományos társadalom valós viszonyait tükrözi hűen, de nem jelenti ez azt, hogy egyetértene vele, vagy hogy a nőket lenézően kezelné.

(8) *Kérdés.* Nehezen magyarázható, megközelíthető vízió: A költemény kulcsmondata meglátásunk szerint: *Saját túláradásomat szólítottam.* Vagyis a költő belevész, szavai szerint, a Jákob létráján szobájába bevetődő napsugár és a szoba félárnyéka között kerengő létezésébe... Zsúfolódó porszemek, távoli nap, doppingolt akrobatikus angyalok, kevésbé szórakozott isten – mindez uralja tudatát *régóta megszállva azt sok miriád által...*

(9) *Válasz*. Ismét egy olyan költemény, amely többféle értelmezésre is adhat lehetőséget. A mi megérzéseink szerint talán a külső világ tényeivel való találkozás, sőt összeütközés gondolata merül fel, amelynek a végén sikerül meglegnie a saját hazáját, saját belső világát. S mindezt igen egyedülálló költői képek, metaforák, mi több, komplikációs jelentésváltozások sorával adja a tudtunkra.

(10) *Óvakodj lélek-testvér*. E költemény ismét jelképek sorozata. A teljes költemény ugyanakkor egy olyan folklorizmus-kísérlet, amelyben Ala istennő említésén kívül nem szerepel közvetlen hagyomány-forrás életre hívása. Amíg az előző vers a gyökerekhez való saját személyes visszatalálását idézi fel, ebben a költeményben a nemzettársaknak (lélek-testvéreknek) az eredeti kultúrájukhoz való visszatalálásra teszi a hangsúlyt a poéta. Ezúttal még a jövőendő nemzedékek sorsát is előre eligazítva.

(11) *Generációs szakadék*. Vélhetően egy igbo hiedelemre, illetve ünnepi szokásra utal itt a költő: az újszülött fiú, ha előbb is születik, névadó ünnepére a telihold idején kerül sor. A címben szereplő *szakadék* szó igen nehezen értelmezhető: talán arra utal, hogy az újszülött reinkarnációja elválik a már élők, főleg a nagyszülők világától, még ha annak felnövése mégiscsak elválaszthatatlan a szülői környezettől.

(12) *Félreértés*. Az igbók, még ha él közöttük animista múltjuk számos eleme is, nem iszlámhívők, hanem keresztények. S éppen ezért csak egy feleségük lehet, vagyis monogámok. Achebe itt szülei tragédiáját idézi fel, azt a gyermekek elől sokáig rejtegetett tényt, hogy az apának volt a városban egy másik asszonya is. Ezúttal a némi töredezettséggel és poétikai eszközökkel előtárt életesemény alapvetően reális formában tárul az olvasó elő. Mindemellett a költői megformálás sokszorosára erősíti a fájdalommal telített drámaiságot.

(13) *A tudás megfoszt...* ...bennünket a csodálkozástól. Achebe egyik talán legszebb költeménye, amelyben szűkebb hazája, az egyébként mára majd negyvenmilliós igbo nép sorsáról vall. A tudás nem csodálkozásra, hanem szembenézésre sarkall, amelybe ugyan belejátszik a reggelenként megszólaló királyi dobok reményt ébresztő tam-tamja, de a költő vallomásra kényszerül – rendkívüli poétikai érzéssel természeti képekbe rejtve mondandóját –, népe egykori (felszabadulásuk, vagyis 1960 előtti) gyászos évtizedeit, s talán a gyarmatosítás utáni évek káoszát idézi fel: *ez az ünneplés csak látszat; / a harsány évszakváltás / elsötétíti Nsukka dombjait / egy-két órára, ha jön; / egyetlen hurrikán sem találja el az eget... / és nincs szabadító ének*. Egyetlen hurrikán sem találja el az eget, vagyis nincs megoldás... egyelőre...

(14) *A Teremtő büntetése.* Egyetlen esemény, jelenet, amelyet a költő nem prózában, hanem versben tár elénk. Az afrikai lakhelyek, amelyek a hideg híján mindig meleg környezetben *könnyű szerkezetűek*, vagyis többnyire boronaágakból és szalmából készülnek (ritkán az oldalfalak agyagból tapicskolva), könnyen a lángok martalékává válnak. Achebe versében az öreg, aki a múlt hagyományait képviseli, magára gyújtja (talán nem véletlenül) kunyhóját, amelyből minden élőlény elemekül, csak *a végtelen tisztelet véréből / rituális feketébe fagyott / tollakkal feldíszített / házi istenek / pusztultak el a kunyhóból támadt / lángoló máglyában* – mégpedig a teremtő büntetéseként –, írja csak a címbe rejtve egy fontos üzenetét Achebe, ugyanis mintha ezzel a kettéhasadt igbo hitvilágra (animizmus és kereszténység) utalna...

(15) *Bolond énekük.* Összefoglalóan talán azt írhatnánk, mint egy jelzőfényt, e költemény mottójául: A Halál aratása, az Élet hiábavalósága. Achebe pesszimizmusát ezúttal is különleges metaforákba csomagolja. A jófiúk csirkeolja hiába tesz fel további kérdéseket, te addigra már nem leszel. A földi lét bolond éneke hangzik fel innen is, onnan is, de az elmúlás minden nap lesújt valakire, valakikre... Achebe versében igencsak elrejtett formában még a prostitúció is felrémlik: *kigúnyolva szánszalmasan rögtönzött védekezéseket / az arcpúderért és a városi hölgyek kéjes / illatáért...*

(16) *Szeret engem, nem szeret engem.* Achebe azon ritka költeményeinek egyike, amely közvetlenül politikai témájú: az erősen ironikus hangvétel célpontja a politikai gyilkosságoktól sem visszariadó (és egymással is viaskodó) nyugati politikusok ravasz afrikai manipulációja, a saját érdekeik védelmében elkövetett beavatkozások, és persze álszentségük: a közvetve meggyilkolt(atott) afrikai közéleti személyiség temetésére egy európai méltóságot küldenek, tetteiket elleplezendő...

(17) *Hanyagság.* A költő ezúttal is nehezen feloldható költői képekbe burkolja azt a fájdalmas tényt, hogy az oly értékes hagyományok pusztulása, akár öntudatlan afrikai kezek nyomán, megállíthatatlan folyamat, s nincs más kiút, minthogy a tenger elmossa a földeket...

A benini út

(Benin Road)

A sebesség erőszak
A hatalom erőszak
A súly erőszak

A pillangó a könnyedségben keresi a biztonságot
Súlytalan, hullámozó repülésben

De egy kereszteződésnél, ahol foltos fény
Hullik a fákról egy pimasz új autópályára,
Egyfelé futó területeink találkoznak

Kettőre elegendő erővel érkezem
És a szelíd pillangó felkínálja
Önmagát élénksárga áldozatként
Kemény szilíciumpajzsomon.

Fenyőfa tavasszal

(Pine Tree in Spring)

fenyőfa
zöld emlékezetet
hordozó zászló
megsértve a magányos órát

Húséges fa
ahogy itt őrt áll
egymagában egyszerű smaragdzöldben
felülmúlva a természet szabványos megkapaszkodóit

fenyőfa
most éppen árnyékba veszve
a pompásan feldíszített árulók között
zavartalan visszavonulva az általuk elárult színekhez

Szép fa
egyenes és megbízható
mi az, mit ez az iskola megtaníthat nekem
hallgatásod, makacs hűséged?

Agostinho Neto

Neto, nem volnál többé
Mint a szerencse által kedvelt közbülső valaki
A gyermekek rejtvényében; Kwame
Előre lépve, hogy megszólítsd
A démonokat; mögötted egy lemaradó harmadik
Még meg nem nevezett, elcsavarodott ujjakkal?

Nem! Biztonságos lépéseidet
Nehezen értették. A lábad
Megtanult heves egyensúlyt tartani
A megaláztatás meredek lejtőin;
Finom kezéd, türelmesen
Tisztított a legfinomabb bevágásnál is,
Amikor kegyetlenül megparancsolták a gyilkolást,
Dallamos hangod csatakiáltást hallatott.

Talán a családod és a barátaid
Tudták, hogy egy vidám villanás repeszi szét a homályt
A képeken látjuk, de én jobban szeretném
Megtartani a sötétebb legendát.

Mert láttam, hogy
Fél évezred idegen erőszak
És gyilkosság hogyan varázsolhat mosolyt
A bolondok üres arcára,
Baljós vigyort Afrika idióta királyai képére

Akik obszcén aranypalotákban felügyelik
Saját népük lemészárlását.

Neto, éneklek az elmúlásodat, én,
Félénken veszem igénybe a te hatalmas
Fegyvertárad széles készletét.
Mit énekeljek? Sirató énekkel válaszolni
A bánatra? Nem, könnyekkel telt örömdalokat
Éneklek; ünnepelni fogom
Az Embert, aki félelmetes sorsok
Hármasságát lovagolta meg
Megtaposott fajunk ügyében!
Te Gyógyító, Katona és Költő!

Az első lövés

(The First Shot)

Az a magányos puskalövés, névtelenül
a sötétben, mellmagasságban lopakodva
egy ideges külvároson keresztül
a mennydörgések szezonjának szünetében
akadálytalan repül és belefúródik
határozottabban mint a nagyobb zajok
tovább az emlékezet homlokába.

Egy anya a menekülttáborban

(A mother in a refugee camp)

Nem a Madonna – a Gyermekek érinthette meg
az anyai gyengédség ama képmását,
a fiáért, akit hamarosan el kell felejtenie.
A levegő nehéz volt a legyengült bordájú
és kiszáradt fenekű, mosdatlan gyermekek

hasmenésének szagától, fáradságos lépésekkel
küszködött a felfúvódott üres hasak mögött.
Más anyák ekkor már régen felhagytak
törődni velük, de nem ez az egy:
egy kísértet mosolyát formálta a fogai között
És a szemében egy anya büszkeségének
emlékképét hordozta... ahogy megfürdette a fiát
És puszta tenyérrel dörzsölte le
Kivett maradék vagyonkája batyujából
Egy törött fésűt és a rozsdaszínű haját
Balra fésülte a fia koponyáján
Majd – a szemével hümmögve –
elkezdte óvatosan szétválasztani.
Korábbi életükben talán ez
Egy következmények nélküli mindennapi cselekedet volt
A reggeli és az iskola előtt, most úgy tett,
Mintha virágot helyezne egy apró sírra.

Légitámadás

(Air Raid)

Ilyen gyorsan jön
a halál madara
a szovjet technológia gonosz erdőiből
Egy férfi átvág az úton
hogyan üdvözlje barátját
de túl lassú.
Barátja félbevágja szavát
most más gondjai vannak
mint délben
egy barátságos kézfogás.

Szerelmi körforgás

(Love cycle)

Hajnalban lassan
a nap visszahúzza
ölelésre tárt hosszú páratelt
karjait. Boldog szerelmesek
az erőlködések elmaradnak
nincs utóíz, sem lucsok
szerelmi izgalomtól; a Föld
harmatcseppben illatosított
az illat felébred
lágyszemű fényt
suttog szerteszét

Később aztán
kiéli férfitermészetét
felszántani a hatalmas mennybéli
hektárokat, és eltávolítja
a nőiségből, elégetve
a harag nyilait. Régóta
hozzászokott az ilyen szeszélyhez
(*a nőiség*) türelmesen megvárja
az estét, amikor a gondolatok
egy másik éjszakából
helyreállítják érettségét
és nőisége erejét
a férfiség fölött.

Kérdés

(Question)

Leereszkedő napsugár
mintha Jacob létráján
égi kémlelőnyílás a tetőn átszúrva
néma padlómhoz és csupasz lábamhoz.

Ezek a te teremtményeid
ezek a zsúfolódó porszemek
tiporják kivilágított folyosódat
egy távoli naphoz, mint doppingolt
akrobatikus angyalok köröznek
tűhegyen, hogy eltérítsenek egy kevésbé
szórakozott istent? Vagy én vagyok
egyedül idegen egy félhomályos szobában
Saját túláradásomat szólítottam
és régóta megszállva sok miriád által
talán mégis láthatatlan mindenben
ez a környező félárnyék?

Válasz

(Answer)

Végül összetörtem
a rémülettel övezett bűvöletet
ami hozzátapasztotta agg tekintetemet
azokhoz a tolongó prédaleső
arcokhoz, és megragadta
maradék életemet egy csodában
fehérgalléros kezek közötti döntés
nyomán, és rezegtette azt
mint egy olcsó óra
a fülembe és ledobtam
mellettem a földszintre
és talpra álltam. Akkor én
vállukból és fel-alá billegő
fejükből csináltam
egy új létrát, és rátámasztottam
izzadó oldalukra
és a levegőbe emelkedett
a kezem így megújult a kíméletlenséghez
meg tudott birkózni egy szúrós nap
gorombaságával, és eloltotta a forrást
ami turbulenciát táplált

a lábukba. Akkor én drámai
leszállást hajtottam végre, ezen a napon
hátrafelé, kuporgó árnyékokban landolva
az elrévült törött cserépfoszlányok közé. Akkor én
kitártam a régóta nem használt ablakokat
és ajtókat, és megláttam kunyhómat
szivárványseprűktől újonnan söpörve
napfénnel telt meg újra az otthonom
amelynek találkozókra kész emeletén várt
büszke pezsgő életem.

Óvakodj lélek-testvér

(Beware, Soul Brother)

A lélek férfiai vagyunk
a dal férfiai mi mérjük ki
örömeinket és kínjainkat
a mi hosszú-hosszú passió hetünket is
a tánc ütemében. Már mi
ráébredtünk a túlzott szenvedésből
még a Keresztnek sem kell
hogy zsácutca legyen, vagy teljes veszteség
ha a lélek-telt abia dobok gyászénekén
lépkedve mennénk hozzá.
De óvakodj lélek-testvér
a felemelkedés napjának csábításaitól
az altató lebegés napjától
az égi dal nagy szárnyain; óvakodj
másoknak lesz ott az a nap
ólmos lábbal, hangra süketen lesben áll
csak lelkünk mély zsigerei iránt érez
szenvedélyt; óvakodj attól a naptól
valóban az ég felé tartunk, elhagyva
ami megrontja a hosszú, ragadozó fogat
és éhségük karmait.
Őseink, lélek-testvéreink bölcsebbek voltak
mint azt gyakran gondoljuk. Emlékezz

odaadták Alát, a nagy istennőt
földjükről, a fensőbbbségüknek is vége,
művészeiket, hogy megérthessék
hát azoknak a keményfejűek
Az elhunyt férfiak ott táncolnak, ahol egy férfi
lábának minden szépséget vissza kell adnia
a levegőben kígyózhat, ahonnan
a biztonság érdekében vissza kell térnie
és az erő megújul. Vigyázz magadra
hát, anyám fia, nehogy olyan
tánc közben kizárt táncossá válj, akinek
sánta lába levegőbe lóg, mint egy tyúknak
egy furcsa, ismeretlen család-együttesben. Imádkozz
védd meg ezt az örökséget, amelyhez
vissza kell térned, amikor a dal
elhallgat, és a táncosok szétszélednek;
emlékezz gyermekeidre is
mert a maguk idejében akarnak majd
egy helyet a lábuknak, amikor
nagykorúvá válnak és a jövő
tánca megszületik
a számukra.

Generációs szakadék

(Generation gap)

Egy fiú érkezése
maga a növekvő hold
túl új, túl korai megakasztani
a férfi visszatérését. Az ő
reinkarnációjának ünnepével
meg kell várni a hold
kiteljesedését
az unoka
névadási ünnepségén.

Félreértés

(Misunderstanding)

Az öregemnek volt egy kis mondanivalója
szerette és ahogy közeledett
a vége, hajlamos lett az evésre
többre és többre. Bárhol Valami
áll, azt mondta, ott Valami
Más is állni fog. Eleinte
puszta figyelmetlenségből
idős fecsegésének tartottam,
amit a fiataloknak el kell viselniük
mígnem egy nap élesen belém ütött
hogy korábban soha, még csak
egyszer sem, hallottam anyát (*erről*)szólni,
ezenkívül kis vitáikban csak egyszer
mondott valamit. Akkor kezdődött
hosszú nyugtalanságom: mi volt ez
A dolog oly megválaszolhatatlan és miért
viselte meg olyannyira
az a kérlelhetetlen Másik? Az anyám
nem bizonyult segítségnek, és nem is segített
apám sem, akinek egyetlen válasza
csak egy ünnepélyes mosoly volt... Csendesen
később saját akaratából megmutatta
az arca nekem, de olyan lassan,
nem azelőtt, mielőtt rég meghaltak volna – az én
kis öregemberem és anyám
is – és azt is megmutatta, hogy
teljesen hiábavaló volt
magánnyomozásom. Kipirult a sikertől
Egy nap felületes szóváltásba
keveredtem: látod, kedvesem (a
feleségemnek), ahol Valami
áll – mindegy, hogy mi –, legyen
Akármilyen más, megtalálja
a helyét. Tudtam, mondta ő
pisztolyként csapta az ajkát
az arcomba. Ő (*anyám*) tudta, ő mondta:

mindvégig tudott
egy másik asszonyról, akit a városban tartott.
És félek, barátaim,
még nem hallottam meg
mindennek a végét.

A tudás megfoszt

(Knowing Robs Us)

A tudás megfoszt bennünket a csodálkozástól.
Ha nem szakadtak volna szét
az ősi Éjszaka félelmetes köntösei
hogy ellopják a mintákat, amelyeket szarvakra készítenek
kutyafejen és széthintett lázadáson
éjszaka egy tyúk otthonos
csőrében; nem adott nekünk okot
bizonyosságra, hogy a nap minden nap megszakad
de a nap tömbje visszatér lefegyverezni
az éjszaka fantasztikus ábrázatait –
minden hajnalban
megkoszorúzhatták a város kapujában
királyi dobokkal kísérve
egy meghökkent világ
csodálatos ünnepét.

Egy nap
sötét áprilisi vihar elvonulása után
mámoros madarak követték barázdáikat
habár hajnali dalokat vetett az idő
már elmúlt dél, szikrajeladásaik
zöld varázsigéket sarjadzva
mindenütt felszabadítani a világot
a harmattan *(forró párás afrikai szél)* támasztotta halálból.

De nekem
ez az ünneplés csak látszat;
a harsány évszakváltás
elsötétíti Nsukka dombjait
egy-két órára, ha jön;
egyetlen hurrikán sem találja el az eget...
és nincs szabadító ének.

A Teremtő büntetése

(Penalty of Godhead)

Az öregember szalmaágya
lángot kapott, felerősödve
az éjszakai rönkökből a harmattan
tűzet gyújtó leheletétől. Dacolva a korával és
a betegségével felállt, és maga irányította
füsttől elvakulva a mentést.

Egy ürge patkány jelent meg
lyukának ajtajánál, gyorsan balra nézett, majd
jobbra, és átsuhant a padlón
a közeli termőföldekre.
Még a csótányok, ezek a hajthatatlan
bérlők is, melyeknek semmi sem szegi kedvét
elmenekültek aznap hasadékaikból szárnyakon,
amelyeket csak halálos sietségben használnak.

Egyedül
a végtelen tisztelet véréből rituális feketébe fagyott
tollakkal feldíszített
házi istenek
pusztultak el a kunyhóból támadt
lángoló máglyában.

Bolond énekük

(Their Idiot Song)

Ezeknek a fickóknak, a vén pogány
azt mondta, biztosan elment az eszük –
hogy a vén kevélyen érzéketlen
emberroncs még réges-régen körülvéve az árvizektől
megmeneküljön: Íme a Halál nagy
és véres keze munkája látható
minden káprázatos lapon
a nap ebben az órájában iker orrlyukai
gyapjúdugóval erősen be vannak dugva
és akkor megkérdezik tőle: Hol
a méregfogad?

ÉnekeljeteK, jófiúk, énekeljeteK
tovább! Egyszer, amikor te leszel az
ő nagy vaságyán fekszik befedve vattával
a leheleted, a tömeges szagok miatt
kigúnyolva száналmasan rögtönzött védekezéseket
az arcpúderért és a városi hölgyek kéjes
illatáért, a többiek elbarangolnak
mégis tágas csirkeólja
énekelni fog és továbbra is kérdéseket tesz fel
de TE addigra
többé már nem leszel
kétségben!

Szeret engem, nem szeret engem

(He Loves Me; He Loves Me Not)

„Harold Wilson szeret
engem, nekem adott
egy fegyvert akkor
amikor szükségem volt rá

hogy lelőjem
lázadó bátyámat. Edward
Heath, aki szeret
engem nem fegyvert ígért nekem
hogy lelőjem
a bátyámat, szemlélve engem
őrült módjára a fehér Pretoria
sáncain keresztül... „Az
szörnyű lenne
ha elkapna engem.” Az
szörnyű volt, és el is kapott
engem. Nyíltan közölték
a BBC-ben szétterítve
a felháborodást
a nagyvilágban, még aznap
rendkívüli ülésen
jó barátja Wilson és Heath
az ellensége kardokat vetettek keresztbe
odafent a Westminsterben
és Afrikába küldték lóhalálában Sir Alec-et
a temetésre.

Hanyagság

(Dereliction)

Otthagytam a faragott zsámolyt
apám kunyhójában a kardfogú
termeszek kiöblösödő énekének
kiemelve a fája beléből
egy fehér hasú cseppkövet

Hová megy a futó
akinek olajos markolatából kiesik
a hívó által átadott stafétabot
a kemény, könnyörtelen versenyben? Vagy

a papi vén, aki elvesztegeti
kíváncsisággyűjtő
dohánytelt fején
népe szent botját?

Hadd tegyük próbára a földet
ahol a tenger visszahúzódik
Hadd tegyük próbára a földet
ahol a tenger visszahúzódik.

Biernaczky Szilárd fordításai

Simon Anikó: Lélekrezdülés 1.

Az alaszakai Kenai-félszigeten Széchenyi nyomában és a kanadai Arktikus-óceán partján

(Részletek egy készülő útikönyvből)

Az első kötetben¹ a 2019 decemberében megtett utammal fejeztem be északi csavargásaimat, amikor Alaszka fővárosában, Juneauban töltöttük a karácsonyt. Utána csaknem hároméves szünet következett, aminek váratlan okozója a koronavírus-járvány volt. Az utazás hirtelen bizonytalanná és bonyolulttá vált. Ezt a hosszú szünetet újabb északi utak kitervelésére használtam. Ki akartam tapasztalni az igazi alaszakai telet, a híres Iditarod kutyaszános versenyt és a hátborzongató sarki fényeket. Közben már ki tudja hányadszor, átlapoztam Széchenyi Zsigmond *Alaszkában vadásztam* c. könyvét, hogy újra nyomába eredhessek az eddig még sosem tapasztalt alaszakai tájakon. És nem utolsósorban eljött az ideje annak is, hogy végre eljussak az eszkimók és jegesmedvék földjére, a kanadai Arktikus-óceán partjára. Az útjaimat 2022 és 2024 között valósítottam meg.

2022. szeptember első hete: Ismét Széchenyi nyomában

A képes beszámolómat egy Széchenyi-idézettel kezdem: „*Alaszkában három szó körül forog a világ: Arany, Hal, Prém. A lakosság kilencvenkilenc és fél százalékáa eze-kért tartózkodik Alaszkában.*” (1935. aug. 4, The Savoy Plaza hotel New York) A mi korunkban ez kibővült egy negyedik szóval, a *turizmussal*, amely csoportba akár magamat is besorolhatnám.

Az első utam a *Kenai-félszigetre* vezetett Széchenyi vadászútvonalát követve, aki társaival a keleti partról, New Yorkból Chicagón át a nyugati parti Seattle városába vonatozott át közel 4 nap alatt, miközben egy gramofonnal próbálták csillapítani a hosszú út egyhangúságát. Onnan hajón folytatták tovább útjukat egyenesen

¹ Méhes Ottó: *Vadregényes Alaszkában (Gróf Széchenyi Zsigmond nyomában)*. Vámbéry Polgári Társulás, 2023.

fel északra az úgynevezett Belső átjáró szigetekkel, félszigetekkel és magas hegy-csúcsokkal szabdalta vizein át, majd mentek vonaton, autóval, csónakban, sőt egy egyszerű sínkocsival is. Én Alaszka legnagyobb városában, Anchorageban szálltam le és kocsit béreltem, majd ételt és alvózsákot szereztem be, ugyanis mivel magam jöttem, néhány éjszakát a kocsiban terveztem aludni. Az első éjszakát is így kezdtem egy parkolóban a *Turnagain arm* öböl partján.

Kora reggel keltem és a *Summit* tó partjáig hajtottam. Ez már a csodaszép Kenai-félsziget volt. Amikor kinyitottam a kocsiját, egy félelmetes farkasvonítás hasított bele a csendbe. A tó benőtt túloldaláról jött, de az állatot nem láttam. Innen nem messze aztán *Cooper Landing* település következett, amely a Kenai tó és folyó torkolatánál fekszik az egyes út mentén. Ebben a faluban Széchenyi Zsigmond is megfordult a tavon és folyón csónakázva le, hogy egy Stetson nevű patak mellett állítsák fel a tábort. 1935-ben a főút csak egy kis szakasza létezett, a többit 1947-ben kezdték el építeni egészen le Homer városig. Főleg csónakokkal és lovakkal közlekedtek ezen a vidéken. A faluban többek között lazacfeldolgozással foglalkoznak, illetve halászatot szerveznek a turisták számára. Én füstölt lazac után érdeklődtem, de az egyik kunyhóban eligazítottak a 45 percre fekvő Soldotna városkába, mert náluk már bizony elfogyott. Szerencsére épp arra tartottam. Egyébként a Cooper Landing falut aranyásók alapították az 1800-as évek végén. Ma körülbelül 350 lakosa van, ami nyáron, a turisták miatt, jócskán megnő.

A *Skilak Lake* mentén, ahol a környező hegyeken Széchenyi fehér birkákra vadászott, és a kis Sterling falu gyönyörű természetén át meg is érkeztem Soldotnába, ahol a halfeldolgozó melletti üzletben volt fagyasztott füstölt lazac. Kétfélét, ezüst (coho) és vörös (sockeye) fajtát vettem. A kocsijában, ahogy az egyik utam során Valdez városban tanultam, fűtéssel olvasztottam fel őket, majd jóllakva kihajtottam a *Cook öböl* partján fekvő kis Kenai faluba, ahonnan Széchenyi, ahogy könyvében fogalmazta, egy „szüette ladikban”, az úgy nevezett *Tulip Queen* (tulipánkirályné) nevű hajón utazott tovább vadászni.

A *Moose hágó* után a Kenai tó másik végét értem el, majd jött a *Resurrection öböl* partján fekvő *Seward* városka. Egyenesen az előre lefoglalt történelmi *Van Gilder* hotelbe mentem (épült 1916-ban). A recepció nem találtam senkit, így volt időm körülnézni a régi helyiségekben. A pulton Széchenyiről szóló képmásokat vettem észre, aki ebben a szállodában 1935 augusztusában a nyolcas szobában szállt meg. A Yukon hajón érkezett és ebben a városban kezdte el a kalandos alaszakai vadászatát.

2023. február vége: Az Iditarod kutyaszános verseny

Alaszka nevéhez fűződik az Iditarod kutyaszános verseny, amely minden év március első hétvégéjén kerül megrendezésre, és amely története az északi inuitokhoz

köthető. Az alaszakai csavargásaim során már sokat hallottam az eseményről, ezért 2023. február végén eljött az ideje, hogy meg is nézzem. A feleségemmel együtt Houston-Anchorage útvonalat megtéve érkeztünk meg a már ismerős reptérre, majd a szállásunkra.

A verseny napján, kicselezve a hotelunk bejárata előtt bolyongó jávorszarvast, leautóztunk az Anchorage központjába a forgalom előtt lezárt négyes sugárúthoz. A hideg, szeles időben, a tömeget követve legyalogoltunk a kutyaszános verseny startpontjához, ahol az utca mindkét oldalán vastagon felöltözött emberek gyülekeztek és ugrándozva melegítették magukat. Várták a verseny kezdetét.

A főutca egyik kereszteződésében aztán megjelentek az első versenyzők és a csaholó kutyusok is, lábaikon színes zoknikkal. A párosával befogott állatok mögött megrakott szánok álltak, azokon a versenyzők hozzátartozói ültek teljesen bebugyolálva, némelyiküknek csak a szemei látszottak ki. Dermesztően csípős hideg volt. Amikor véget ért a visszaszámlálás, a nyelveiket lógató kutyák nekirugaszkodtak a városon át vezető kb. 20 km-es távolságnak. Ez volt a verseny 51. ünnepélyes kezdete, amolyan bemutatkozó felkészülés a másnapi tényleges eseményre, amikor minden résztvevő nekiindul a befagyott vadonnak, hogy kb. 1600 km után elérje Nome települését. A hangulat fantasztikusan magával ragadó volt, megtapsoltuk a versenyzőket, és éljenzéssel búcsúztattuk a nekiiramodó csapatokat.

2023. április vége: A talkeetnai sarki fények

A Susitna folyó partján található a turisták által igencsak közkedvelt történelmi *Talkeetna* falu, ahol április végén szálltunk meg egy éjszakára, mivel az előrejelzések sarki fényeket ígértek arra az estére. Megjegyzem, Széchenyi a településről nem tesz említést, pedig a vonat, amelyen *Fairbanks* városba tartott, mellette halad el. Csak a falu mellett hömpölygő folyót említi meg az *Alaszkában vadász-tam* c. könyvében: „*Lekanyarodunk a Susitna folyó völgyébe, azt követjük egyenesen északi irányban.*” Estig a faluban csavarogtunk, amely még mindig hóhegyek alatt várta az olvadást. Éjfél előtt álltam ki a hotel elé, amikor a nyugati látóhatár még mindig fénylett. Magasan a fejem felett hosszú oszlopokat, táncoló sárgás alakzatokat pillantottam meg. A kint dohányzó recepciós is lelkesen felkiáltott, hogy *de szép!* Az északi látóhatár felett egy hosszú zöldes-sárgás fényív jelent meg. Lassan elkezdett nőni és kifényesedni, majd több mint egy órán át végighaladva az égen pazar alakzatokat hozott létre. A befagyott folyó partján kötöttem ki, ahonnan a Holdat és Jupitert körbetáncoló zöldes és lilás fényeket figyeltem meg többedmagammal. Egy darabig még a fagyos hideget is képesek voltak elfeledtetni velünk. Az előrejelzés beigazolódott.

2023. augusztus vége: A kanadai Arktikus-óceán partján

Amikor az alaszakai sarkkörön jártam, felfedeztem azt a hosszú, úgynevezett *Dempster* főutat (teljes hossza kb. 900 km), amely az Arktikus-óceánig kanyarog. Az út az aranylázkori *Dawson City* közelében kezdődik és az arktikus *Inuvik* várost érintve *Tuktoyaktuk* faluban, az óceán partján ér véget. A kanadai *Yukon* tartományon, illetve az északnyugati területeken halad át és köti össze a világtól oly távoli eszkimó településeket és az északi olajmezőket a déli világgal. Az út végig földes, kavicsos, lyukacsos, esőben ködös, sáros, s hegyek, folyók és tavak között kígyózik át az érintetlen arktikus vadonon.

Az alkalom 2023. augusztus 28-án jött el, amikor egy kiadós reggeli után *Dawson City* városából indultam útnak. Azt még meg kell említenem, hogy az indulás előtti napon kihajtottam a híres klondikei aranymezőkre. A táj ismerős volt, hisz 2007-ben, majd 2014-ben is jártam ott és próbálkoztam aranymosással. Ezt nem lehetett kihagyni. De a táj sokat változott. Újabb aranybányák nyíltak és zajlott a munka, mintha 1896 lenne, amikor az aranyláz, mint valami dühöngő vihar, söpört végig a vadonon.

A *Dempster* főút elején teletankoltam a kocsit, és fel is út, le is út, elindultam. Az első 740 km hosszú szakaszon csak három kis település és két benzinkút volt, illetve két kompátkelő. A végén fekvő *Inuvik* városban aztán már volt minden, de odáig valahogy el kellett jutni. Útközben se rádióadás, se mobilhálózat, se internet. Csak a gyér forgalom, a csend és a színes természet.

Érintve a kis *Eagle Plains* állomást, ahol benzint vettem, elértem a sarkkört, amit egy nagy tábla jelzett, ecsetelve a 66 fok 33 perc földrajzi szélesség jelentőségét. Kéken fénylő ég, vöröses-sárgás bokrok, távoli hegyvonulatok és kb. 10 fok, ideális idő egy kis arktikus csavargásra. A bársonyos tundrát taposva szedtem a mindenhol termő édes, kék szederbogyókból, amelyeket a helyi emberek vödörszámra takarítottak be. Csend honolt a tájon, csak a földes parkolóban hallatszott némi emberi szó. Mielőtt továbbindultam volna, lefényképeztem a nagy forgalmi táblákat, amelyek egyebek közt a következő távolságokat mutatták: *Inuvik* 270 km, Arktikus-óceán, a legtávolabbi pont, 415 km. Éjfélig haladtam, amikor már valamelyest besötétedett, és csak az óra alapján tudtam, hogy későn van, majd letértem egy erdőbe vezető útra, és a kocsiban aludtam át a rövid, de csendes éjszakát. Reggel két hófajd verekedésére ébredtem, és azonnal indultam is. Úgy terveztem, hogy reggelizni az arktikus városban, *Inuvikban* fogok, amelyet az előző napi 13 órás autózás után hamarosan el is értem. A 68. északi szélességi kör felett jártam. Csak tankoltam, és mentem is tovább a 150 km-re fekvő *Tuktoyaktukba*, amelyet egy keskenyebb és rázósebb úton értem el, tele hófajdokkal és egy elhagyott, égő Toyota kocsival. Az egyszerű turistaházikó mellett elhaladva értem el a jellegzetesen északi falu kerítés nélküli faházait, amelyek a

földes utcák mentén álltak. Tuktoyaktuk két szembetűnő érdekessége talán az, hogy a házak cölöpökön állnak az örökké fagyott talaj felett, hogy azt fel ne olvassák, illetve hogy az Arktikus-óceán partján található.

2024. március eleje: A hóba fagyott valdezi öböl

Egy igazi kemény alaszakai téli kalandra 2024. február 28-a és március 5-e között került sor, amikor elkocsikáztunk a *Prince William-öböl* egyik fjordja végén található *Valdez* városkába, ahol Széchenyi csak hajón fordult meg, a partra nem szállt ki. Ezt az utunkat is Anchorage városában kezdtük, ahová Houstonból repültünk.

A városkát csak *Glennallen* településén keresztül lehet elérni, amely egy fontos útkereszteződésben terül el. Ott fordultunk délnek, ám egy tábla jelezte, hogy a Thompson-hágó zárva van. A benzinkútnál megtudtuk, hogy nem lehet elérni a várost, ahol két éjszakára foglaltam le szobát. Azonnali telefonálásokba kezdtünk, majd a zavaros és ellentmondásos útinformációk alapján úgy döntöttünk, hogy nekirugaszkodunk a kb. 140 km hosszú útnak, és ha minden igaz, akkor egy kísérő kocsni majd átjuttat bennünket a túloldalra. Az út egyre fagyosabbá és havasabbá vált, az egyre vadabb szélfúvások olyan átláthatatlan hófelhőket kavartak fel körülöttünk, hogy keresni kellett az utat. A lezárás helyén már állt egy kocsni, előtte pedig keresztben egy teherautó. Várnunk kellett, míg megérkezett a villogó hótoló, mögötte a szembejövő kocsissal, majd beálltunk mögé, és lassan elindultunk az egysávos útra szűkült havas csapáson. Csúszkált a kocsink, néha eltűnt az út a villogó hótolóval együtt, a többméteres útszéli hóhegy összeolvadt a felhőkkel, de jó fél óra alatt leértünk a hágóról, és szabadon mehettünk tovább. Már sötétedett, amikor a magas Keystone-kanyonon át beértünk Valdezbe. Micsoda kalandos út volt ez.

A városban többek között a főiskolához hajtottunk, ahol megtaláltuk a félig hóval takart magyar származású Tóth Péter faszobrát, a suttogó óriást (*whispering giant*), amelyet 1981-ben fejezett be. A célja az volt, hogy minden államban egy-egy szobrot állítson fel, így fejezve ki az indiánok iránt érzett tiszteletét. Ez sikerült is neki, hisz több mint 74 szobrot faragott eddig.

Lementünk a befagyott kikötőbe, ahol 2014-ben, amikor nyáron jártunk ott, lazacokra lehetett halászni. Jártuk a jeges utcákat és szünni nem akaró hitetlenkedéssel csodálkoztunk rá a magasabbnál magasabb hórakásokra és sáncokra. Több melléktáca vastag hó alatt feküdt és zárva volt. Kijutottunk a Valdez gleccserhez is, ahol fagyos orkánszerű, jégkristályoktól szűrös szélvihar kapaszkodott belénk, és egyszerűen nem bírtunk a befagyott nyílt mezőn kigyalogolni a kéken fénylő jégtömbökhöz. Ez volt a legvadabb telünk, amit Alaszkában eddig átéltünk. Ahol egy hóba fagyott szeles világban jártunk.

Erős Jancsi, Malac Julcsa, a tengeri kisasszony és társaik

A szlovákiai palócok népmesekincséről

A palócság felfedezésével indult meg a magyar néprajzi tájak és csoportok kutatása a 19. század elején. Ipolyi Arnold (Ipolykeszi, 1823. október 18. – Nagyvárad, 1886. december 2.) az elsők között, már az 1800-as évek első felében gyűjtőhálózatot szervezett a népmesegyűjtésre, és a század közepétől számos palóc népköltési gyűjtemény látott napvilágot. Ipolyi a *Magyar Mythologia* (1854) írásához számos más forrás mellett a néphagyományt is felhasználta. Bár valamennyit maga is gyűjtött, alapvetően a gyűjtés irányítójaként működött. Gyűjtőhálózatában nemcsak egyszerű falusi emberek, de szinte valamennyi barátja (akik közt előfordult ügyvéd, lelkész, kispap, iskolamester, orvos és irodalomtörténész is) részt vett. Ipolyi gyűjtéseinek egy részét (128 szöveget) 1914-ben Kálmány Lajos jelentette meg a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* XIII. kötetében¹, majd Benedek Katalin 2006-ban a Budapesten elérhető szövegkorpuszt bocsátotta sajtó alá², bevezető tanulmánnyal látva azt el³. Korábban Abafi-Aigner Lajos is szeretne volna megjelentetni a gyűjteményt (hozzá Csaplár Benedektől került a szöveganyag), de a Kisfaludy Társaságnak valami miatt mégsem felelt meg a sajtó alá rendezett kötet, és visszaadták a kéziratot⁴.

Kovács Ágnes 1956-ban a *Néprajzi Értesítő*ben megjelent tanulmányában Ipolyi Néprajzi Múzeumban őrzött anyagát bemutatva a következőkben látta annak jelentőségét: „Különösen értékesé teszi Ipolyi gyűjtését az a tény, hogy valamennyi feljegyzésén felismerhető, hogy a helyszínen készült. Korábban – bizonyos fókig talán Kriza Jánost kivéve – a magyar népköltés gyűjtői mind másodkézből vették anyagukat, Ipolyi az első, aki szabályszerű néprajzi gyűjtőutakat tesz – ezt egyébként Toldy Ferenchez írt leveleiből is tudjuk. Gyűjtői gyakorlata nem egyezik ugyan a mi mai, a modern technikai

¹ Kálmány L. (szerk.) 1914.

² Ipolyi A. 2006.

³ Benedek K. 2006.

⁴ Ipolyi gyűjteményének kiadásáról részletesen lásd: Szakál A. 2017.

felszerelés következtében tökéletesebbé vált gyűjtési módszereinkkel, de nem hibás, nem félrevezető, megbízható értékű szövegeket eredményez.”⁵

Kik és honnan gyűjtötték az Ipolyi-meseanyagot? *„Ipolyi egyik legkorábbi dolgozó-társa Pajor István ügyvéd volt. Ipolynyékről 1847 nyarán és Kiscsalomiáról 1851 szeptemberében tíz mesét és négy babonát küldött be. (1.15–22, 86–88, 106–109). Két jóízű tréfás meséje Ipolyiénál jóval részletesebb leírás, de még mindig nem irodalmi igényeket támasztó szöveg. Pajor István mellett még egy szorgalmas gyűjtője van Ipolyinak Hont megyéből, ki meseanyagát név nélkül küldte be. Ebben a gyűjteményrészben ez a legterjedelmesebb meseanyag: 15 mese, mely nemcsak terjedelme, hanem anyaga miatt is kiemelendő, mivel erről a vidékről a legjellegzetesebb meséket foglalja magába. Stílusban is ez a beküldő közelíti meg legjobban a népi elbeszélő modort, ez őriz meg legtöbbet a mesei fordulatokból.”⁶*

Igen jelentős Ipolyi gyűjteményében a csallóközi anyag, melyről azóta sincsen az övénel bővebb leírásunk. Értékes anyagot szolgáltatott: Fehér Ferdinánd lelkész és Nagy János iskolamester Dunaszerdahelyről (Pozsony m.), Fehér Vajkáról (Pozsony m.) is négy mesét. Fehér Ferdinánd egyike Ipolyi legrészletesebben fellejegyző gyűjtőinek, szövegei azt a benyomást keltik, mintha megközelítően szó szerinti másai lennének a népi eredetinek⁷. Csallóközudvarnokról Marczi Angéla gyűjtött Ipolyinak.⁷

Ipolyi Arnold gyűjtőgárdájának egyik lelelkesebb tagja, úgyszólván motorja, Csaplár Benedek (Dunaszerdahely, 1821. január 3. – Budapest, 1906. augusztus 19.), az ismert nevű irodalomtörténész volt. Csaplár Ipolyi munkáján fellelkesedve előbb Nyitrán (1852–53), majd Szegeden (1853–67) mind a maga személyében, mind növendékeivel nagyszabású gyűjtőmunkát végzett. Nyitravölgyből két mesét (I. 110–11) és számos hiedelmet (I. 112–127) küldött Ipolyinak. Varsányi Pál, Ipolyi másik nyitrai gyűjtője valószínűleg szintén Csaplár környezetéből való. Varsányi nyolc mesét küldött be Ipolyinak (I. 140–147 sz.).

Ipolyi gyűjteményében a Csallóközből és a Palócföld északnyugati részéből meglehetősen egységes mese-, szokás- és hiedelemanyag gyűlt össze. *„Különösen jellegzetesek és gyakran előfordulnak a következő mesetípusok: A szép leány és a szörny (AaTh 425/A), Ámor és Psyche (AaTh 425/B), A fehér és a fekete menyasszony (AaTh 403/A), Árgirus királyfi (AaTh 400/B), Az őztestvér (AaTh 450), A hét holló (AaTh 451), Hamupipőke (AaTh 510/A), A kalapvári királykisasszony (AaTh 510/B), A két ikertestvér (AaTh 303), A hálás állatok (AaTh 554/A), vagyis mesekincsünk nyugatias jellegű rétege.”⁸* Tréfás mesét mindössze hármat jegyeztek fel a gyűjtők, állatmesét pedig egyetlenegy sem.

⁵ Kovács Á. 1956. 232.

⁶ Kovács Á. 1956. 232.

⁷ Lásd: Kovács Á. 1956. 232.

⁸ Kósa L. 1979. 24.

Kósa László 1979-ben Ipolyi folklórgyűjteményének anyagából egy mai helyesírással, de szó szerinti hűséggel közölt szöveget adott közre, mely két okból is említésre méltó: a mese Ipolyi saját gyűjtése, ennek következtében jól szemlélteti gyűjtési elveit, továbbá a meseszöveg szerkezeti váza épségének megőrzését példázza.⁹

Ipolyit 1849 végén Zohor (Pozsony m.) lelkészévé nevezték ki. A faluban rajta és családján kívül mindenki szlovák anyanyelvű volt. Ipolyi kiválóan megtanult szlovákul, hogy híveinek anyanyelvükön prédikálhasson, s a lelki gondozást is anyanyelvükön végezhesse. Ismert az is, hogy gyűjtött néhány szlovák népmesét, amelyek azonban gyűjteményéből hiányoznak.¹⁰

Az Ipolyi-gyűjtemény ma rendelkezésre álló legteljesebb anyagát a Balassi Kiadó jelentette meg 2006-ban Benedek Katalin szerkesztésében. A kötet a kéziratos folklórgyűjtemény egész, Magyarországról származó anyagát (1846–1853 és 1854–1858) tartalmazza főleg két, néprajzi szempontból egységes és igen gazdag területről: a Csallóköz északi palócaitól, illetve Szegedről és környékéről tipológailag és motivikailag hiteles képet nyújtva.¹¹

*

Máté László fiatal tanító az 1960-as évek elején kezdte pedagógusi pályáját. Az 1960-as évek második felében a történeti Abaúj csereháti járásának néhány keleti palóc falvában, Alsó- és Felsőláncon, Buzitán és Restén gyűjtött szövegeiben nagyjából a dualizmus kori magyar falu még sok szempontból élénken élő mese- és mondakincse, népi hitvilága elevenedik meg. Anyagának negyede bekerült a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet digitális archívumába, és 2021-ben a teljes gyűjtés megjelent a Magyarságtudományi Intézet gondozásában.¹² A közzététel forrásértékű: a szövegek nyelvjárási jellegzetességeit hűen őrző, nyelvjárási pontosságra törekvő változat. A kiadásra kerülő anyag nyelvjárási szempontból igen értékes: egy egészen keleti palóc változat egyes mesélőknél még archaizáló

⁹ Kósa L. 1979. 324–325. 12. sz. mese: Az elátkozott kígyó (Kisudvarnok, Pozsony m.) Lásd még: Kovács Á. 1989. 59–60.

¹⁰ Ehhez lásd még Kovács Ágnes gondolatát: „Ezt különösen azért fájaltam, mert szívesen olvastam volna el e mesékhez fűzött megjegyzéseit. Feltételeztem ugyanis, hogy ezeket a meséket Zohoron hallotta, ahol közel tíz évet töltött, s a kölcsönös bizalom kialakult légkörében alkalma lehetett végre jó mesemondóktól szépen elmondott jó meséket hallani, tehát a sors különös játéka folytán a népmesék valódi mibenlétével magyar folklórkutató léte szlovák nyelven ismerkedhetett meg. Másutt ugyanis a kevéssé ismert gyűjtőnek, különösen ha az illető ráadásul még komoly fiatal katolikus pap is, a jó mesemondók is csak nagyjából mondhatták el hiedelmekkel teletűzdelt tündérmeséiket s a pajkos részleteket bőven tartalmazó tréfákat, és csak vonakodva hiedelemmondáikat és szokásaikat, mert hisz annak hivatali kötelessége, szerintük, ezeknek a kiirtása, megsemmisítése.” Kovács Á. 1989. 56.

¹¹ Ipolyi A. 2006.

¹² Pomozi (szerk.) 2021.

nyelvjárásváltozatába enged bepillantást. A kötet tartalmáról, folklorisztikai, tipológiai jellegzetességeiről így nyilatkozott a szerkesztő: *„Kötetünk címe – Keleti palóc betyármesék és hiedelemmondák – más, mint a kézirat eredeti munkacíme, mely így hangzott: Buzita és környékének mondavilágából. A szerkesztői változtatás talán némi magyarázatot kíván. Ahogy a kötetünkben szintén közzétett, Máté-féle »ős-előszóban« is olvashatják, a mese-monda választóvonal korántsem mindig éles és egyértelmű e gyűjtemény darabjainál. Tegyük hozzá, a folklorisztika saját műfaji szétválasztási elveinél sem az. A műfajmeghatározás kérdései különösen élesen vetődnek fel egyes Angyal Bandi-történetek esetében. Ezek néhány darabjában az elbeszélés meseszerűsége, a csodás elemek s a szerencsés végkifejlet a mese irányába mutat. Angyal Bandi ezekben nem(csak) a hús-vér betyár alakjában, hanem a csaknem győzhetetlen hős, a bármit elcsenni képes, furfangos és még büntetteiben is inkább rokonszenves rabló alakjában jelenik meg.”*¹³

1979-ben jelent meg Kósa László szerkesztésében és átfogó előszavával a szlovákiai magyar tájak népköltészetét bemutató reprezentatív kötet, a *Rozmaringkoszorú*.¹⁴ A könyv a szövegfolklor minden műfajából gazdag válogatást ad, köztük harminc népmesét.¹⁵ Kósa előszavában leszögezi, hogy a palócoknak nevezett magyarok nemcsak Szlovákiában, hanem jóval nagyobb számban a szomszédos magyarországi vidékeken is laknak. *„Nem beszélhetünk azonban külön szlovákiai és külön magyarországi palóc népköltészetről, aminthogy tudománytalan vállalkozás volna a szlovákiai magyar népköltészet külön jellegzetességeiről és önállóságáról értekezni. A folklór és általában a népi kultúra alaptulajdonsága a nemzetköziség. Évezredek műveltségi kölcsönhatások nyomán ezért találkozunk távoli népek köreiből is rokon vagy szinte teljesen hasonló jelenségekkel. A nemzetközi jelleget azonban más oldalról szervesen és elválaszthatatlanul kiegészíti a nemzeti jelleg. A nemzetközileg elterjedt motívumok, elemek és jelenségek egy közös nyelv, közös hagyomány és társadalom keretében hosszú történelmi időben olyan sajátos alkatot nyernek, olyan egyedi módon rendeződnek sajátos szerkezetbe, hogy az elsősorban, és gyakran kizárólag, az illető nyelvet és hagyományt hordozó népre jellemzőek. A szlovákiai magyarság megközelítően hat évtizedes nemzetiségi léte alatt kialakította a maga irodalmi életét, de nem teremthetett ennyi idő alatt külön folklórt. Többek közt ezért talál az olvasó gyűjteményünkben számos olyan darabot, amelyet eddig más tájak magyar népköltészetéből hasonló vagy rokon változatban ismert.”*¹⁶

*

¹³ Pomozi (szerk.) 2021. 13.

¹⁴ Kósa L. 1979.

¹⁵ Kósa L. 1979. 287–362.

¹⁶ Kósa L. 1979. 8.

Szerencsés körülmény, hogy a szlovákiai magyarság folklórával a magyar néprajztörténet sok jeles egyénisége is foglalkozott. Akadnak köztük többen, akik mind a szlovák, mind a magyar népi kultúra vizsgálatában kitűntek.

A palócföldi szlovák népmeséről és a szlovák folklór hatásáról a magyar meseanyagra a legtöbbet Ujváry Zoltán gyűjtéseiből és kutatásaiból tudunk.¹⁷ Ujvárynak a gömöri prózai népköltéssel foglalkozó írásai adhatnak támpontokat az elvégzendő további kutatásokhoz.¹⁸ Valószínűsíthető, hogy e kérdésben elsősorban a szlovákiai palóc területek vizsgálata hozhat újabb eredményeket.

A Palóc Múzeum Néprajzi Adattárában található egy önkéntes gyűjtő pályaműve: PMNA 1149-96. Nógrádi szláv és szlovák népmesék, balladák és mondák. Hemerka Gyula (népművelő, Balassagyarmat) pályamunkája az 1996. évi Önkéntes Néprajzi Gyűjtőpályázatra. A pályamunka készítője Božena Nemcová cseh író 1852–53-ban Balassagyarmaton, szolgálólányaitól gyűjtött, szlovák nyelvű meséinek szövegét találta meg, fordította magyarra és küldte be. Sajnos a pályamunka nem közli a szlovák szövegek forrását. A pályamunkában szereplő mesék: *Az ostoba feleség, A török és a szép Katalin, A szép aranyhajú lány, Ki az ostobább?*

Ujváry Zoltán gömöri gyűjtéseiből az Európa Könyvkiadó az Alföldi Nyomdával közösen 1986-ban egy válogatást jelentetett meg *Menyecske a kemencében* címmel.¹⁹ A kötet – amely gyorsan elfogyott – a nagyközönség érdeklődésének igyekezett megfelelni. Olyan adomákat tartalmazott, amelyek általánosabb jellegűek, helyismeret nélkül is érthetőek, tréfások, s az olvasó szórakozási igényének minél jobban megfelelőek. Ennek következtében a gyűjtött gömöri anyag egyharmada kimaradt. A közel háromszáz szellemes, tömör műfajú anekdotát tematikus csoportosításban találjuk a kötetben. Külön fejezetet kaptak a világ-folklór témakörei, a jellegzetes zsáneralakok (papok és hívek, katonák, rendőrök, fináncok, cigányok, gyermekek, diákok, kelekótyák). Különös figyelmet érdemelnek az erotikus jellegű anekdoták (a pendely és a gatyá körül). Ezek a parasztfolklór eddig alig ismert világába vezetik az olvasót.

A gyűjtés egy teljesebb, tudományos igényű közzététele 1988-ban jelent meg a Gömör néprajza XIII. köteteként.²⁰ A mintegy három és félszáz adomát, tréfás történetet, viccet, megtörtént és kitalált esetet közzétevő kötetben a Gömörben, falusi közösségekben, népi előadóktól gyűjtött anyagból válogatta ki Ujváry azokat a példákat, amelyekkel a magyar folklórnak erről a műfajáról lehetőség szerint minél alaposabb, a témakört jellemző áttekintést igyekezett nyújtani.

¹⁷ Vasvári Z. 2022. 130–131.

¹⁸ Ujváry Z. 1962. és 1988.

¹⁹ Ujváry Z. 1986.

²⁰ Ujváry 1988.

A szlovákiai magyar – palóc – népmese egyik legkiválóbb kutatója B. Kovács István több tanulmányában és kiadványában foglalkozik a témakörrel.²¹ 1990-ben megjelent *Malac Julcsa* című kötetében Gömörország népmesekincsének negyven darabját adta közre.²² Az Új Mindenes Gyűjtemény 7. kötetében („Kurtaszoknyás hatfalu”) további három rövid meselejegyzése olvasható Kéméndről a tragikusan fiatalon elhunyt Szabó Ildikó egy meséje mellett. Egy tanulmányában pedig Az égisz érő fa (AaTh 468) mesetípusa egy Gömörben, rimaszécsi cigány mesemondótól gyűjtött változatának (Világ Fája) részletes elemzését végezte el.²³

Irodalom

Benedek Katalin: Ipolyi Arnold kéziratos mese-, hiedelem- és szokásgyűjtése. In: *A tengeri kisasszony. Ipolyi Arnold kéziratos folklórgyűjteménye egész Magyarországról 1846–1858*. Szerk. Benedek Katalin. Balassi, Budapest, 2006. 7–28.

B. Kovács István: Adalék a gömöri magyarság mesekincsének ismeretéhez. In: *Új Mindenes Gyűjtemény*, 1. Madách, Pozsony, 1981. 140–169. 1990 M a l a c Julcsa. Gömöri népmesék. Madách, Pozsony, 1981.

B. Kovács István – Szabó Ildikó (gyűjtötték): Népmesék. In: „Kurtaszoknyás hatfalu.” *Új Mindenes Gyűjtemény*, 7. Madách, Pozsony, 1988. 204–208.

Ipolyi Arnold népköltési gyűjteménye. In: *Ipolyi Arnold emlékkönyv*. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 52–65.

Ipolyi Arnold: *A tengeri kisasszony. Ipolyi Arnold kéziratos folklórgyűjteménye egész Magyarországról 1846–1858*. Szerk. Benedek Katalin. Balassi, Budapest, 2006.

Kálmány Lajos (szerk.): *Ipolyi Arnold népmesegyűjteménye*. Magyar Népköltési Gyűjtemény XIII. Budapest, 1914.

Kósa László (szerk.): *Rozmaringkoszorú. Szlovákiai magyar tájak népköltészete*. Madách, Pozsony, 1979.

Kovács Ágnes: *Ipolyi Arnold folklórgyűjteménye a Néprajzi Múzeum kéziratgyűjteményében*. Néprajzi Értesítő, XXXVIII. évf. 1956. 223–260. 1989

Pomozi Péter (szerk.): *Keleti palóc betyármesék és hiedelemmondák*. Máté László gyűjtései. Magyarságkutató Intézet. Budapest, 2021.

Szakál Anna: *A 19. századi magyar népköltési gyűjtemények és kanonizációjuk*. Erdélyi Múzeum, LXXIX. kötet, 2017. 2. füzet 1–31.

²¹ B. Kovács I. 1981., 1988., 1990.

²² B. Kovács I. 1990.

²³ B. Kovács I. 1981.

Ujváry Zoltán: Ungarische Angaben über Jánošík, den Volkshelden der Slowaken. In: Publicationes Instituti Philologiae Slavicae Debreciensis 24. Debrecen, 1962. 257–268.

Fejezetek Gömör folklórjához. Gömör néprajza V. KLTE, Debrecen.

Menyecske a kemencében. Világjáró palóc adomák és huncutságok. Európa, Budapest–Debrecen. 1988

Adomák Gömörből. Gömör néprajza XIII. KLTE, Debrecen.

Vasvári Zoltán: *A Palócföld népmesekincséről.* Folia Historica, XXXVII. évf. 2022. 113–139.

Erős Jancsi

(AaTh 650 A. Ipolyi Arnold gyűjteményében 111. sz. Nyitra völgye.)²⁴

Volt egyszer egy asszony, ki hét esztendeig imádkozott fimagzatért. Végre megjelent neki álmában egy Ősz ember, ezüst szakállú, arany hajú, aki azt jövendölte, hogy nemsokára fiúgyermek lesz; de azt addig szoptassa, míg a szomszéd erdőn átvivő úton a hetedik fát tövestől ki bírja szakasztani.

Meglett nemsokára a fiú, kit Jancsinak neveztek el a keresztségben. Anyja már hét esztendeig szoptatta, akkor elvezeté őt az erdei úton a hetedik fához, de még nem bírta kiszakítani, tehát még hét esztendeig szoptatta; akkor ismét elvezette ahhoz a fához, már akkor ki bírta szakítani. Amint az anyja ezt látta, örömeiben meghalt. Jancsi pedig elment vándorolni.

Amint ment, útjában sűrű erdőhöz ért, úgy hogy nem mehetett rajta keresztül, nekiesett tehát és utat tépett magának; úgy szaggatta ki a fát, mint a kendert nyövik és amint a végére jött, ott találta a Kőmorzsolót. Azzal barátságot kötött s elhívta magával utazni.

Amint együtt mentek, megint egy sűrű erdőhöz értek. Erős Jancsi azt mondta pajtásának, hogy szaggassa a fát; de a Kőmorzsoló nem bírt utat tépni, akkor megint Erős Jancsi tépett utat. Ekkor elcsodálkozott rajta a Kőmorzsoló s mondta:

- Látom, pajtás, hogy még nálam is erősebb vagy, mikor lettél fanyüvővé?
- Hát mikor útra keltem.

²⁴ Kálmány L. (szerk.) 1914. 9–14. A mesestatistika alapján az Erős János (AaTh 650A) típus a második legelterjedtebb a palócföldi meseanyagban (a Nemtudoka, AaTh 314 mögött). Lásd: Voigt V. 1979. 227. és Vasvári Z. 2022. 132–134.

Amint az erdő végére jöttek, egy harmadikra találtak, aki azt mondta, hogy ő Vasgyúró Óriás, ezzel is barátságra léptek s magukkal hívták. Amint mentek, mendegéltek, megint egy igen sűrű erdőhöz értek. Erős Jancsi mondta Vasgyúrónak, hogy tépje utat, de ez sem bírta azt megtenni, tehát harmadszor is ő tépett utat; azután mentek, mendegéltek, míg végre egy házat láttak.

Abba bementek, ott volt három asztal, három ágy, három szék és egy szuszák, annak három fiókja volt: egyikben volt bab, másikban lencse, harmadikban köles; nekiálltak s akartak főzni.

Először is otthon maradt a Kőmorzsoló és főzött babot, amint főzte, odajött egy Kisember; nagy, hétszínű szakállal s mondja neki:

– Ha nem adsz ennem ételedből, mindjárt földhöz ütlek; van otthon hét ökröm, tizennégy disznóm, de az nekem mind kevés, azért adj ennem!

– Nem adok én, mert pajtásaimnak nem lesz mit enni!

– Nem adsz?!

Akkor megfogta a Kőmorzsolót s úgy a földhöz ütötte, hogy négy óráig feküdt a földön, míg pajtásai haza nem jöttek.

– Jaj, végem van! meghalok! – s elbeszélte, ami vele történt.

– Majd itthon maradok én! – mondja a Vasgyúró. Majd megtanítom én!

– Mit főzöl?

– Kölest.

Pajtásai elmentek az erdőbe fát vágni. Amint főzte a kölest, eljött a Kisember, mondja neki:

– Adj enni!

De ez sem adott s a Kisember ezt is a földhöz ütötte s a kölest megette. Hazajöttek a pajtásai és éppen Erős Jancsi hozta az igen vastag fát, fejszét csak rátette s a fa mindjárt kétfelé hasadt. Bementek s látták a Vasgyúrót a földön feküdni. Elbeszélte, mi történt vele, erre Erős Jancsi megbosszankodott s azt mondta:

– Már három napja nem ettem semmit, majd itthon maradok én!

Ekkor Erős Jancsi főzött lencsét és pajtásai elmentek az erdőbe fát vágni. Amint főzött, ismét eljött a Kisember, mondta:

– Nem adsz enni?

– Adok biz' én, jöjj csak ide!

S amint hozzájött, megfogta és a szakállát a fahasadékba tette, a fejszét kihúzta, az ficzkándozott, de hiába. Hazajövéen pajtásai:

– No, megmentetted az ételt?

– Meg bizony, jöjjetek csak, ezt nézzétek-e!

Odamentek a fához, de hogy bámulták, midőn a szakállt látták és a vért. Azután ettek.

– No, – mondja Erős Jancsi – elmegyünk a vér után és felkeressük a Kisembert!

Elmentek és csakhamar egy lyukat találtak, azon leeresztették Erős Jancsit, ki mikor lejött, egészen más világot látott, melyben igen apró házak voltak és ott bölcsőben ringatták a Kisembert. Erős Jancsi odamegy s az a kisasszony, aki ott állt, kérdezte tőle:

– Te nagy vitéz, az én testvéreimet fel tudnád keresni?

– Miért nem?

– Jól van, tehát keresd fel; de ő el van ragadva itt közel egy kastélyban a Sárkánytól!

– Jól van, felkeresem; de előbb csináltass nekem egy igen nagy buzogányt.

Összehordatta a kisasszony az egész világról a vasat és csináltatott egy buzogányt, de Erős Jancsi feldobta és mikor leesett, szétporlott; azután másikat csináltatott, azt is feldobta, az már nem porlott szét, ezzel ment azután a Sárkányokra.

Ment egy ólomhídon vaskastélyba s amint odament, meglátta őt a kisasszony s azt kérdezte:

– Hogy mertél ide jönni!

– Hát jól!

– Hisz az én uram ha hazajön, téged agyonüt!

Beszélgetés közt jön a hatfejű Sárkány, két mérföldről dobálja a buzogányokat és fél mérföldről a tüzet okádja. Amint hazaér, feldobja Erős Jancsit a magasba, de ő a mint leesett, ismét hozzá akart kapni és feldobni, ekkor ő előveszi buzogányát és elüti neki hat fejét és vállára akasztja, azután ismét vashídon ezüstkastélyba ment, ott is meglátja őt egy kisasszony, aki mondja neki:

– Hogy jöttél ide? hisz az én férjem a tizenkétfejű Sárkány, az téged ha meglát, agyonüt!

– Nem bánom én!

De amint kiment, ismét hányta a buzogányokat a Sárkány négy mérföldről, a tüzet két mérföldről. Amint hozzá jött, felkapja Erős Jancsit és magasra dobja, amint leesett, ismét fel akarja dobni, de ekkor levágta buzogányával mind a tizenkét fejét; ismét felakasztotta vállára, megint ment egy ezüsthídon aranykastélyba, ott szinte meglátta egy kisasszony és mondja neki:

– Hogy mertél ide jönni? hisz az én férjem a huszonnégyfejű Sárkány, az agyonüt!

– Nem üt az engem agyon!

Kilépett és ott termett a Sárkány, de ő amint a Sárkány jött, buzogányát elébe dobta és a huszonnégy feje leesett, ezt ő ismét a vállára akasztotta, a három kisasszonnyal elment ahhoz a lyukhoz, amelyen lejött. Egyiket feleségül vette, a kettőt pedig elküldte az atyjokhoz; amint hazajöttek, megmondták atyjoknak, mi történt velök.

Vasgyúró és Kőmorzsoló útját állták Erős Jancsinak és el akarták venni a megszabadított kisasszonyokat; de Erős Jancsi úgy elverte őket, hogy alig mozdultak, maga pedig elment felesége kastélyába s úri módon élt vele élte fogytáig.

Simon Anikó: Lélekrezdülés 2.

Iancu Laura lírájának kiteljesedése

(*Karmaiból kihullajt*)

„Iancu Laura első kötete meghökkentő meglepetés volt (tehetségének fölfedezője Ferenczes István), s még inkább az e második. Indulása pillanatában ugyanis igen határozott és egyértelmű mozdulattal megjelölte a maga markáns költészeti helyét és költői szerepét. Ez a hely és szerep – részben elhatárolódás, részben önmeghatározás...” (Pécsi Györgyi: *Kiűzetés, oltalomkeresés. Iancu Laura: Karmaiból kihullajt. Bárka, 2008/3. 98.*) S tegyük hozzá: azt szokták mondani, hogy a második kötet jelenti az igazi megmérettetést. Ebből a szempontból is fontos a Karmaiból kihullajt.

S ha már Ferenczes István, akkor idézzünk tőle néhány gondolatot, annál is inkább, hiszen ő írt balladisztikus hangulatú utószót ehhez a kötethez. „...Alulírott abban a helyzetben van, hogy megadatott neki Iancu Laura felfedezésének a kiváltsága. ...Tulajdonképpen egy jóslatom teljeseedett be a *Pár csángó szó* kiadásával... Maradjunk ennyiben. A magyar irodalomba költő érkezett.” (106-107.) S csupán három esztendő múlt el az első kötet óta. A költő elindult a termékenység és a kiteljesedés útján. Figyelemkeltő kötetcímmel. A szavak az *egyedülből* valók: „...ha rajtam lesz a sor / meglát-e Isten szeme sarkából / karmaiból kihullajt-e a szó / kiüt-e rajtam a leprás való...” A címben levő állítással szemben a kérdőmód érvényesül, más szövegkörnyezetben. A *frázisban* pedig ezt találjuk: „...karma-in a szent holló / átöleli a homályt...”. Érdekes, és nyilvánvalóan nem véletlen a „karom” többszörös megjelenése. Tudjuk róla, hogy a madarak fontos testrésze, „horgas szaruképlet”, amelynek segítségével mozogni tudnak. De van karmuk a macskáknak és a kutya-kutyáknak is, s ők ezáltal könnyedebben meg tudják ragadni zsákmányukat. Tehát támadnak is karmukkal, de védekezhetnek is vele. S ha a karom védettséget is adhat, akkor belőle kihullani azt jelentheti, hogy meg kell tanulni az önálló létezést.

A költőnek is. A második kötet többek között erre figyelmeztet. Mindez egyben tudatos és vállalt folytatást is jelent, a mind teljesebb kibontakozás jegyében. Az

előző kötet őszi, bús hangulatai után itt a hajnal megidézésével kezdődik a versek sora. A „visszaszámlás” egyben elmozdulással jelent egységet. Néma vendégszövegek beépítésével (Nagy László, Szabó Lőrinc) játszik, a korábbiaknál erősebb tettvággyal. A kötetről Vincze Ferenc ezt írja: „...az egyes ember öntudatra ébredését járja körül. A versek megszakadó, szinte félbemaradt sorokkal vetnek az olvasó elé gondolatokat, érzéseket és néha csupán egy-egy hangulatot. Az öt versciklusból építkező kötetet öt stációnak is tekinthetjük, melyek szorosan kapcsolódnak a világ teremtetéséhez, Jézus szenvedéseihez, kereszthalálához és a feltámadáshoz...” (Vincze Ferenc: *Iancu Laura: Karmaiból kihullajt.* Kortárs, 2008/7–8.) Ki is tágíthatjuk a kört: a költő egész pályája különféle stációk története.

Hiszen miként az életben, itt, ebben a kötetben is fölerősödnek a vészjósló mozzanatok. A kapcsolatot a szög illeszti össze – sugallja a *Most ülj le* egyik verspillanatában, ahol egyébként a madár (gólya)-motívummal is találkozunk, másutt meg azt jelzi, hogy „közelséged betemet”. A lét abszurditásával is számol igencsak hitelesen. Ennek része lehet a válságos emberi kapcsolat, mint általános árnyékoló hatás. S ha nem is minden mozzanat jelent stációt, ám vannak mellékállomások is, miként az *Őrizetlen* mutatja: „Mentünk s beértük a cél / mellékállomásait. // Mentünk mellék léttel / zsebünkben feszülettel // Kezemben fegyver. Életem / őrizetlen”. Izgalmas ellentétpár: feszület és fegyver. Aztán persze másutt ott a föloldás reménye. (egyszer) Ezekhez a rejtelmekhez jól illik a versek formája: a töredezettség, a rímtelenség többsége, a központosítás hiánya, a feszültség és a drámaiság eszközei. A „van-e remény?” kérdéssel kapcsolatban íme, egy vélemény: „...S noha a kötet melankolikus hangneme, enigmatikus jellege a nemleges választ erősítené, a ... remény mégis áthatja a kötet verseit. A lírai én számára az egyéni léthez ez a földi létezés nem elég otthonos, az isteni pedig fogyatékoságaival szembesíti...” (Ekler Andrea: *i. m.* uo.) A reménység – mindent összevetve – az örökkévalóhoz köthető. Ismervén a világ csöppet sem biztató jelenségeit, mindez a hívő ember és költő számára evidens.

S persze itt is jelen van a szerelem különös ábrázolása, hasonlóképpen az első kötethez. Küzdelemmel, diszharmóniával, de mindenképpen érzékeljük kikerülhetetlenségét, fontosságát, misztériumát. „...hallod vagy nem: / én hozzád beszélek // és ez már nem mozdulat // szerelmünk meghalt mondat...” (*mozdulat*) „...Mélység, szenvedély és gyötrelem valóban meghatározó sajátosságai Iancu versbeszédének. A szerelem és az istenszerelem mélysége, szenvedélye és gyötrelme ez. Egymástól talán el sem választhatóan...” (Halmai Tamás: *i. m.* 20.) Mint mindennek, ezeknek az értékeknek is van genezise, változó természete. A kezdet és a vég kerete, a személyes lét kitágítása. Egy kapcsolat tűnik át az általánosba, az egyetemesbe. Alapfogalmak nála a születés, a megérkezés, az elmúlás. A cikluscímadó vers, a *Genexis* ezt a problematikát érinti érvényesen. „...végünk van hát, vége a jajnak / a pokol csak eddig lángolt / megszentelt martalékká le-

szünk / egymás lángját eloltva // megszületünk”. „...Mélyen és szenvedélyesen (vagy inkább: gyötrelmesen) személyes líra a Iancu Lauráé, de rendkívül szemérmesen, rejtőzködően az – pontosabban: folyamatos viaskodás, küzdelem a kitárulkozás és a teljes elrejtőzködés között... (Pécsi Györgyi: *i. m. uo.*)

Egy-egy cím maga az útjelző fogalom. Gyakori érzésünk, hogy az eddigi életmű minden részlete ugyanarról szól, persze sok-sok változatban. Ilyenkor azért az a kérdés sem megkerülhető, hogy várható-e elmozdulás a pályán. Itt, a második verseskötetben inkább annak a megerősítését látjuk, ami az első kötetben tárult elénk. Például az említett rejtelmes képi világ segítségével. Az emberi kapcsolat történetével, összetettségével, „eleve elrendeltségével”, némi önmarcangolással. A *Történetünk* ezt is érinti. „...emlékszel még – törékeny / szélben fáztam / köntösöd rám adod – mondtad / én fázni akartam / hát fázzam / homályok, kormos hópihék / sohse lesz végső ébredés.” Vannak itt és másutt hétköznapi elemek, s azok tűnnek át – néha váratlanul – valamiféle másik szférába. Szép példa e tekintetben az *emlék*. „megvannak még a leveleid / s már értem miért írtad // a kapu alatt ki-be járnak a / gyászolt pillanatok // megrakjuk még, tüzet gyújtunk / ólálkodik az ősz // szürkén és harmatosan / talán még ma elvisz”. Az ősz továbbra is fontos szereplő, folytatván a korábbiakat. Az „ólálkodik” teszi sajátossá és némi képp vészjóslóvá. Másutt a „kiraboltak megint” sokat mondó kijelentése hasonló húrokat penget.

A versek vonulása egyfajta lírai önéletrajzot hoz létre, ezen belül a belső fejlődéssel, megtorpanásokkal, az akadályok leküzdésének vágyával. Ahogy mindezt valamennyien átélhetjük az idők során... Ennek a lírai önéletrajznak egy jellemzője pedig ez: „...költészete töredékekből épül, az emberi lét felismert és megragadott töredékeiből. És nem kívánnak többet mondani a megéltél és megtapasztaltnál. Csupasz, minden cicoma nélküli szavak és mondatok sorjáznak egymás után, s gyakran tűnik úgy, mintha magukban állnának, s a következő mondat mintha már másról szólna... (Vincze Ferenc: *i. m. uo.*) Vannak persze ettől eltérő művek is, amelyekben áradóbb a szöveg, és megfogalmazódik bennük a szabadság- és boldogságvágy. A *közel* ilyen vers. „...akárki vagy, hozzám a legközelebb állsz..” – olvassuk itt az egymásban feloldódásról, s kivételes a befejezés is: „...szeressük egymást, mintha / mi sem volna”. Igen, ez tulajdonképpen egyfajta elmozdulás, akkor is, ha nem feltétlenül követik hasonló mozzanatok. Az ősz-motívum mindenképpen más jelez és jelent. Vagy éppen itt egy újabb eltérő mozzanat: „...nem boldogulok veled én / összeforrtak a tagok / szerelmünk toló - / kocsiin”. Vagy a *két éj között* drámája: „...utolsó lovasként érkeztél / ölem földjére a halálból...” (*két éj között*) A korábbiaknál kendőzetlenebb kitárulkozásnak lehetünk itt a tanúi.

Már-már kozmikussá válik a gondolat, jelezvén, hogy a privát szféra alapos kitágítása megy végbe ezekben a szövegekben. Pl. így: „...érted még egyszer tél lesz / érted Megszületik végre / aranyágba kivirágzik / a Golgotának vére”. (*Két négyso-*

ros) Szerelem és Golgota! Micsoda távlatok, micsoda összekapcsolások! S mindezt kifinomult eszközökkel teszi meg a költő. Csöndesen, mélységesen. Mindemögött ott húzódik meg a hozott értékek szellemisége, eredete. A Kallós Zoltánnak ajánlott *Átmenet előtt* című költeményben szomszéd illatokról és puliszkáról olvashatunk, ostyáról, a kezdet pokláról és az üdvözülésről hasonlóképpen. Rendkívül összetett ez a versvilág, ugyanakkor folyton visszatérő motívumokkal és útjelzőkkel. És a sors keserveivel. A krisztusi példa örökérvényességével. S az ember igyekszik a létezés magasa felé, ami persze gyakorlatilag elérhetetlen. Közben a költő gyakorta szólítja meg önmagát, így tart önvizsgálatot, némi öngyötréssel. Küzd Istennel és saját világával. Ám ott van a versekben a realitás, a hétköznapi valóság számos eleme is. A hétköznapiok hagyatéka így egyesül az absztrakcióval.

S ekkor már megjelennek az új környezet, a budapesti létezés elemei. Az életformaváltás következményei. „...Budapest fényei apai ágon / vannak velem rokonságban...” , és: „...Budapest fényei sírhantok”. (*Szeretek*) A vonzás és a taszítás pillanatát látjuk itt. Az otthonra vágyódás és az árnyak fölmutatásával. És megmutatja az utcán magányosan ülő embert, a társadalmi érzékenység erejével. Ez is újszerű élmény az új környezetben. Sugallja némiképp az elveszített múlt és értékrend miatt megszületett feszültséget is. És megjelenik a magyar táj (*Szeged felé*), persze nem a hagyományos tájköltészet sajátosságaival. Szép hangütése: „tekintetem szétfolyik a tájba / a táj belém kapaszkodik...”. S miután ez a két sor később megismétlődik, a lezárában egy különös kép teszi mássá a verset: „...a gyors halál a róka vörösén / ólálkodik.” Meghökkenítő befejezés, és a tájlíra furcsa asszociációval ötvöződik.

Ritka pillanat nála, amikor rímekkel él. Ilyen kivétel a *frázis*, ahol egyébként a kötet címbe emelt motívum is megjelenik: „...karmain a szent holló / átöleli a homályt...” Hasonló esztétikai elvek mentén szerveződik a *remény* is, ahol a kétkedés is jelen van, s a remek befejezés: „...a súlyos csendben előáll / a világ kinn feledt csillaga / amerre nézek, ott áll a valaha”. Igazolván ugyanakkor azt, hogy ebben a kötetben sokszínűbb az összkép, találunk benne nagyívű költeményeket is. Ilyen mű a *Stációk*, a maga áradó versbeszédével. Egyfajta lelki leltár, egy kapcsolat története is benne foglaltatik. Minden mondata sajátos egész, s ezekből a mondatokból épül fel tudatosan az alkotás. Kapcsolat emberrel, Istennel, miközben fontos az önvizsgálat is a „kálváriás” környezetbe helyezve. Egyik kulcsmondata szerint „...az élet: berendezkedés a halálra...”. Lényegében ennek a gondolatnak a folytatása a *Nagypéntek* is. Újra és újra körüljárja tehát a szenvedés misztériumát, a földi lét elemeinek segítségével, a mélység és a magasság kettősségének érintésével. Másrészt a „...fölszűgnak a harangmélyek / de halkán csak / mert este van s minden téged vár...” féle verslezárás – Pécsi Györgyi szerint – „...már egyértelműen egyetemessé növeszti a megváltást remélő szenvedés átvállalását...” (Pécsi Györ-

gyi: i. m. 99.) Igaz, azt is hozzáteszi méltatásában, hogy a szorongás teljes föloldása nem történik meg.

Vannak gazdag képiséggel megáldott versek, amelyben érzékletes, már-már látomásos a versvilág. *Az éjjelek*ben egy új fogalom jelenik meg: a „magasabb halász”. Aki szemben áll a káosszal, az égi háborúval, a véres fűszálakkal. Az égi háború persze földi is lehet, és a középpontban ott az éjjel szimbolikája. A *sínen* című versben megjelenik „Attila” is a sínen, és újra a halál vele együtt, pontosabban a vonuló „halálok”. Szinte apokaliptikus a látomás, ilyen sorral, mint: „...trombiták fújják a végső háborút...” Itt mindenképpen lényeges vonás, hogy a szűkebb, belső körökből kilép az ember a tágabb körökbe, és érvényesíti tragikus látásmódját. Másutt viszont hangot ad a hazaszeretetnek is, a *Nincs ellenség*ben ekképpen: „Nincs határ / Csak a Kárpátok / Szelíd, vérgyökerű Kárpátok // Nincs ellenség csak / Az erdő zúgása / Szuszog halkán // Ahogy a szív dobog / Ha átmegy a határon”. Itt kevésbé elvont a hangneme, mint ahogy a *Rákóczi határ*ban sem, ahol „...szólnak / a fenyves harangok...”, köszöntvén az ezeréves határt. Persze itt is van vér és könny, és a „...reszkető hegyek tátognak...”... A messziről jött magyar költő vallomása megrendítő, s mindezt egy pillanat rögzítésével és fölnagyításával éri el.

Eme összetettségre hívja fel figyelmünket Halmai Tamás: „...Ha egy költő egyidejűleg képes a biblikus (szakrális) és a balladisztikus (népies) hang kimunkálására, összeegyeztetve eközben a Nagy László-i vallomásköltészet és a Pilinszky-féle ontoteológia hagyományát: máris olyasmit alkotott, amit fenntartásaink mellett is érdemes komolyan, nagyon komolyan vennünk...” (Halmai Tamás: *Isten pere-mén*. Magyar Napló, 2019. 21.) S ez bizony szintézisteremtés! Mindezt erősíti pl. a *Confessiones* szövegáradása, ugyanakkor fegyelmezettsége. Némi profanitással, „földön járással”, újabb lelki leltárral, az elszakadás terhének érzékeltetésével, majd másutt egyfajta „majdnem-közéletiséggel. De azt se feledjük, hogy a *Ma újra* ezzel a strófával zárul: „...hideg van, sötét és fázom / valami már nem újul / visszajössz – mondtad bölcsőmre / s a szemfedőmre vér hull”.

(Részlet egy készülő kismonográfiából.)

1989 – te csillag

(a 75 éves Tóth Lászlóról)

Hányszor mosolygunk meg három-négy-ötéves gyerekeket, amikor azzal kezdik valamely fontos bejelentésüket: *Régen, amikor még kicsi voltam*. Pedig az az egy-két év, aminek távlatában így beszélnek, az ő életüknek akár a felét jelenti. Tóth László 1989 című kötetében akkori önmagától idéz: „Negyven felé pedig az ember már egyre hajlamosabb az emlékezésre.” No, igen. Hetvenöt felé meg még inkább.

Ez a könyv a gondos dátumozás révén naplószerű képet mutat. Részben az is, de szerzője – éppen egy valódi naplójegyzetben – arról panaszkodik, hogy tőle alkatilag idegen a naplóírás. Olyasféle tipródás ez, mint annak a papnak a prédikációja, aki mennydörgő hangon inti buzgóságra azokat, akik nincsenek ott a szentmisén. Tóth László végül csak-csak írt valamiféle naplót, de ez a könyv mégsem az: inkább kései rekonstrukciója annak a világnak, amiről nem írta meg naplóját – legalábbis olyat nem, amit várt volna magától.

Ez a könyv tehát róla szól, de éppen emiatt sokkal többről. Tóth László szenvedélyes szerkesztő, és így a naplószerűségből évkönyv lesz: levelek, fordítások kölcsönzött szövegei, mesék, és természetesen saját versek, recenziók, belefér még egy nagyszerű kisesszé Kosztolányiról is. Pedig ez az év nem arról szólt, ami ilyen írásokat hív elő. 1989, ihletett tollú politikus – vagy politikai – elemzők szerint *annus mirabilis* lett, azaz csodák éve. Ebből a könyvből kitetszik: nemcsak a változás volt csoda, hanem az attól el nem választható szellemi kinyújtózás is. Egyszeriben kiderült, hogy a pártállami világ fazekában micsoda szellemi energiák foryogtak a fedő alatt. Ha csak az irodalmat nézzük: maradt még egy-kettő egy korábbi korszak mohikánjaiból (bár az év Weöres Sándor dőltével kezdődött), ereje teljében dolgozott a derékhad, és nyomában a pezsdülésre nemcsak fogékony, de azt generáló érett és feltörekvő fiatalok is.

Ebből a *nemnaplóban* a nevezetes esztendő személyes eseménytörténete tárul fel, időrendje is mutatja az események sodrását, gyorsulását. A naplóból krónika lesz, abból évkönyv, sajátos antológia, beleépül több, önálló kötetként is elképzelhető szövegvonulat. Sőt: lehetne a címe akár az is, hogy *Tóth László egybegyűjtött művei – 1989*. Ott van benne mindaz, ami általa és vele történt, amibe kezdett és amit végbevitt, amit megírt, amire reflektált és amivel másokat reflexióra készített. Egy *rendes* napló szerzője megírja, hogyan készített X-szel vagy Y-nal in-

terjút. Tóth László legfeljebb azt jelzi a szerkesztőtársaknak, a lehetséges beszélgetőtársaknak, hogy mire készül, miért és miként – aztán mellékeli az interjúk szövegét. Ugyanezt teszi, amikor recenzióról, versről, fordításról, más egyébről van szó. A körülményekről hol ejt néhány szót, hol nem. Minek is tenné, amikor ott a mű, beszéljen magáért, ha pedig erre nem képes, akkor fölösleges szót ejteni a fogantatás mikéntjéről.

És különben is: a maga módján minden mű „*naplóbb*” bármely más naplónál: így a kötetben megjelent szövegek nemcsak magukért, hanem alkotójukért is beszélnek. E történet elemei a folyamatos mozgás látszatát keltik, mert olyan gyorsan követik egymást, mint a filmkockák: fölösleges lett volna Tóth Lászlónak naplót írnia, ha ezzel tölti idejét, akkor hogyan futotta volna mindarra, amiről az a napló szólt volna?

Amikor volt lélegzetvételnyi ideje, akkor jöhettek a versek, a szerkesztés, a levelezés, a fordítás, mese és recenzió, előszó, folyóiratterv, vagy bármi más írás, közben két utazás, irodalmi vendégjárás és vendégfogadás, szerkesztőségi beszélgetések, könyvtervek egyeztetése, tanácskozások és ki tudja, még mi minden – mindig között és közben. Csodák éve? Csoda, hogy mindezt csinálni tudta.

És most mégis itt van egy vastag könyv – benne mindaz, amiből akár napló is lehetett volna: de az idő megállításához idő kell. A naplóíráshoz is: nem elég az elszántság, ami nélkül nincs semmilyen írás.

Szavakkal, mondatokkal kiszakítani valamit a világból, ezekből a darabkákból egy másik világot teremteni: ez az íróféle dolga. Eközben olykor meg kellene állítani az időt, ami kétes kimenetelű vállalkozás, de az órát meg lehet állítani (azt viszont nem érdemes). Tóth László reménytelen harcot folytat az idővel, a legjobban őt lepi meg, hogy olykor sikerrel. E küzdelem rákényszeríti némi meditációra, ami már majdnem filozófia (ennek nyomai is ott vannak a verseiben). A könyvben bemutatott időkben lett népszerű olvasmány Wittgenstein Traktátusa, és Tóth László sem vonta ki magát a nádpálcájával is logikus döntést követelő, szigorú iskolamester hatása alól. Mégsem lett jó Wittgenstein-tanítvány: rendre arról akar beszélni, amiről a mester szerint nem lehetett, és amiről ezért hallgatnia kellett volna. Ez a *nem lehet* ugyanis mifelénk nemcsak logikai-filozófiai elégtelenséget, hanem sok évtizedes hatósági tiltást jelentett. 1989 az az év volt, amikor mindig arról kellett beszélni, amiről nem lehetett – korábban.

Olyan évet éltünk akkor, amilyennek Németh László 1956 forradalmát látta: *váratlan tünemény* volt – noha nagyon vártuk. Minden nap egy kicsit világosabb lett mint az előző volt, minden nap tisztult valamennyit a levegő. És ha véletlenül egy nap kimaradt, akkor már nem a szorongás növekedett, hanem a reménység. Ez a

magyarázata annak a kifogyhatatlan energiának, amellyel Tóth László ekkoriban (és azóta is) végezte szerkesztői, olvasói és írói-költői munkáját. Ezért esik olyan jól visszaidézni.

Az azóta eltelt évtizedek, a harmincöt év elgondolkodtató: nagyjából annyit éltünk odáig, mint azóta. (Már aki meg nem halt.) Gondoljuk el, a hetvenes évek elejétől annyira volt Babits, József Attila, Kosztolányi, Krúdy, Móricz halála, amennyire most vagyunk ettől az évtől. És milyen hatalmas időnek tűnt, ami elválasztott tőlük! (Hiába, minden nemzedék úgy nézi a világot, mintha az vele kezdődött volna.) Fölmerül-e bennünk az a kérdés, hogy ennyire távolinak érzik-e a mai húsz-egynéhány évesek 1989-et?

Érdekes-e ez még azoknak, akik számára mindaz magától értetődő, ami nélkül mi odáig éltünk? És aminek hiányától azért nem kell szenvedniük, mert szerencsésebb pillanatban születtek? Nyilván akadnak ma is, akik valamiféle történeti látásmód rabjai: ez az embertípus hajlik arra, hogy visszaköltözzék kedves korszakába. Az idő persze érlel mindannyiunkat, és ha ezt a feladatát sikeresen végzi, akkor elvezet odáig, hogy Homérosz éppolyan kortársunk legyen, mint Shakespeare. Végül talán az is megtörténhet, hogy saját korunkat is ezzel az időn felülemelkedő bölcsességgel nézzük.

Ennek az évnek lett a vívmánya, hogy már mindent fel lehetett fedezni. És mert lehetett, kellett is. Olyan kapkodó izgalommal, ahogyan egy kisgyerek beszabadul a világ legnagyobb játékboltjába, ahol kézbe vehet minden játékot, amiről korábban csak álmodhatott, sőt olyanokat is, amelyenkről álmodni sem tudott. Íróként és olvasóként például Hrabal könyveit. Igaz, az ő és más nagyságok munkáit nem kellett fölfedezni, róluk tudható volt, kicsodák, csak éppen az írásaikhoz nem lehetett hozzáférni.

Ugyanazért számítottak ezek szellemi dugárunak, amiért a valóság maga is be volt tiltva: a pártállam mindennemű megismerést és kommunikációt a propagandának rendelt alá. Mindent azonban nem lehetett betiltani. Be akarták fogni a szemünket, földugóval próbáltak süketté tenni – de így is láttunk és hallottunk. A szájunkat azonban sikerült betapasztani – de még azt sem egészen.

Ez leegyszerűsítette a dolgokat – recsegő-ropogó diktatúra mint totalitárius rendszer közös ellenség volt, ahogyan mondták: *fajra, nemre és felekezetre való tekintet nélkül*. (A *faj* szón természetesen nemzetet kell érteni, a felekezeten már indokoltabb világnézetet.) Tóth László számára természetes, hogy a szovjet rendszerről nemcsak magyar, hanem szlovák barátai is ugyanazt gondolják. Más kérdés, hogy a szomszédos, kisépítész nácizmusok jogutódjai nem érezték különösebb lelkipurdalást amiatt, hogy népirtásra vagy (későbbi kifejezéssel élve) etnikai tiszt-

togatásra is kész, gögös magyargyűlöletük nekünk mit jelentett. Azok a rémtettek, ahogy a kommunizmuséi is, csak megtörténtek, tetteik, felelőseik nem dicsekedtek velük. A hatalmi érdek azt diktálta, hogy az ilyen bűnök (örökre) titokban maradjanak: úgy kellett tenni, mintha meg sem történtek volna. 1989 kisebbségi magyar részről azt a reményt erősítette, hogy nemcsak el lehet mondani, hogy mit élt meg, nemcsak feltárható lesz az ellene elkövetett gyalázat, hanem valamilyen bocsánatkérésre, netán jóvátételre is sor kerül.

Tóth Lászlóra ez a helyzet azt a feladatot róta, hogy a (csehszlovákiai) magyar kultúra és történelem ismeretlen (elfelejtett) fejezeteit tárja fel (vagy ami ugyanaz: segítsen feltárhatóságukban). Csak néhány példa: Peéry Rezső és Forbáth Imre életműve, az 1945 utáni tragikus korszak, Esterházy János sorsa, az amúgy kultikus Fábry Zoltán megsemmisültnek gondolt naplója – és természetesen a pártállam világának az élő tőig visszanyúló szellemi metszőollóját sínylő alkotók történetei.

Tóth László nagyon is tudta, hogy az ún. irodalmi életben sokszor (élete első felében szinte mindig) nem az irodalomé, hanem az ideológiáé a fő szólam. Ilyen világban kellett fölmérnie, hogy hol is van az ő helye, hogy ő maga mi mindent tud. Tudott olyan verseket írni, amilyenekre költői alkata hajtotta. Ezek nem olyanok voltak, amilyeneket a hatalom ítszei vártak, nemcsak tőle, hanem úgy általában. Így történt hát, hogy Tóth László a szülőföldjére *száműződött*. Így, a szigorúan szenvedő formában, és ismeretlenségben maradó erők által. A szlovák nyelvben ezt a „sa” [ejtsd: sza] segédszó segítségével fejezték ki: az volt a *sa*-korszak, mert a kínos vagy éppen kegyetlen döntéseknek nem volt gazdájuk. Az ilyen, emberéletek kettéfűrészelésére alkalmas döntéseknek nem voltak gazdái. (Ilyesmit bizonyos Franz Kafka néhány száz kilométerrel és néhány nemzedékkel korábban, merőben más körülmények közt élt meg.) Adva volt tehát egy rendszer, amelyben valóban nem azok hozták meg a döntéseket, akik: az mintha csak látszat lett volna, hogy éppen általuk történt valami. Csavarok voltak egy általuk alkotott gépezetben, amelyik egyúttal maga volt a csavarhúzó is. (Grendel Lajos egyik belügyes hősének szájából hangzott el a nagy titok: *A szocializmusban a legfőbb érték a szocializmus.*)

1989-ben aztán kiderült, hogy ez a legfőbb érték milyen könnyen semmivé lesz: minél nagyobbra fújnak egy léggömböt, annál könnyebben kipukkad egy tűhegy aprócska szúrására (vagy attól, hogy túlságosan nagyra fújják). Ez történt abban a nevezetes 1989-es esztendőben, amikor a demokrácia kézhez vett minket. Apáink nemzedékének 1956 jutott, géppuskatűzzel, valódi vérrel, valódi szabadsággal: váratlan tünemény. A mi nagy évünkben visszafogottabban zajlott a fordulat, a régióra telepedett birodalom egyszerűen elrohadt, magától roppant össze. Kivártuk a váratlan tüneményt. De amire nagyon sokáig kell várni, az vé-

gül váratlanul érkezik. (Tessék az Újszövetség példázataira gondolni, akár a balga szüzekről.)

A pártállamokat 1989-ben nem egyetlen robbanás döntötte romba, végzetük egy év alatt teljesedett be, Románia kivételével nem dörögtek a fegyverek. Mégis: ez az egy év folyamatos szellemi harcokat hozott, a költői-írói szövegbe legfőbb vízagyúkok gördültek (pedig a hatalom lövethetett is volna, hahaha). Budapesten, az 1956-os tapasztalatok nyomán tárgyalások hozták el a változást (a végre munkaszüneti napnak nyilvánított március 15-én százezrek özönlöttek Ausztriába vásárolni: ez volt a rendszerváltó év legnagyobb tömegmegmozdulása).

Nevezik a magyar változásokat megegyezésként, a prágai fordulatot bársonyos forradalomnak. A kettő különbözik annyira egymástól, mint 1956 forradalmától: utólag is örülünk, hogy nem folyt vér. E visszafogottság jegyében nem is olyan meglepő, az év történelmi jelentőségű politikai változásai éppen hogy érintőlegesen jelennek meg ebben a kötetben.

Prágában a kommunista vezetés keményen védte pozícióit, így keményebb volt az ellenállás, ezért esik erről több szó Tóth László krónikájában, mint a Budapesten történekekről. Így arról a tüntetésről, amit a tűzparancs elrendelését leszámítva a legkeményebb eszközökkel oszlatott fel a kommunista vezetés. A Ján Palach emlékére rendezett megmozdulással üzentek hadat a rendszertől szabadulni akaró csehszlovák polgárok a vezetésnek. Hogy ki volt Ján Palach, akinek a nevét ma már alig ismerik? Egy önégető diák, aki 1969 januárjában a Prágai Tavaszról hosszú telet csináló brezsnyevi intervenció (okkupáció?) elleni tiltakozásként (Prágában) a Vencel-téren fölgyújtotta magát. (Tizenöt évesen verset írtam a tiszteletére, amit nem mutattam meg senkinek. Valahogy mégis előkerült, anyám holtra sápadt, amikor elolvasta – nem minősége, hanem a tárgya miatt. Alig tudtam megnyugtatni, hogy a verset a magam megrendüléséből írtam. Már csak a refrénre emlékszem: *Lobogott, mint fáklya, / de csak ő gyúlt lángra.*)

Tóth László két lábbal a földön járó idealista, aki a kötelező materializmus korszakában megtanulta, hogy csak az idealisták lehetnek szabadok. Rákényszerült arra is, hogy tisztelje a realitásokat, noha a realitáskészség nem alapelvárás egy költőtől. De egy szerkesztőtől igen, és ő szerkesztő, javíthatatlanul: meg akar ismerni minden lehető értéket, tartalommal akarja betölteni az ismeretlen tereket. Ezért telefonál, ír, találkozik, és iddogál is azokkal, akikre számíthat e szenvedélyében. 1989 a szerkesztők aranykora volt: mindenünnen dőlt a korábban teret nem kapott gondolat, információ, a jobbító szenvedély. Olyan esély volt ez, amit nem lehetett kihagyni: ez hajtotta Tóth Lászlót. Alighanem ő is csodálkozott,

amikor számba vette, mi minden fért bele ekkori életébe: azért kellett kihasználnia a felbukkanó lehetőségeket, hogy újabbakat teremtsen.

Elképesztő a könyv anyagának összetettsége és gazdagsága, alig hihető, mi minden olvasni és írni, szerkeszteni, fordítani, találkozni valója volt ekkoriban Tóth Lászlónak. Na persze 1989 rendkívüli év volt: az első, fél-vakrandi a demokráciával. A megtárgult világ fölszabadította az addig elfojtott energiákat – de akkor is... Olykor azért még ő is kifakad: *„Ezt a napomat is, mint mostanában többször, mintha minimum hárman csináltam volna végig. Bár nem biztos, hogy hármunk közül akár egy is igazából én voltam.”* Máskor így: *„Szégyelljék magukat az idők, melyek olyan hajszára fognak bennünket, hogy még azokra sem jut érkezésünk, akik nélkül, minden elszalajtott alkalommal, magunkból is elveszik valami!”*

Szerkeszteni 1989-ben nemcsak könnyű volt az előrobbanó anyagbőségben, hanem nagyon nehéz is. Nem volt internet, okostelefon, szövegszerkesztő, részben még meg sem születtek a ma bárki számára hozzáférhető technikai eszközök. Leveleket és levelezőlapokat kellett írni, és telefonálni, mikor a lakások többségében nem volt telefon sem. De a rendszerváltás egyik vívmánya, hogy elérhetővé vált, igaz, mire ez természetes lett, már megkezdődött a mobil-korszak. Az 1989-es szerkesztő, ha nem valamely szerkesztőségben időzött, mehetett a nyilvános készülékekhez. Valószínűleg már ezt is magyarázni kell. A száguldó szerkesztő leszáguld a lakásához közeli köztelefonhoz – egy hátizsáknyi fémpénzzel. Ezekkel tömi az éhes készüléket, és várja, hogy vonalat kapjon (külföldi hívás ekkor még kizárva). Egy előnye azért volt ezeknek az időknek: nem lehetett sokat beszélni: a távbeszélő készülék neve azt jelentette, hogy messzire eljuthat a hang, de a távbeszélés nem az időtartamra vonatkozott. Ki is volt írva a nyilvános telefonokra, hogy a *Beszélgetési idő 3 perc!* Ezt ugyan senki nem tartotta be, de azért így is tömörségre intett.

Ebben a könyvben egy helyét és helyet kereső, már nem egészen ifjú, de még kevésbé öreg, a legszebbnek mondott férfikorát élő író-ember működésének lehetünk tanúi, aki otthonosan mozog Pozsonyban és Budapesten, Dunaszerdahelyen és Tatabányán (ekkoriban az ottani folyóirat, az Új Forrás szerkesztője). Kiterjedt kapcsolatrendszere beszövi fél Közép-Európát. A feldarabolt nemzettest szellemi egységén dolgozva a régió sokszínűsége is természetes számára. (Cseh)szlovákiai magyarként a szlovák a második legjobban ismert kultúra (harmadik a

cseh). Amikor őt is eléri a lapalapítási hullám, *Párbeszéd* címmel tervez folyóiratot, és amikor végül le kell mondania erről a címről, akkor *Regio* néven indítja el.

Barátaival együtt meggyőződése, hogy a szlovákiai magyarság megmaradásához nélkülözhetetlen a kisebbségi tudományosság intézményrendszerének megteremtése. Erre korábban gondolni sem lehetett, de 1989-ben okkal érezhette úgy, hogy a változások e téren is új korszakot nyitnak. Tóth László sosem gondolta azt, hogy az irodalom lenne a nemzet lelkiismerete. Annál inkább hitt abban, hogy a nemzetnek lelkiismeretes polgárookra van szüksége (akik történetesen akár irodalmárok is lehetnek): amikor nemzetpolitikai feladatokat vállalt, azt nem költőként tette – miközben egy ideális köztisztviselőtől várható szorgalommal és felelősségtudattal dolgozott.

Jól látható e kötet anyagain, hogy a kiépítendő tudományosság különböző bölcsész-ágazatokat jelentett: a történelmen túl a legszélesebb értelemben vett művelődéstörténetet, az irodalmon túl a képzőművészetet, a színház-, a fotó, a sajtó- és egyébek történetét, esztétikát, filozófiát. Ezért nem irodalmi folyóiratot szorgalmazott – de nem is szaktudományos közlönyt, hanem a szakmai elvárásokat kielégítő, de *civil* olvasók számára is befogadható írásokat közreadó orgánusmot. Egy ilyen folyóiraatra nem csak azért volt szükség, hogy publikációs lehetőséget teremtsen, akkoriban egy szerkesztőség szellemi műhelyként alkalmas lehetett az intézményes szakmai háttér pótlására is.

Szerkesztőként Tóth László úgy működött, mintha egy egész szerkesztőség lett volna. Azokban a lapokban, amelyeknek formálisan vagy csak baráti alapon rendszeres közreműködője, olyan magyar és nem magyar alkotók megismeretetésén, népszerűsítésén dolgozott, akik a maguk nemzettudatát nem egy nyílt vagy lappangva élő ellenségképre építik: meggyőződése volt, hogy olyan idők járnak, amikor Közép-Európa népeinek különbözőképpen járó órái szinkronba kerülhetnek. Ezt a várakozást erősítették az értékrendjünkben egymáshoz közel álló írók-gondolkodók munkái, tőlük lehetett várni, hogy ők fogják formálni az elkövetkező idők szellemiségét. Hogy szlovák részről kikre gondolt? Olyanokra, mint Anton Hykisch, Ladislav Kovač, Milan Rúfus és Miroslav Válek, Ľubomír Feldek, és – ellentmondásaival együtt – talán ide illik még Vladimír Mináč is. Nem voltak kevesen, de róluk a magyar közvélemény ma talán *már* annyit sem tud, amennyit akkor *még* tudott. Nem úgy, mint a világhíres csehekről (Václav Havel, Miroslav Holub, Bohumil Hrabal, Milan Kundera, Vladimír Páral, Vladimír Holan, Jaroslav Seifert).

Nélkülük nincs Közép-Európa, amit állítólag olyan sokan a magunkénak érzünk. Tóth László ennek a világnak részese, de ebben a hazában sem magától értetődő, hogy meglelje honát. Az mindig a magasban van: minél magasabban, annál inkább fáj, hogy nem realitás.

És a politika... Hiszen ebben az évben a többség (nem a társadalmi, az értelmiségi) számára mégis ez volt a legfontosabb. Tóth László közvetlenül nem politizált, e szövegegyüttes meghatározói között a politikának mégis rendkívüli szerepe van: ha a világ nem lett volna fordulóban, ha nem nyíltak volna ki a szabadság zsilipjei, akkor nem egy ilyen áradást rekonstruálhatnánk e kötetből, hanem legföljebb valami naplószerű töredékeket sodró erecskét, aprócska reflexiókat.

Tóth László nem a politikában küzd, a szellem szabadságharcának fontos szereplője. Ez a természetesen vállalt küzdelem köti össze a kötet sokféle műfajba sorolható szövegeit. Ezért az év kiemelten fontos politikai eseményei közvetlenül alig jelennek meg a kötetben, így Nagy Imre és mártírtársai újratemetése említés nélkül marad. Kádár János temetése viszont nem, de ennek nincs politikai jelentése, viszont a temetési menet Tóth László akkori lakásának ablakából kitűnően látszott: a magánszférájába hatolt látvány elől nem menekülhetett, erről kellett szót ejtenie, nem az esemény politikumáról.

Egy szenvedélyes szerkesztő életét azonban a közélet, a politika szerkeszti. Ez messzemenően befolyásolja, hogy milyen írások születnek, kiket és mire hív. Ez sem egyszerű: ebben (és a rákövetkező) évben sokan tapasztalhatták, hogy értelmiségi, irodalmi barátságaik úgy váltak *politikai kapcsolattá*, hogy közben mit sem változtak. De a megszólított szerzők, a kért írások tematikája, az interjúalanyok választása, maga a lapszerzés akaratlanul is beleér a politikába. Amikor Tóth László lapot szerkeszt, akkor úgy jár el, ahogyan (optimális esetben) egy értelmiséginek közéletet kell élnie: azokat az értékeket mutatja meg, amelyekről úgy gondolja, hogy a politikát is át kellene hatniuk.

A politikum tehát közvetve, de folyamatosan jelen van a szövegben, és nem véletlenül. A szerkesztő Tóth László rendre olyan írásokat gyűjt be, amelyek az átalakulás nélkül nemhogy meg nem jelenhetnének, meg sem születhetnének. Ezeknek az írásoknak jelentős része a szlovákiai magyarság tragikus sorsával kapcsolatos. A jogfosztottság éveit a pártállamban az elhallgatás évei követték – nemcsak Csehszlovákiában, hanem Magyarországon is. 1989-ben a változásoknak már nem jele, hanem közvetlen eredménye volt, hogy nyíltan lehetett beszélni erről is, abban a bizakodásban, hogy van remény a közös dolgok rendezésére – politika ez is. Ahogyan a nemzetek közti viszony rendezését célozza az a páros-interjúsorozat, amelyben Tóth László (szlovákiai) magyar és szlovák kiválóságokat ültetett le. Politika volt ez a sűrűjéből – az ő (mediátori) szerepe ugyanolyan fontos volt, mint a (helyette is szóló) beszélgetőtársaké. Akik elmondtak mindent, amit akkor a politikáról irodalmi, tehát fogalmi szinten a *nempolitikus* közéleti embereknek mondaniuk kellett. Nem túl nehéz kitalálni, hogy mit mondtak: a diktatúrával szemben a demokráciát, a hazugságok helyett igazságot, a gyűlölet

helyett a megbékélést hirdetni elég egyszerű döntés. Az volt korábban is, csak tilos volt róla beszélni. Kevesen tették vagy tehették meg.

Ekkor azonban már az jellemzi a bomlásával küszködő hatalom agresszív tehetlenségét, ahogyan Václav Havelt lecsukatja, először nyolc hónapra, mert túlságosan idegesítette. (Elítéléséhez könnyen talált alkalmas paragrafusokat.) Aztán a büntetést négy hónapra mérsékeltek: azért engedték ki a későbbi köztársasági elnököt, mert politikai fogolyként még inkább az idegeikre ment. Ennyiből is kitűnik, hogy akik hivatalból irányítani akarták az eseményeket, azok sem tudták, merre megy a világ. A pártvezetések bénázását az a vicc idézte, mely szerint a száguldó autóban elhangzik a figyelmeztetés: „*Vigyázz, hajtűkanyar!*” Mire a válasz: „*Miért, hát nem te vezetsz?*” Nos valahogy így. Ez teszi érthetővé, hogy miért nem szállt be Tóth László a politikába, amelynek napi alakulásánál fontosabb volt, hogy mi jön utána. Nem volt dolga a kapkodó, hatalmuk maradékának védelmével vagy átmentésével foglalkozó politikai bürokratákkal. Azon dolgozott, hogy a reményei szerint újriformálódó Közép-Európa legyen emberarcú.

A költő Tóth László a politikai olvadástól poétikai felszabadulást is várt: azt, hogy a korábban csak a művészet feketegazdaságában ismeretes szerzők és művek is áttörhessék a hallgatás vasfüggönyét. Neki *csak* meg kellett teremteni a feltételeit annak, hogy korábban háttérbe szorított alkotók végre kellő nyilvánosság-hoz jussanak.

Az ehhez szükséges fórumok részben rendelkezésre álltak, de birtokba kellett venni őket, ám ez a folyamat is ment a maga útján. Az áttörés nem volt túl nehéz: az irodalom korábban is köztársaságként működött, még ha ezt nem mindenben tükrözte is az irodalmi sajtó. A kor az irodalomtörténészek és szakasztéták számára is izgalmas időszak, mert nemcsak politikai, hanem valamelyest poétikai rendszerváltást is hozott: Tóth László ebben is küldetést talált.

Erre bőven volt oka. A tágabb hazájában is inkább honkereső, mint otthonos költő már korábban, részben talán generációs okokból is az új költői-irodalmi irányok felé nyitott, amivel kihívta maga ellen (nem a sorsot, hanem) a pártos művészetek szolgálatos esztétáit. Ő a költészettel kísérletezett, a kulturális élet bürokratái vele. Mindaz, amiről idáig szó esett, az egész „nyolcvankilencesség” elválaszthatatlan előzményeitől. Az a sok tapasztalat áll mögötte, amivel Tóth Lászlót hol magyarsága, hol „csehszlováksága” miatt büntette (vagy jutalmazta?). Ott volt mögötte a közös élmény, a pártállamiság sújtotta hazákban a cseheknek csehektől, a szlovákoknak szlovákoktól, a magyaroknak magyaroktól kapott pofonoknak ismerete. Olyan örökség, amely kizárta a történelmet és a referencialitást legfőljebb ironikusan elfogadó mozgalmista posztmodernséggel való azonosulást. Aki a saját bőrén szenvedte el a mozgalmi alapú kirekesztés változatait, az óvakodik a mozgalmaktól és a kirekesztés bármely formájától.

Ez a látásmód viszont sajátos burokbba zárta őt is. Felvidéki magyarként a nemzeti-közösségi oldalhoz kötődött, költői újításaival az ennek kiemelt értékeivel az individuális-világpolgári ambíciójú csoporthoz kapcsolódhatott. Vagyis sehol sem volt egészen otthon: amikor a sokféle törekvés konszenzusát szeretne volna megteremteni, akkor nemcsak békéltetni akart, hanem, anélkül, hogy tudta volna, otthont is szeretett volna teremteni magának. (Ugyanúgy, mint amikor a magyar–szlovák közeledésen dolgozott.)

Ennyiből talán kiderült: ha nincs is itt minden az égvilágon (csak majdnem), de párját ritkítóan összetett tartalmú kötet az 1989. A címadó év eltelté óta sok minden változott, amiről lehet eszmét cserélni, vitatkozni, töprengeni, de azon nem, hogy eltelt azóta harmincöt év. Tóth László is éppen ennyivel lett, mondjuk így, tapasztaltabb.

Ez a könyv úgy szól szerzőjéről, hogy mégsem ő a főhőse. Kor- és főként irodalomtörténet, anyagát az ő személye köti össze, mintha egy olyan monográfia anyaggyűjtése volna, amely a vele és általa 1989-ben történeteket dolgozza fel: akár egy gigantikus montázsregény fejezete is lehetne. A saját műfaját megteremtő könyv meghatározó tömbjét a próza jelenti, és háttérbe szorítja a jóval kisebb terjedelmű versvonulatot. A két szövegtípus másféle figyelmet követel, a versek óhatatlanul háttérbe szorulnak: a költő Tóth Lászlót olvasói inkább a versesköteteiből ismerik. Érdekes azonban itt is figyelni: a verseknek éppolyan szerves része költőjük léte és lénye, mint amennyire azok is ott vannak hétköznapijaiban.

Egy év tükre: alkalmat ad Tóth Lászlónak egy olyan önarckép megfestésére, amelyben minden fontos vonását megmutathatja, itt már fölösleges újra felsorolni őket. Egy kivételével. A tömérdék feladat, vállalás, sokféle jelenlét árnyékában meghúzódó, de esetenként mégis megmutatkozó magánemberi arcát, amit talán még önmaga elől is mintha rejtegetne. De – noha ez ugyan a legkevésbé sem tartozik e kötet tárgyalásához – így is utolérte az az idill, ami egykor egy röpke pillanatban megmutatta magát. Aligha kell magyarázni, hogy az akaratlanul is megmutatott életmóddal aligha volt összeegyeztethető a nyugodt, polgári élet. Családi állapotát illetően ekkoriban úgymond „elvált”. Vannak elvált asszonyok és elvált férjek, de nincsenek elvált apák: dolgozzon-küszködjön akár mennyit, mindig hangot vált, amikor időről időre fölbukkannak cseperedő lányai. Hogy mennyire fontosak számára, azt onnan tudhatjuk, hogy a kötetben egyetlen igazán idilli pillanatról számol be: a két lánnyal a Duna partján kirándul, és egy pillanatra elfelejti, máskor miként hajszoja magát, hogy milyen terheket hordoz, és arra gondol: lehetne talán másként is élni. Talán igen: egy másik életben...

A valóság falai

Igényes, szép kötet a Feller Károly 60. születésnapja alkalmával a dunaszerdahelyi Vámbéry Polgári Társulás gondozásában 2023-ban megjelent *Hétpecsétetes szabadulás*, mely összesen 291 verset tartalmaz, a szerkesztő, Tamási Orosz János által tizenegy ciklusba rendezve. Ezek a kiválóan megszerkesztett ciklusok mindegyike a maga módján érdekes és figyelemfelkeltő, akár a téma, a hangulat, a gondolati sík, vagy a pillanatképek s az általuk a költőben kiváltott érzelmek, meglátások, asszociációk kötik kisebb vagy nagyobb csokorba a verseket – az érdeklődő olvasó megkönnyebbülésére, hisz egy majdnem négyszáz oldalas verseskötet elolvasása valóban próbára teszi befogadóképességét. Ha viszont ciklusonként olvassa el a kötetet, akár hosszabb szüneteket iktatva is be egyik-másik között, az olvasói élmény garantált. A versciklusokban igen frappánsan elegyítette a szerkesztő Feller régebbi és újabb verseit (nagyjából negyven év versterméséről van itt szó), olyannyira, hogy annak figyelme, aki ismeri a szerző eddigi (tiszteltet méltóan gazdag!) költői opusát, nem arra fog fókuszálni, hogy a versek közül melyek a régiek és melyek az újak, hanem belemerül a mondanivalóba, a versek sokféleségébe, megragadja a szerző külvilág iránti érzékenysége, meglepően őszinte megnyilvánulásai, ahogyan élete eseményeiről ír, s a témái – a születés, a halál, az idő, a létezés értelme-értelmetlensége, az alkotás, az emberi viszonyok –, melyek boncolgatásába maga az olvasó is belemerül. A kötet válogatás tehát, a szó legigényesebb értelmében, s mivel Fellernek 2016-ban, az AB ART kiadásában megjelentek már a *Legszebb versei*, talán ne is mondjuk úgy, hogy a *Hétpecsétetes szabadulás* a szerző eddigi verseinek a legszebbjeit tartalmazza, de a legkiválóbbak nagy részét egészen bizonyosan.

A fekete alapszínű borítón Szukálek Lajos felvidéki festőművész, illusztrátor, grafikus *A nagy utazó* című festménye látható: intenzív színei, szürrealista és a valóságból kiragadott képekből összeálló kompozíciója, az ellentmondások, a humor, a groteszk egyesítése párhuzamba vonható Feller költészetével.

A nyitóvers (*Szerkesztőimnek*) mintegy megelőlegezi az örök kérdést, mennyire és milyen értelemben járulnak hozzá a szerkesztők a szerző költői vagy írói pályájának felfelé íveléséhez, avagy alkotókedve hanyatlásához, netalán megtorpanásához. „nem megköveznek, megcsillagoznak, / a kavics mindig az ütközőponton / vár a szív sorára,” – írja Feller, aki maga is azon költők sorába tartozik, kiknek

pályája éppen a kevésbé jóindulatú szerkesztők és irodalomkritikusok megjegyzései miatt volt rögzös, és pályája kezdeti szakaszában a kritikus vélemények miatt elbizonytalanodva hallgatott el időnként.

A nyitóvers után Tamási Orosz János alapos és szakavatott előszava előlegezi meg a verseket, melyet elolvasva nemcsak a szerkesztő egyéni meglátásai és megközelítései alapján érthetjük meg jobban Fellingert költészetét, de más, a szerző eddigi köteteivel foglalkozó irodalomkritikusok recenzióinak kiemelt részletei alapján is.

A kötet „...Csak falai vannak...” című, nyitóciklusában a költő a létezés, a jelen, a jövő („mely, akár a bőröd, / levethetetlen.”), a mulandóság („a hűséges / elmúlás szele, maga köré csavar”), a valóság abszurditásának, de ugyanakkor értelmezésének kérdéseire is keresi a választ, ám újra meg újra akadályba ütközik. „a valóságnak csak falai vannak” – mondja ki a *Valamit a falakról* c. versben, s ugyanez a megállapítás nemcsak a kötet első ciklusát alkotó versek konkrét vagy rejtett motívumaként vezeti gondolatait, de más filozofikus versei vezérfonalának is tekinthető. A *Haszontalan vers* kedves naivitása, a felnőtt lélekben megmaradt gyermekiség képez áthajlást az *...Aput se engednék...* című, svéd gyermekverseket tartalmazó ciklusba (éppen olyan találóan, ahogyan majd a *Kagyló* c. vers lesz a híd a következő, az „...Amikor verset ír...” fejezetbe). Fellingert Károly, a gyermeklélek kiváló ismerője ezekben a rím nélküli versmonológokban magasfokú empátiával ad szót csavaros észjárású, a felnőttek világát éberen figyelő, és a maguk módján értelmezni próbáló gyerekeknek és őszinte megnyilvánulásaiknak, mint ahogyan eddig megjelent svéd típusú gyerekverseket tartalmazó, hét kötetében is. Ezek mindegyike a felnőtteknek is szól, utalva arra, hogy rohanó világunkban valóban gyakrabban kellene odafigyelnünk gyermekeink meglátásaira, érzelmi megnyilvánulásaikra, kérdéseikre, és nem hagyni őket magukra személyiségük alakulásának bonyolult és fontos folyamatában.

Az írás, Fellingert életének lételeme, meghatározója, „írni az írásról”-verseket is igen gyakran pattant ki a szerző tollából. Az „...Amikor verset ír...” ciklus témája a vers (ami „A nem létező mérleg hiányzó nyelv / ve” – *Magnetár*), a költészet („a költészet maga / eleve / cenzúrázza a verset, / nem enged / a sorok közé.” – *Köszvény*), a szavak, hisz jelentéstartalmuk elemzése Fellingert költészetének egyik fontos alapköve, a pont, a jelentés, a mondanivaló („A pár soros / verset úgy írom, / mintha csak egy / végtelen hosszú / sálat kötnék.” – *A mondanivaló*), a nyelv. Ezek a versek szinte a költő ars poeticája egy-egy darabjának is tekinthetők.

Egyéni meglátásokkal, ráérzéssel, bravúros nyelvi megoldásokkal foglalja versbe Fellingert különböző korokban élt és más-más stílusjegyeket képviselő festők, filmrendezők alkotásainak szemlélése által a benne kiváltott asszociációkat, érzéseket a „...Leakasztom a képet...” ciklus verseiben. Ezzel ugyanakkor az olvasó is részesévé válik az irodalom más művészetekkel való párhuzamba állításának fo-

lyamatának, hisz a versek elolvasása arra ösztönzi, hogy a képeknek is utánanézz, és ne csak Fellingner asszociációinak versbe foglalása nyújtson neki irodalmi élményt, hanem a festményt vagy a film pillanatképeit szemlélve saját képzettársításai alapján élje meg, fogadja be a műalkotás által benne felidézett érzéseket, hangulatokat. Fellingner külön alkotói korszakában születtek a képzőművészet, a film és a költészet összefonódását tükröző versei (két kötete is megjelent ilyen témájú versekkel: *A teremtés szépséghibái* és *A fertályos asszony*, mindkettő 2023-ban), s hiszem, hogy ennek lesz még folytatása.

„ablakomon még / be-beles a végtelen / otthon tart végül” – írja Fellingner a „...*Vak napok köröznak...*” ciklusban, az *Allegro Barbaro* című vers második (*Psalmus Hungaricus* alcímű) részében, s ez a három sor akár kiindulópontja, akár jelzése is lehetne a kisebbségi identitás megélésének, ami a ciklust áthatja és egyesíti. Nagyobb terjedelmű, elbeszélő jellegű szabadverseiben magyarságával, családjával kapcsolatos múltbeli és jelenkori, javarészt keserű tapasztalatait írja le a szerző (meséli – s hömpölyög a mondanivaló, magával ragadva és lekötve az olvasó figyelmét) valószerűen, részletesen. Nem panaszárاداتok ezek, érzelmi túltengés sehol, hiszen tényeket ír le, cseppet sem vidám élményeket, melyek azonban az adott helyen, az adott országban másképp nem is történhettek. Fellingner vállalja ezt a sorsszerűséget, s azt is, hogy mindezt nyíltan az olvasó elé tárja, hisz így volt igaz, és így igaz; életútjához tartoznak ezek a történetek, feszült helyzetek, fájdalmak. S közben „Elfolyik az idő, mélyül a gázló, / medrében aranyos lány a nap” (*Szeptember*).

De megértik-e vajon az olvasók, a kortárs magyar költők a verseit, megérthetik-e egy felvidéki faluban élő költő élethelyzetét, s vajon mennyire becsülik költészetét? A „...*Belenéztünk egymás szemébe...*” és a „...*Két párhuzamos találkozásából...*” ciklusok verseinek zömében a szerző nem is választ keres erre tulajdonképpen – az ezzel kapcsolatos tényekre, hosszú évek során megélt tapasztalataira az őszinte tépelődés maga a válasz (bár tény és való, költői opusát, megjelent köteteit tekintve ő a felvidéki magyar költők legtermékenyebbike, verseit rengeteg irodalmi folyóirat közli, folyamatosan). Sorait a magány, a meg nem értés, az alkotói elszigetelődés fájdalma hatja át: „Bekapnak a nagyszájú határok / megemészteni se tudnak rendben, / elveszek a titkos forgalomban, / kiokádnak egy tükörre engem.” (*Ragyogás*). A „...*Belenéztünk egymás szemébe...*” ciklus záróverse, a *Kis szívem remegése* egyszerűen, gyermekien tiszta hangon jelzi, hogy mi az, aminek hinni lehet, ami fontos, ami állandó, ami menedék, ami értékes: maga a szülőföld, a gyermekkori emlékekkel, a jellegzetes tájjal, a hagyományokkal. Ugyanakkor néhány vers már ebben a ciklusban a család, a családi kötelék különleges és marandó értékét vetíti előre (*2020. Június 4., Confessio, Csigaház*).

„...*Az örökkévalóság jelképe...*” ciklus versei a költő évek óta súlyos beteg apját, s az apa eltávozása után maradt fájdalmas hiányt idézik (ezek a versek részei a *Köti a*

sötétséget című, megrázóan szép Fellingner-kötetnek, melyet apja elvesztése után, 2017-ben jelentetett meg a Media Nova M Kiadó). A szerző ezekben a versekben nem feldolgozni akarja a gyászt; apja alakját, halálának körülményeit, a temetést, a sírhely látogatását tényszerűen leíró sorait mély és őszinte fájdalom hatja át, ám számára ennél sokkal elviselhetetlenebb a hiány abszurditásával tovább élni.

Néhány apasírató vers a „...*Ráncok tartják össze...*” ciklusba is bekerült, elhunyt nagyszülők, rokonok történeteivel egyetemben. „Megöregedni / bölcsen és boldogan / akár egy agyonlapozott biblia” – írja a szerző a *Megöregedni* c. versben, ám ez óhaj csupán, hisz az anya-versekben is az időskori, immár visszafordíthatatlan fizikai és szellemi leépülésről olvashatunk, és a versekben a fájdalom, a kétségbeesés, a változtatás lehetetlenségének hangja dominál.

„Jövöm egy / hosszú, sötét alagút, / de a végén / már ott pislákol / a múlt.” – összegzi életérzését a költő az *In memoriam Pilinszky János* című versben, mely a „...*Valaki másról írunk...*” ciklus mottója is lehetne, hisz nyugtalansággal, fájdalommal, az idő, a halál fogalmának elemzésével találkozunk itt, de olyan versekkel is, melyeket elhunyt irodalmárok és művészek halálára ajánlott őszinte tisztelettel.

Néhány, lelket megérintő, lüktető, rímes költemény enyhíti csupán „...*Az idő csak kitapos...*” ciklus istenes verseinek sötét pesszimizmusát. Fellingert Isten szándékai, gondolatai, tettei, tévedései érdeklik, minderről kifejti véleményét, következtetéseket von le. A *Kilenc csapás* című vers döbbenetes, apokaliptikus képei robbantják elébünk, hová is tart a globális világ. A kötetzáró, *Bizalmasan* c. versben magának a Teremtőnek a világba vetett hite is megdől: „...fiaim, / a kereszt, a korbács, a véres dárda, / mint a bárd is, természetesen, marad.”

A *Hétpecsétes szabadulás* találó és szép összefoglalója Fellingner Károly eddigi életművének, költői világának. Megjelenését örömmel üdvözölhetjük, hisz e terjedelmes kötet mint válogatás arra is felhívja a figyelmet, hogy ez az életmű még sokkal gazdagabb, sokrétűbb, mélyrehatóbb, és szerzőjének méltó helye van az egyetemes magyar irodalomban.

(Fellingner Károly: *Hétpecsétes szabadulás*. Vámbéry Polgári Társulás, Dunaszerdahely, 2023)

Álarc

Késő őszi délután van, és már alkonyodik, amikor a buszra felszállva helyet fogllok egy idősödő asszony mellett. A jármű szinte teljesen megtelik, mire a busz kihajt a megállóból, és a színes falevelekkel szegélyezett főútra fordul rá. Erős szél fúj, és az eső is rákezd, így a motor egyenletes bűgésába belekeveredik az ablaktörők zaja, amelyek az egyre sűrűsödő cseppeket igyekeznek eltüntetni a szélvédőről.

A táskámmal az ölemben ülve elfojtok magamban egy sóhajt, majd az ablakon kibámulva figyelem a mellettünk elsuhanó tájat, miközben a gondolataimba merülök. Hosszú napom volt, így kifejezetten fáradtnak és kimerültnek érzem magam, és alig várom, hogy hazaérve végre az ágyamba dőlhessek. Az idő nyomott hangulata sem segít az állapotomon, az esős-hűvös november szomorúnak és melankolikusnak hat, és még a busz enyhe fűtése ellenére is végigfut rajtam a hideg.

Érzem, hogy csukódik le a szemem, és tudom, hogy hamarosan el fog nyomni az álom, amit viszont egyáltalán nem engedhetek meg magamnak, így a korábban vásárolt újságot előveszem a táskámból, kisimítom a lapokat. Elkezdem olvasni az első oldalon lévő cikket, amely a kisvárosban történt gyilkosságok sorozatával foglalkozik, és az esetek közötti – nem létező – összefüggést próbálja valahogyan felfedni.

– Szörnyűség az egész – hallok meg egy gyenge hangot magam mellől, mire kérdően nézek fel.

Az öregasszony tekintete a sorokon fut végig, majd amikor látja, hogy őt figyelem, vállat von.

– És még mindig nincs semmi nyom, amin a nyomozók elindulhatnának – folytatja, én pedig érdeklődve hallgatom, igazítva a vonásaimon, hogy semmit se lehessen leolvasni az arcomról.

– Így van – bólintok, majd a bennem lévő összes empátiával a hangomban fokozom. – Ki képes ilyen kegyetlenségre?

– Remélem, nem lesz több áldozat – borzong meg az asszony, majd a fejét rázva fordul el. Látom rajta, hogy eléggé felzargatta az előbbi párbeszéd, és hogy minden porcikájával igyekszik megszabadulni az újságcikk okozta félelemtől.

Egy apró mosolyt elfojtva fordulok vissza a lapokhoz. Hatalom és a felsőbbrendűség érzése árad szét bennem, és jóleső libabőr fut végig a karomon, miközben én vagyok az egyetlen, aki tisztában van azzal, kiről is szól az írás.

Töredékek

Anyám temetésén láttalak először.

Csontdermesztő hideg volt, a városon köd ült, és a kövér esőcseppek hangosan kopogtak a sötétszürke aszfalton. A levegőben szinte érezni lehetett a könnyek szagát. A szertartás a végéhez közeledett, a temetőben zajosak voltak a léptek, amelyek a pocsolyákra gyalogoltak keresztül, és amelyek minél hamarabb szabadulni akartak a fojtogató közegből.

Hátul voltál, egy fa lombkoronája takart. Emlékszem sötét farmeredre, fekete pulcsidra, és arra, hogy kezedet a zsebedbe dugva, lehajtott fejjel álltál. Nem figyeltél oda a körülötted lévőkre, a lábad alatt heverő avart rugdostad, a levelek zizegése megtörte a pap szavai közti szünetek üres csendjét.

A fogadáson odajöttél hozzám, és megállva előttem, egy pillanatig csak néztél. Nem tudtad, mit mondhatnál, én meg azt, hogy *miért* nem. Eddig mindenkitől csupa közhelyt hallottam, erre te egy árva szót sem szóltál. Csupán megöleltél. Átkaroltad a vállam, és a mellkasodhoz vontál. Annyira ledöbbsentett a mozdulat, hogy fogalmam sem volt, hogyan reagáljak. Rád. Az érintésedre. Így aztán hagytam, hogy a karodban tarts, hagytam, hogy egy pillanatra levegyél rólam minden terhet, és hagytam, hogy a valóságot kizárva egy momentumra levegőhöz juttass. Hagytam, hogy visszahozz az életbe.

Hónapok teltek el, mire ismét találkoztunk. Semmi kedvem nem volt részt venni apám céges buliján, mégis megígértem, hogy ott leszek. Apám, miután bemutattott a munkatársainak, hagyta, hadd élvezzem az estét. A bárpultnál kértem egy italt, amivel a sarokba kihelyezett kanapéhoz vonultam. Előszedtem a táskámból a füzetem és egy tollat, majd felnéztem, mert úgy éreztem, valaki figyel.

Te voltál az.

Kezedben egy pohár pezsgővel sétáltál felém, tekinteted kifejezéstelenül tartotta az enyémet. Odaérve leültél mellém, és karodat a háttámlára helyezted. Mögém. Kissé arrébb húzódtam, mire felvontad a szemöldököd, de szó nélkül hagytad a helyzetet.

– Mit írsz? – érdeklődtél, fejeddel a füzetem felé biccentettél.

– Haikut – feleltem.

Nem faggattál tovább, ami megkönnyebbüléssel töltött el. Vagy ismerted a versfajtat, vagy nem érdekelt a dolog. Nekem csak az volt a fontos, hogy aznap

este többet már nem szóltál hozzám, csupán ott ültél mellettem, és a telefonodba merültél. Néha felpillantottál, engem figyeltél egy darabig, majd hoztál magadnak egy újabb pohár italt, és kezdődött az egész előről. Megnyugtató mozdulataid folytonossága.

Zuhogott az eső, mégis felajánlottad, hogy hazakísérsz, és én nem tiltakoztam. Azt kívántam, bár csak el tudnám nyújtani a veled töltött perceket. Nem mondtam ki, milyen sokat jelentesz nekem. Félttem a saját őszinteségemtől.

Egy este színházba mentünk. Téged nem igazán érdekelt a darab, viszont győzködtél, hogy nézzük meg, mert tudtad, hogy engem meg igen. Örültem neki, hogy ott vagy velem, mégsem tudtam élvezni a műsort, mert végig az járt a fejemben, hogy te mennyire unhatod. Nemcsak a szituációt, akár minket is. Rettegtem attól, hogy egyszer elhagysz.

Üzentem neked, de nem válaszoltál. Hívtalak, de nem vettél fel a telefont. Nem tudtalak elérni, attól félttem, bajod esett. Hol vagy? Hol *voltál*?

Valami megváltozott köztünk. Nem beszéltünk róla, igyekeztünk úgy tenni, mintha minden a régi lenne, mégis tudtuk, hogy gond van. Velünk. Meg akartam volna beszélni, de téged nem érdekelt a dolog. Azt mondtad, inkább máskor, mert fáradt vagy ma ehhez. A következő nap is ezt válaszoltad. És azután is. Én pedig egyre inkább kétségbeestem, és nem tudtam, mit csináljak. Veled akartam lenni, melletted akartam maradni, mégis úgy éreztem, fokozatosan veszítelek el. Kifordultál önmagadból, elérhetetlenné váltál, és én tehetetlenül figyeltem, ahogyan szétesik körülöttem a világ, amelynek te is a részese voltál.

Elmúlt minden, amik voltunk. Fájdalmas időszak követte ezt, s nem hozott a lelkemre enyhülést. Nem mintha eddig még nem csalódtam volna, csak ami veled volt, az mélyebben érintett, mint bármi más. Mert azt gondoltam, hogy te más vagy.

Azt *akartam*, hogy te más legyél...

Emlékszem...

Emlékszem a kiskertből áradó rózsá illatára,
a fenyőfa árnyékára,
a kerti rozsdás, öreg kannámra.
Az utcaajtónk élénkzöld színére,
a pótkerekű biciklimre,
a vastag, vörös konyhai szőnyegre.
Emlékszem az udvarunkra,
a régi tölgyfa padokra
és a nagy faasztalra.
A szálkás, fehér sámlira,
az orgona virágjára,
a tetőről függő sárga-kék hintámra.
A hátsókerti fóliára,
a benne lévő forróságra
és a zöldek üde illatára.
A virágföldes zsákokon
fekve elfogyasztott Medve sajtra.
A mosott ruhák közötti fogócskára
és a szűrővel való lepkefogásra.
A meggy, szilva és a szeder szedésére,
a frissen sült kalácsra,
na meg a fűtölös nyalókákra.
Emlékszem a színes levélkupacokra,
a sárkányreptetésre,
a lila, folyton sáros gumicsizmámra,
a szivárványos esőkabátomra.
A puha, kötött pulóverekre,
a meleg teásbögrékre
és persze az éves tökfaragásra.
Emlékszem a gyerekkori legjobb barátomra,
a fekete labrador kiskutyámra.
Az örökös újságot olvasó nagypapámra,

az általa készített szalonnás kiflis katonákra
és a vele való sakkozásra.
Emlékszem édesanyám fehér-zöld kockás kötényére,
az utcai lámpák fényében szállingózó óra
és a másnapi hóembergyűrásra.
A kályha melegére,
a rajta lévő szárított narancsokra.
A menóra pompázatos fényeire
és az akkor még meglévő
karácsonyi hangulatra.
Emlékszem a felhőbe rajzolásra
és az éjjeli csillaglesésre.
A harmatos fűben való gyors futásra.
A teapartikra
és a kutyákkal alvásra.
Emlékszem a krétákkal gyártott vidám rajzokra,
a mókás ugróiskolákra.
A sok sárpitére
és a gyönyörűen hímzett csipketerítőre.
A savanyú befőttre
és a jó húslevesre.
Emlékszem a sok elbűvölő színre,
a gondok nélküli szép életre.
Emlékszem.
Emlékszem a kacajomra,
mikor még gyermek voltam,
és nem unalmas tökfej.
Vagyis felnőtt.

A szatyor

Én egy bevásárlószatyor vagyok. Igen, ez egy létező faj. Nagyon gyakori igazából. Az egyetlen gond, hogy rövid életűek vagyunk. Néha, ha szerencsénk van, reinkarnálódunk (az emberek világában ezt reciklálásnak hívják). Én egy fiatal egyed vagyok. Nemrég gyártottak, és nem sokkal ez után új hazámba szállítottak. Az üzletközpontba. Nagyon szeretem ezt a helyet. Alig várom, hogy sorra kerüljek. Testvéreim jóval hamarabb elkeltek, mint én. És mivel mindennap újratöltik a rekeszünk (és mivel én az alján vagyok), még sokáig nem kelek el.

Mindennap új reménnyel ébredek, hátha aznap van a napom. De eddig még nem jött el. Csak nézem az embereket, ahogy jönnek, elvesznek egy szatyrot, vagy hoznak magukkal, aztán elmennek. Nagy álmom, hogy reinkarnálódás helyett inkább egy hűséges gazdám legyen. Egy szatyornyai életen át. Amíg össze nem koszolódom, meg szét nem szakadok.

Nyár volt. Bőröm benn tartotta az égető meleget. Megsülök. Feladom! Elolvadok! És ekkor, mikor már minden veszve volt, jelent meg Ő. Megragadta füleim, és elindult. Mint egy hős. Hátra se nézett. Csak fogta a kezem, és mentünk a sorok között. Nem sokáig tudtam öröendezni, mert megkezdődött a munkaidőm.

Először elvett egy bort. Egy korabeli férfinél ez normális. De nem akármilyen bor volt az! A legdrágább! A szatyor haverjaim azt mondták, illet még ünnepkor is alig vesznek! Menő! Szóval gazdag pali a gazdám. Felpillantok reá. Mindenesetre, ruháit és kinézetét tekintve, nem feltételezném, hogy akár egy liter tejet is megengedhet magának, de üsse kő, nem ítélem el szegényt.

Nemsokára bekerül a második áru is. Vagy valami olyasmi. Egy Rolex óra! Illet nem árulnak a közértben! Vagy mégis? Ennyire idős lennék? Lehet, már máshogy mennek a dolgok... Megyünk tovább. A következő... egy... autókulcs? Meg még egy? Valami nem stimmel...

Műanyag fonalaiban futkároznak a gondolatok. Honnan? Hogyan? Rabol? Gondolataimból egy óriási karambol zökkent ki, és három új tárgy. Gazdám gálánsan bocsánatot kér, majd megnézi, mit pakolt szatyrába. Belém. Látva a kocsikulcsokat, az órát és az újonnan szerzett pénztárca-mobil-bankkártya kombót, elégedetten elmosolyodik.

– Jó szatyor! Ha ezeket eladom, rendesen bekeresek! – ezzel gyorsan a kasszához slisszan, a lopott holmit a zsebébe, a bort a pultra helyezi, és fizet. Amikor a par-

kolóba érünk, már szinte szökdécsel az örömtől. – Nem hiszem el, hogy sikerült! Te egy igazán szerencsés szatyor vagy! Mostantól CSAK téged használlak! – ha lenne szemem, most tuti felragyogna, sőt, nem felragyogna, KICSATTANNA! Örülök, örülök, örülök! A lehető legjobb gazdám van!

Mikor az autóba ülünk, letépi fejéről a természetes arcnak ható maszkját, és felcsavarja a rádiót. A „*We are young*” zenéjére elautókázunk.

Azóta már sok minden történt. Mindenféle szörnyű, drága, érdekes holmikat csempésztünk ki különféle üzletekből. Mi egy csapat vagyunk. Addig, amíg a halál vagy a túl sok használat következtében történő szétszakadás el nem választ.

Simon Anikó: Életkövek 4.

A pusztulás dala

(regényrészlet)

Az Úr 1348. évének tavasza
Nápolyi Királyság

Szilárd ujjai a nyakában lógó medállal, a kun holdsarlóval játszottak, miközben a férfi az öbölben állt, és a tengert nézte. Lesétált egészen a partra kihúzott halászcsonakok közé, ahol egyszer régen olyan irdatlan macskajajjal ébredt, és a gondolataiba révedve élvezte, ahogy a parti fövenyt nyaldosó hullámok újra és újra végigmosnak meztelen lábfején.

A város a zömök erődeivel, gyönyörű templomaival és zsúfolt lakónegyedeivel a háta mögött húzódott. Már egészen kezdte megszokni az itteni hétköznapiakat, és elhinni, hogy ez a furcsa, az övétől oly távolinak tűnő világ hamarosan afféle második otthona lehet.

A király hetek óta a vidéket járta, a várost a megbízott előkelőkre és az újonnan kinevezett helyőrsére bízta. Napok teltek el a legutóbbi rendbontás óta, és azt is csak három részeg testvér okozta, tehát eddigre meglehetősen rend uralkodott Nápoly városában. Szilárd és emberei aznapra kimenőt kaptak, így Zlatan és Barabás megcélozták katonáikkal a legközelebbi tavernákat.

Szilárd úgy döntött, felkeres egy partmenti kifőzdét, abból a fajtából, amelyiket annyira megszerette, amikor még Károly király kíséretében legutóbb – másfél évtizeddel korábban – erre járt. Lorenzo, Richardus, Böngér és Sebő társaságában tehát már reggelire frissen sült halat, faszénen pirított rákhúst és fűszeres lében főtt kagylót falatozott, a halászok aznap hajnali fogásából.

Böngér semmi szín alatt nem volt hajlandó megkóstolni a kagylót, és még azt is undorodó képpel figyelte, ahogy Lorenzo és Richardus szakértő módon locsolják bele a fűszeres vajat a szétnyílt fekete kagylóhéjakba, majd szürcsölik ki élvezettel azok tartalmát. Sebő, aki még sosem járt ezen a tájon, ugyancsak jóízűen tömte a hasát. Ő, aki kölyökkorától kezdve akár a jég hátán is megélt, otthon gyakorta fogott magának folyami rákot és kagylót, de ez most egészen más volt.

Ott ültek az egyszerű fapadokon, a hosszú deszkaasztal mellett a végtelen tenger partján, nem messze a szabad ég alatt sütő-főző pocakos calabriai szakácstól, a tenger gyömolcseit majszolva, és egy rövid időre csodálatos módon megfeledeztek minden gondjukról, bajukról. Az élet aznap délelőtt igazán szép volt.

– Qualiter o crucio! – kiáltott fel egyszer csak Lorenzo, már jó előre kuncogva a saját tréfáján. – Certe modo cunnus adesset, possem ter quinas continuare vices!¹

Sebő kérdőn nézett egyik emberről a másikra: nem értette, mit beszélt az életművész poéta.

– Ne is akard tudni! – sóhajtott fel vigyorogva, megbotránkozást tettetve Richardus. – Csak a szokásos Lorenzo-féle viccelődés.

– Méghogy viccelődés, teljesen komolyan gondoltam! – állította harsányan a férfi. – És igazán nem kell itt a szende szüzet játszanod, kirurgus uram: úgy látom, te értetted meg legelébb a szavaimat!

– Mert mindenkinél jobban beszélem a latint, egyedül talán téged kivéve – tromfolt rá Richardus. – És én is éltem azelőtt efféle csípős szavakkal. Egy ízben azért kellett Umag városából menekülnöm, mert úgy förmedtem rá a városi milicisták kapitányára, hogy ad ánum matris tuae.²

Lorenzo éppen a szájához emelte a kupáját, de ezt hallva félre is nyelte a vizezett borát, hogy az az orrán spriccelt ki.

– Nem akarom elhinni, hogy annakelotte ilyesmit mertél a szádra venni! – kacagott jóízűen. – Atyaég, te aztán jól megjámborodtál a birtokon Bernát atya mellett!

– Benőtt a fejem lágya...

– Na és csak a nyelved volt ilyen éles, vagy...?

– Krisztus sebeire mondom, itt fejezd be! – szólt közbe Szilárd. – Még jó, hogy Szolnoki ma nem tartott velünk, ő igazán élvezné ezt a társalgást!

– Hát már a szerelemről sem szabad beszélgetni? – gesztikulált hevesen Lorenzo, hogy majdnem felborította a kagylós tálat.

– Ó, dehogynem! – nevetett fel a lovag. – Csakhogy nálad a szerelem egyenlő a fajtalankodással, a latin bölcsességek pedig a válogatott trágárságokkal.

– Ezt kikérem magamnak! – csapott az asztalra a poéta. – Még ma bebizonyítom neked az ellenkezőjét!

Ott maradtak a parton egész délelőtt. Unták már a számukra szokatlanul zsúfolt város zajait, jólesett az emberek helyett a tenger sűgását hallgatni. Otthon ilyenkor még naponta begyűjtottak a kályhákban, és a vastagabb ruháikat vették fel, ha odakünn akadt dolguk. Az a nápolyi tavasz ellenben olyan langyos volt,

¹ „Ó, mennyire szenvedek! Bár lenne itt egy punci, tizenötször ennyit is elviselnék!” (latin)

² „Anyád p***áját!” (latin)

hogy Richardus ingujjra vetkőzött, és térdig belegázolt a vízbe. Szilárd is levette a köpönyegét, lehúzta a cipőjét, a harisnyaszárait, és hagyta, hogy a hullámok a mezítelen lábfejét nyaldossák, amíg ő elmerengve fürkészte a távoli látóhatárt. Böngér és Sebő, komolyabb fegyver és vértzet híján, hol törrel, hol a puszta kezükkel gyakoroltak különféle közelharci fogásokat. Lorenzo pedig talált magának egy halom félig korhadt uszadékfát, arra a kupacra ült le alkotni.

Nemrégiben szerzett magának egy remek, több traktusra osztott bőr bugyellárist, amiben külön helye volt a kalamárisnak, a lúdtollaknak, a hegyezőkésnek és egyéb készségeknek. A tarisznyájában mindenféle papír- és pergamentekercseket tartott, így végre le tudta jegyezni különféle, évek óta gyűjtögetett poémait és szellemesnek vagy bölcsnek szánt gondolatait. Titkon arról álmodozott, hogy Petrarca és Boccaccio mester nyomdokaiba léphet, habár erre valójában nem sok esélyt látott. Írt, mert szenvedélyes örömet lelt az írásban. Számára egyelőre az is elég volt, ha szokásos közönségének, a dubicai birtok népének és Szilárd fegyvertársainak, cimboráinak adhatja elő a műveit. Aztán ki tudja – talán egyszer, a távoli jövőben, amikor már csak egy halom porladó csont lesz ő és mindenki más is, akit ismer, a jövő nemzedékek felfedezik és szabadon élvezhetik az írásait. Akkor talán már többen tudnak majd betűt vetni és olvasni, és nem csak a művelt kevesek kiváltsága lesz, hogy az írott szó által többé, esetleg jobbra is válhassanak. És akkor ott lesz kincses barlangként őrzött könyvtárunkban, a féltve óvott művek között Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio – és Lorenzo il Toro valamennyi leírt gondolata!

Bátor Szilárd maga sem tudta, mennyi ideje áll ott a parton mezítláb, amikor a mellé lépő Lorenzo halk köhécselése zökkentette ki a gondolataiból.

– Mit szeretnél? – kérdezte a várispán, még mindig a felesége amulettjét szorongatva.

– Bizonyítani – lobogtatta meg a poéta a kezében tartott papírszeletet, majd rögvest olvasni is kezdett:

Egy nap, mikor, mint rendesen, éppen
keresztem cipeltem fel a Golgota hegyére,
rájöttem: én a kunok síkjaira vágyom,
negyvenhatba ezerháromszáz után.
Rémlett: egy szabad leány vár ott rám;
keleti őseinek vad, gyönyörű magzatja...
Szeme hajnalcsillag, haja hullámot vet a szélben,
kitépte a szívem, pedig nem is akarta.
Még át sem ölelt, még hozzá sem értem,
csak óvatos távolból néztem az arcát
– én, megbabonázott, gyáva, gyöngé bolond!

Kavargó lelkem őt, csak őt kívánta...
De mentem előre, vállamon az ismerős kereszttel:
ott magaslott előttem saját hegyem, a Golgota.

Szilárd egy ideig némán ácsorgott, Lorenzo pedig még a lélegzetét is visszafojtotta, úgy várta, mit szól majd a férfi az imént elhangzottakhoz.

– Ha jól sejtem – szólalt meg végre a lovag –, ezt rólam írtad.

– Úgy van!

– Hát, ez esetben akad benne jó néhány túlzás és egyéb furcsaság – vont fel a szemöldökét. – A Golgota hegye? Meg gyáva, gyöngé bolond?

– A költészetnek nem föltétlenül az a dolga, hogy a valóságot írja le – védekezett Lorenzo azonnal. – Sokkal inkább, hogy valós érzéseket korbácsoljon föl!

Nem folytathattak erről további vitát, a város felől ugyanis egy ismerős alak közeledett lóháton, ügetve. Szolnoki Pista gondterhelten nézett le a nyeregből Szilárdra.

– Hol van a többi embered?

– A tavernákban vedelnek – felelte a várispán. – Hajnalig ne is számíts rájuk!

– Nem baj – nyugtázta Szolnoki. – Sürgős megbízást kaptam Lackfi vajdától. Kellene hozzá néhány ember.

– Hát a vörös vaddisznóid?

– Ez most nem olyan küldetés – mondta a férfi. – Ide kicsit... szigorúbban válogatott társaság kell. Palkó már készülődik.

– Gondolom, akkor én sem maradhatok ki.

– Örülnék, ha velünk tartanál. És... hozhatod őket is.

– Egy orvos, egy költő, egy kun nyögér meg egy néma vazallus – nézett végig rajtuk Szilárd sajátos szeretettel. – Kellő szigorral válogattam össze őket, nem gondolod?

– Gyertek hát mind! – mondta Szolnoki. – Egy óra múlva indulunk!

Egy falunak kellett utána nézni, Nápolytól délre, jó negyednapi járóföldre. Szolnokit csupán két saját fegyverese kísérte, a menet élén egyébiránt Fra Moriale, a Durazzói Károlyt annak halála után rútul eláruló kalandor johannita léptetett.

– A falu elöljárója, aki az utat mutatta volna – szólalt a johannita, amikor útra keltek –, megfutamodott. Úgy fest, annyira retteg, hogy nincs mersze visszatérni a saját falujába.

– Mi történt? – tudakolta Szolnoki. – A vajda úr nem mondta el a részleteket, csak annyit, hogy bizonynal boszorkányság sújtotta a falut.

– Magam sem tudok ennél többet – felelte a hórihorgas, széles vállú ispotályos.
– De az alapján, hogy az előjáró elmenekült, mielőtt még odakísérhetett volna minket, valami különösen rémisztő eseményre számítok.

– Lehet, hogy mégsem ártott volna pár tucat lándzsás – vélekedett Palkó, de Szolnoki csak a fejét csóválta.

– Először meg kell bizonyosodnunk róla, hogy mi történt pontosan – válaszolta. – István bátyád külön kérte, hogy olyan embereket vigyünk, akik már láttak egy s mást, és akik aztán nem kezdenek el pletykálni az utcákon.

Palkó erre sokatmondóan nézett Lorenzóra, de nem mondott semmit. A poéta persze rögtön elérte ezt a nagyon is beszédes tekintetet.

– Én sosem pletykálkodok – állította derűs ábrázattal. – Én a szerencsés keveseket szórakoztatom. A boszorkányokról jut eszembe: tudod-e, nagytiszteletű Fra Moriale, mik a közösség fő értékei, melyekre a boszorkányok a leggyakrabban rontást küldenek?

– Természetesen tudom – felelte a kalandor lovag a legnagyobb komolysággal.
– A gyermekek, a termés, valamint... a hímvesszők.

– Ismertem egy embert, aki ismert egy másik embert – kezdte éneklő hangon Lorenzo –, aki egy reggel felébredt, és bár látta a péniszét, mégsem érezte azt. Egyszerűen nem volt benne élet. Rövid gondolkodás után arra jutott, hogy csakis az a rosszéletű nőszemély lehet ebben a ludas, akivel legutóbb hált. Elment hát a gonosz néemberhez, rárontott, istenesen felpofozta, majd fojtogatni kezdte, mondván, adja vissza, amit elvett tőle. A fojtogatás hatott: az ismerősöm ismerőse azonnal kezdte érezni, hogy az ágyékába visszatér az élet...

– Micsoda történet ez már megint? – dörrent rá Szilárd a poétára. – Megmondtam, hogy csak a komolytalan trágárkodáshoz van eszed!

– Korántsem komolytalan trágárság ez, uram – kelt Lorenzo védelmére Fra Moriale, aki még nem tudta, miféle alakkal hozta őt össze a sors. – A boszorkányoknak különösen erős hatalmuk van a hímtagok felett. A legtöbbször csak meggátolják a pénisz működését, ritkább esetben láthatatlanná teszik azt. És vannak olyan megátalkodott, a sötét praktikákat kivételes hozzáértéssel gyakorló bűbájosok, akik el is tudják lopni.

Senki sem szólalt meg, a menet döbbszent csöndben poroszkált tovább. Fra Moriale bátorításnak vette ezt a csöndet, és folytatta a rémisztő elbeszélést:

– Az ilyen banyák az eltulajdonított hímtagokat felakasztják száradni egy fára, esetenként fészekbe rakják, vagy felhalmozzák egy ládikóban. Az efféle taszító rejtekhelyeken akár harminc hímvessző is ott tekereghet sóváran, kínlódva az éhségtől, mígnem a bűbájos meg nem eteti őket...

– Mivel? – kérdezett közbe Richardus.

– Zabbal! – vágta rá a johannita.

Pillanatnyi csend támadt. Néhányan mintha aprókat köhécseltek volna.

– Honnan tudható mindez a tudományos tény? – kíváncsiskodott tovább a kurgus.

– Szemtanúk megbízható leírásaiból – állította Fra Moriale. – Vannak, igaz, nem sokan, akiknek sikerült kiengesztelniük egy-egy ilyen boszorkányt, vagy valamiképpen a bizalmába férkőzniük. Ők látták mindazt, amit talán sohasem kellett volna látniuk...

– Egy ilyen esetről magam is hallottam! – kiáltott fel izgatottan Lorenzo. – Egy szegény jómadár hogy, hogy nem, nem tudom, de eljutott a boszorkány lőcsraktárába, ahol a saját szemével láthatta az egymás hegyén-hátán tekergő mentulákat. Akkor a boszorkány azt mondta neki: „Mivel jó voltál hozzám, választhatsz magadnak egyet a sajátod helyett!” Hát a mi emberünk se volt rest, odanyargal egyenest a legnagyobbhoz, és azt mondja: „Ezt add nekem, ezt a húsdárdát akarom mostantól hordozni!” Szó se róla, a szegény ördög nem szerénykedett: igazi súlyos ivargerenda volt a választottja, és a boszorkány valóban neki is adta. Csakhogy hamar elszállt az öröm, amikor hazaérve kiderült, hogy amit választott, az nem más volt, mint a helyi pap hímtagja! Azt meg már, ugyebár, mindenki ismerte a faluban...

Ezen a tréfán még Szilárd is hangosan nevetett. Nem úgy Fra Moriale, aki kezdte megsejdtíteni, hogy Lorenzo az elejétől fogva csak a bolondját járatta vele. Attól kezdve nem is nagyon szólt hozzá többet.

– Azt azért fontos megjegyeznünk, hogy erre csakis a maleficák képesek – jegyezte meg Richardus pukkadózva. – Strigák ugyanis, mint azt már jól tudjuk, nincsenek.

A falut annak előjárója nélkül is megtalálták, Fra Moriale ugyanis jól ismerte Nápoly környékét és a tágabban elterülő vidéket. Néhány óra lovaglás után már fel is tűntek az első házak, az alacsony vesszőkerítések, a falu mellett elnyújtózó legelők és termőföldek. Csinos kis falu volt, a főtéren takaros templommal, valamivel távolabb közös gazdasági épületekkel. Közel volt a tengerhez, így a partmenti részen különféle eszközök és egyszerű deszkatákolmányok árulkodtak arról, hogy a falu lakói halászattal is foglalkoznak. A csónakok és a hajók azonban eltűntek, ahogy az emberek, a baromfik és a lábasjószág is.

– Kísértetfalu – köpött ki Lackfi Palkó rosszkedvűen. – Nincs itt egy teremtet lélek se. Hová hoztál minket, Szolnoki?

– Azt még magam sem tudom – dünnyögte Pista, ahogy lassan körbejárták a valóban teljesen üres települést. Olyan volt, mintha valaki gondos aprólékossággal felépített volna egy ideális élőhelyet pár tucat család számára, aztán elfelejtette volna benépesíteni.

Kikötötték a lovakat a főtéren álló póznákhoz, hogy gyalog járják körbe a falut. Kettes-hármas csoportokba tömörülve széledtek szét, hogy alaposabban is megnézzék a házakat, az épületeket, a templomot. Továbbra sem találtak senkit, de a falura telepedett csend olyan természetellenes és annyira nyomasztó volt, hogy mindnyájuk keze ott nyugodott a fegyverük markolatán.

– Úgy tűnik, sietősen távoztak – összegezte a látottakat Szolnoki, amikor bő fertályóra múlva ismét mind ott álltak a főtéren. – Az egyik házban félig megevett kása bűzlik az asztalon.

– Egyúttal vittek minden mozdíthatót – tette hozzá Palkó. – A templomban üres az oltár. A sekrestyét is kipucolták.

– A ládákat is kiürítették – mondta Szilárd. – Én is találtam félbehagyott ételt, az egyik széken meg egy félig elkészült hímzést. De az értékes holmi mindenhol hiányzik.

– Mintha egyszerre távoztak volna, ahogy voltak – biccentett Szolnoki –, de fontosnak tartották, hogy mindent vigyenek. Az állatokat is.

– Mert már elhatározták – gondolkodott hangosan Szilárd –, hogy nem térnek vissza.

– Mit mondott erről az előljáró? – fordult Szolnoki a johannita felé.

– Rémulten habogott valami borzalomról, amihez foghatót még soha nem látott – felelte Fra Moriale. – Arról egy szót sem szólt, hogy az emberek elmene-kültek volna.

– Bizonynal azóta történt, hogy a falunagy segítségért sietett – vakarta az állát Palkó. – Akkor pedig valamitől tényleg nagyon megrémülhettek, ha a segítséget sem voltak hajlandók megvárni.

– A nap lassan alászáll – szólt Böngér Szilárdhoz. – Amondó vagyok, ne várjuk meg itt az estét! Bármilyen volt is, ami így elkergette a falusiakat, vissza fog térni...

– Micsoda? – nézett rá a várispán homlokráncolva. – Valamiféle... szörnyetegre gyanakszol?

– Ki tudja, miféle válogatott rémségek kelnek életre a világnak ezen a felén? – kérdezett vissza mérgesen a kun nyögér. – Boszorkányságról volt szó, nemde? A polyákoknál többen is regélik, hogy egyes vidékeken teliholdkor farkasembert látnak, és még többen hallják a vonítását. Az ecsédi lápban egykor sárkánnyal végzett a hős Bátor Opos. Hogy a taljánoknál milyen szörnyetegeket rejt az éjjeli köd, azt nem tudom, de nincs is kedvem kideríteni.

Szilárd bensője ugyancsak görcsben állt, amióta a falut járták, de ez az éjjeli rémekről szóló fecsegés feldühítette.

– Mi vagy te, valami pendelyes szaros, hogy ilyen dőreségekben hiszel?! – förmedt rá a nyögésre.

– Ostoba keresztény barom! – morgott rá vissza Böngér. – A papjaitok elhitették veletek, hogy az ősi világ nem létezik, talán soha nem is létezett, de a ször-

nyek attól még ott lapulnak minden sötét erdőben és minden ködös hegygerinc mögött!

– Állj! Abbahagyni! – csattant Szolnoki hangja, aki komorabbnak tűnt a szokásosnál. – A polyákok valóban beszélnek mindenfélét. Azt is, hogy az északi hegyekben egy titkos társaság magányos harcosokat képez ki mindenféle szörnyetegek levadászására. Akár igaz, akár nem, egykútya: mi most azért vagyunk itt, hogy kiderítsük, mi történt ezzel a faluval. És maradunk is, amíg meg nem tudjuk!

– Mi találtunk valamit – hallatszott ekkor Lorenzo hangja. – De sem Richardus, sem én nem mertük közelebbről megnézni.

– Mi az?

– Inkább... Inkább megmutatom.

A falu szélén jókora csűr állt: tágas, erős épület, két nagy kapuszárnyal. Azok a szárnyak most be voltak zárva, el is voltak reteszelve, s mindennek tetejébe rozsdás láncsal lelakatolva. A két kapuszárnyra, szemmagasságban, hófehér mésszel, sietős, nagy betűkkel rémisztő feliratot mázolt fel valaki.

– Ne aperito! Mortui insunt! – olvasta hangosan Lorenzo.

– Ne lépj be! – fordította Richardus síri hangon. – Holtak vannak bent!

A társaság jó néhány szívdobbanásnyi ideig szoborrá merevedve, hangtalanul állt a csűr előtt.

– Hát akkor – mondta Szolnoki –, nézzük meg, mi történt itt!

Közelebb lépett, két kézzel megragadta a láncot, rántott rajta egyet-kettőt. Valóban jól le volt lakatolva, de a lakatot is, a láncot is régóta ette már a sós párájú tengeri levegő.

– Zétény, hozd a bárdomat! – küldte vissza a lovához egyik emberét, aki máris engedelmeskedett.

– Hékás! – szólt rá Szilárd. – Alkarnyi betűkkel felírták, hogy ne nyisd ki!

Ám Szolnoki Pistával akkor és ott nem lehetett ilyen egyszerűen szót érteni. Szolnoki ugyanis ebben a helyzetben nem a barátjuk, nem régi fegyvertársuk, még csak nem is a vörös vaddisznók zászlájának kapitánya volt – hanem a Lackfi István által újból életre hívott és a legnagyobb titokban működő Szent György Lovagrend tisztje, amiről még legközelebbi cimborái sem tudhattak. A fehér sárkány szolgálatában állt, és szigorú megbízást teljesített. Látnia kellett, mi az, ami elnéptelenítette a falut.

Zétény nevű embere visszatért a jókora, fejnehéz bárdal, Szolnoki Pista pedig nekiesett a láncnak. Az ötödik csapására elpattantak a szemek. Akkor Szolnoki fél kézzel fellökte a reteszt, és a kétszárnyú kapu lassan, lustán kinyílt, akárha egy túlvilági parancsnak engedelmeskedne. Mindenki hátrált egy lépést: a csűr mintha ásított volna. A lehelete búzlott.

– Édes Krisztusom! – nyögött fel Palkó. – Mi a...?

Öklendezni kezdett, ahogy a rothadás édes szaga megcsapta az orrát.

Odabent egész felhőnyi döglégylepett el több tucatot, kupacba rakott temetetlen halottat. Asszonyok, férfiak, öregek, ifjak és gyerekek heverték egymás hegyén-hátán a csűrben. A látvány bénító volt. Fra Moriale hangos imába fogott. Fohászkodtak és keresztet vetettek a többiek is. A maga módján, kipszak nyelven Böngér is imát mormolt kun harcsabajsa alatt, miközben elkerekedett szeme mélyről fakadó rémületet tükrözött.

– Meg kell néznünk – jelentette ki tompa hangon Szolnoki. – Meg kell néznünk közelebből is, hogy mi ez!

– Várjatok! – kiáltotta Richardus, amikor néhányan tétova lépést tettek a holtak felé. – Várjatok, ez így nem biztonságos!

A tanult férfi rövid időre átvette az irányítást. Akinek elég hosszú volt a körgaléros csuklyája hátulsó, lelógó része, annak azt javasolta, hogy néhányszor tekerje körbe vele az arcát, elrejtve az orrát és a száját. A többiek egyéb ruhadarabokból ügyeskedtek össze sálát a szájuk elé.

– A rossz levegő megárthat – magyarázta Richardus. – Így ideig-óráig megóvhatjuk magunkat.

Ezután kesztyűt kellett húzniuk, és botokat, gallyakat keresni, hogy lehetőleg ne érjenek az elszíneződött holttestekhez. Fra Moriale túlzásnak tartotta az ilyen fokú elővigyázatosságot, de azért követte a többiek példáját, mielőtt belépett volna a csűrbe.

– Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem caeli et terrae – morzsolta az apostoli hitvallást Richardus, próbálva némi bátorságot önteni mindnyájukba. – Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus, descendit ad infernos, tertia die resurrexit a mortuis...

A temetetlen holtak karján, nyakán és egyéb testrészein jókora elszíneződött foltok, ocsmány kráterek látszottak: megannyi tojásdad alakú, lilásfekete, puffadt bubó, többségében már kipukkadva, sötét, sűrű levet eresztve.

– Jóságos atyáúristen! – hörögte Palkó. – Hová hoztál minket, Szolnoki? Takarodjunk innen, de azonnal!

– Egyetértek – nyögte Pista. – Soha nem is kellett volna idejönnünk...

– Ne érjetelek hozzájuk! – ordított Richardus, amikor néhányan, valamiféle bizarr kíváncsiságnak engedve, még közelebb óvakodtak a tetemhalomhoz. – Az isten szerelmére, meghűlt az agyatok?! Nem tudjuk, mi ez, de a falusiak fejvesztett menekülése alapján úgy gondolom, hogy könnyen terjed, és gyorsan öl! Kifelé! Kifelé innen mindenki! Azonnal!

– Emlékezzetek rá, miért titeket hoztalak magammal! – hallották Szolnoki Pista szigorú hangját, miután visszazárták a csűr kétszárnyú kapuját, rajta a figyelmeztető felirattal. – Egy szót se erről senkinek!

- Elég ebből a baromságból! – dörrent rá Bátor Szilárd. – Ezt azonnal el kell mondani a vajdának, a királynak és valamennyi előkelőnek.
- De hiszen még azt sem tudjuk, mi ez!
- Pontosan – nézett rá Szilárd. – Éppen ezért kell mielőbb kideríteni. Azután útját állni. Hátha még nem késő: nehogy máshol is megjelenjen!

(Bíró Szabolcs: *Anjouk – IX. rész: A pusztulás dala*. A regény 2025 februárjában jelenik meg az Athenaeum Kiadó gondozásában.)

Simon Anikó: Életkövek 2.

Szabadon

Semmi kedvem a mai naphoz. Boldog párok mindenfelé, és rohadt meleg van. Különb is, Zolinak már voltam egy esküvőjén tizenkét éve. A hülye, most újránősült. Ez van negyven fölött: kezdődik a második kör. Na, én még egyszer nem fogok, az biztos.

A négy koszorúslányt figyelem: két barna, egy fekete, egy szőke. Fiatalok és feszesek. Az egyik barna kifejezetten csinos. Idősebb a másik háromtól, csendben mosolyog, míg azok vihorászva a hajukat dobálják. Na, még akár jól is végződhet az este. Nem jó, odament hozzá a faszija. A szőke viszont engem néz. Egyértelműen. Sőt, elindult felém. Igaz, a bárpuhlnál állok. Járás közben nagyon dobálja a testét. Kicsit húsos a csaj. Szűk, combtőig felsliccelt ruhában van, a lába nem jó. Görbe és vastag. Nem baj, melle, segge van bőven. A pultostól kér egy pohár pezsgőt, majd felém fordul:

- A vőlegény barátja vagy?
- Igen. Erik vagyok.
- Enikő.
- Szép neved van.
- Köszí! – mondja hihetetlenül affektálva. – Honnan ismered Zolit?
- Évekig együtt dolgoztunk.
- Már nem?
- Saját vállalkozásom lett.

Teljes testével felém fordul, kicsit közelebb lép. Nem tudom eldönteni, hogy csak biggyeszi a száját, vagy fel is van pumpálva. Jó vastag, az biztos. Hány éves lehet? 21-22? Legalább húsz évvel vagyok idősebb.

- Csodálatos ez az esküvő!
- Az – felelem unottan.
- Neked nem tetszik?
- Kicsit sok a felhajtás egyetlen nap miatt. Boldogságkapu, gyűrűhordó kutyák, komplett rózsabokor minden asztalon.
- Tökéletesnek kell lennie! Egy nő életében ez a legfontosabb nap!
- Az elég baj...
- Szeretem, ha egy férfinak van humora! – mondja vihorászva, miközben kihívóan próbál rám nézni sűrű, vastag szempillái alól.

Inkább nem mondok semmit. A menyasszony fehér pudlaja kezd szaglászni körülöttünk. Nem bánom, csak ne kenje össze az öltönytadrágomat a nedves kis orrával.

– Olyan cuki ez a kutyus! – mondja elragadtatva.

– Az.

– Szereted az állatokat?

– Persze.

– Akkor bennünk sok közös van! – súgja a fülembe.

Émelyítően édes, gyümölcsös felhőt hagy maga után.

– Imádom ezt a számot! – csillan fel a szeme. – Neked mi a kedvenced?

– A kedvenc számom? – próbálok nem röhögni. A kedvenc színem is érdekelni fogja? – Vivaldi – Tél. Az I. tétel.

– Mi van?! – kérdezi értetlenül. – Mait mondj!

– Akkor, Boston – More Than a Feeling.

– Nem ismerem. Mindegy. Hagyjuk – mondja csalódottan, majd húzni kezdi a karom. – Gyere, táncoljunk!

Keresünk egy viszonylag szabad területet, szembe fordulunk egymással. A háttára teszem a jobb kezem, a ballal megtartom az övét. Kihúzza, és a nyakam köré fonja mindkettőt. Túl közel jön, hozzám dörzsölődik. Lefejtem a karjait, kicsit hátrébb lépek. A testét tekergetve leguggol eléem, majd vissza, feláll. Ezt eljártssza még kétszer. Kezdem kínosan érezni magam, néhányan minket néznek. Le kellene állítanom a csajt.

– Gyere, inkább igyunk valamit! – fogom meg a karját.

Visszamegyünk a bárpulthoz, kérek két pohár pezsgőt. Körbenézek a teremben. Boldognak tűnő párok táncolnak, beszélgetnek. Nincs kedvem itt lenni, de hazamenni sem akarok. Egyedül nem. Bár, lehet, hogy az jobb lenne. Az ablakokból látom a sötét kertet, csak néhány, földbe szúrt lámpa világít.

– Kimegyek – mondom.

– Menjünk.

Jó idő van, meleg. Sétálok a fűben, leteszem a poharam az egyik magas asztalra. Állok a csöndben, beszívom a nyári, éjszakai levegőt. A csaj eléem lép, megfogja a nyakkendőmet, magához húz, és lesmárol. Hát legyen. Tarkójánál belemarkolok a hajába, másik kezemmel a ruha hasítékán keresztül a combjai közé nyúlok.

– Messze laksz? – kérdezi.

– Nem. Hívok egy taxit.

Mialatt az étterem előtt várunk, előveszi a telefonját. Hosszú, vastag körmei gyorsan kopognak a kijelzőn. Rágyújtok. A második szál után végre megjön a taxi.

Hazaviszem magamhoz. A válás előnye, hogy bárkit hazavihetek.

Lehúzom róla a vékony ruhát, a bugyiját már ő tolja le. Sietve kicsatolja az övem, lerángatja a nadrágom, majd a szájával nekem esik. Nagyon lelkes. Ez kétségtelenül jó az ilyen csajokban: azonnal le akarnak nyűgözni.

Hanyatt döntöm az ágyon, megkóstolom, szórakoztatom a nyelvemmel. Ennyi elég is lesz, fölfelé indulok. Az a kurva koton is kell! Szabadság. Szabad szex. Az...

Végigcsókolom a hasát, melleit, nyakát. Megfogom az egyik combját, óvatosan a testébe hatolok. Nem érzek ellenállást, bátran kezdek mozogni. Lábait a derekam köré kulcsolja. Átgördülünk, felül akar lenni. Legyen. Díjnyertes mellei vannak. Nagyok, feszesek, kemények. Rég fogtam ilyeneket. És ahogy mozognak...! Felkönyökölök, nyalom, falom őket, ahol érem.

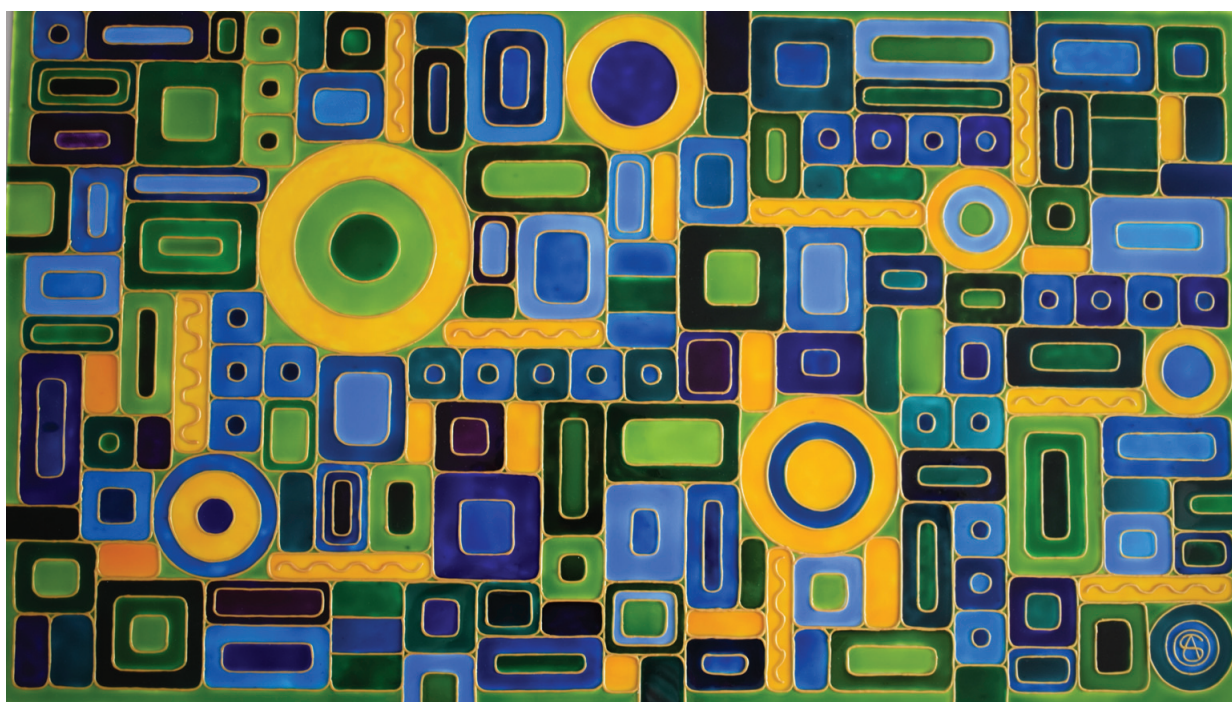
Kicsit bírnom kell még...

Kezemmel testünk közé nyúlok. Kitapogatom legérzékenyebb pontját, játszani kezdek vele. Egyre hangosabban nyög, majd rám borul. Belülről érzem testének összehúzódásait.

Nem kell tovább bírnom...

Leszáll rólam, elmegy zuhanyozni. Én erőtlően fekszem az ágyon.

Kihoztuk az estéből, amit lehet.

Simon Anikó: Kötelékek

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

TOKAJBAN. Augusztus 12-én a háromnapos 52. Tokaji Írótáborban a Szlovákiai Magyar Írók Társaságát Hodossy Gyula, a SZMÍT elnöke és Póda Erzsébet képviselték, akik részt vettek egy kerekasztal-beszélgetésen is arról, hogy mit jelent határon túli írónak, költőnek lenni. A beszélgetésen részt vett még Lőrincz P. Gabriella, Sántha Attila, Czilli Aranka és Kollár Árpád.

FIATAL TEHETSÉGEK. Augusztus 14-én nyitotta meg kapuit a XXVI. Fiatal Írók Tábora az izsai Iparművészeti Műhelyben. A műhelymunkát Hodossy Gyula József Attila-díjas költő, a SZMÍT elnöke és Petőcz András Babérkoszorú-díjas költő, író, a mentorprogram gesztora nyitotta meg, akit 65. születésnapja alkalmából Kovács Balázs, az Opus folyóirat szerkesztője köszöntött. A rendezvény öt napja alatt a pályakezdők munkáját Z. Németh István, Póda Erzsébet és Morva Mátyás mentorok segítették. A tábor záróakkordjaként átadásra kerültek a Pegazus Alkotópályázat díjai, melyeket Hodossy Gyula, Petőcz András, Póda Erzsébet és Bolemant László adtak át.

HETVENKEDIK. Száraz Pál prózaírót, novellistát köszöntötte a Szlovákiai Magyar Írók Társasága 70. születésnapja alkalmából. Az eseményen részt vettek az SZMÍT tagjai, úgy mint Hodossy Gyula, Hodossy Sona, Nagy Erika, Balázs F. Attila, Jakubecz Márta, Z. Németh István, Ravasz József, Király Anikó és Póda Erzsébet. Az ünnepeltet Bobory Zoltán, a székesfehérvári Vörösmarty Társaság elnöke köszöntötte.

VERSKENYÉR. Szeptember 11-én Dunaszerdahelyen mutatták be Ravasz József *Mindennapi verskenyér* című könyvét a Vámbéry Irodalmi Estek keretén belül a Country Pub irodalmi kávézójában. A kötetet Tamási Orosz János szerkesztő méltatta, az est háziasszonya Tóth Katalin volt. Verseket maga a szerző és Sercel Sonja szavaltak.

AZ ANYÁÉRT. Szeptember 9-én mutatták be Petőcz András József Attila-, Márai Sándor- és Magyarország Babérkoszorúja díjas író, költő, szerkesztő *az anyáért, aki alszik* című könyvét Budapesten az Írók Boltjában. Lapunk főszerkesztőjével Hörcher Eszter kritikus, a Holocaust Emlékmúzeum munkatársa, valamint Láng Eszter író, képzőművész, a Képirás szerkesztője beszélgetett.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Aich Péter (Pozsony, 1942). Költő, prózaíró, szerkesztő, tankönyvszerző. A Pozsonyi Casino alapító tagja. Több könyve is megjelent.

Bakonyi István (Székesfehérvár, 1952). József Attila-díjas magyar irodalomtörténész, író, kritikus. Különböző folyóiratokban eddig 800 publikációja jelent meg. Eddig 40 kötetet jegyez. 2019 óta a Csoóri Sándor Társaság elnöke.

Berka Attila (Budapest, 1976). Író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Anómia* (2017).

Biernaczky Szilárd (Budapest, 1944). Kós Károly- (2001) és Cs. Szabó László-díjas (2024) néprajzkutató, költő, zeneszerző, a magyar, olasz és afrikai irodalmak és folklór szakértője, műfordító és szerkesztő. Kutatásainak fő témája az afrikai hőseposz. 2010 óta 16 saját, ill. szerkesztett könyve, folyóirat különszáma és több mint 300 írása, verse jelent meg.

Bittera Sophie Iman (Dunaszerdahely, 2010). A budapesti Vörösmarty Mihály Gimnázium 9. osztályos tanulója. Korábban már jelentek meg írásai az *Opus* és a *Levél a kedvesemnek* c. folyóiratokban. A Grendel Lajos Mentorprogram aktív résztvevője. Szabadidejében ír, olvas és gyönyörű énekhangjával fellépéseken énekel.

Bíró Szabolcs (Dunaszerdahely, 1988). Író, a Szent György Lovagrend tagja, Eger Kulturális Nagykövete, a HaddelHadd zenekar énekese. 2015 óta az Athenaeum Kiadó szerzője, fontosabb könyvei: *Non nobis Domine, Anjouk-sorozat, Lázár evangéliuma, Elveszett csillagok, Ragnarök, Az ötödik parancsolat*.

Dávid Dóra (Somorja, 2007). A pozsonyi Duna utcai gimnázium tanulója. Szabadidejében szívesen foglalkozik az írással, művei pályázati antológiákban jelentek meg. Kedvelt műfaja a lélektani és a romantikus novella.

Fellinger Károly (Pozsony, 1963). Író, költő, helytörténész, mezőgazdász. A felnőtt versek mellett gyermekverseket, meséket ír. Több mint 60 könyve jelent meg, kötetait több nyelvre lefordították. Legújabb kötete a *Kenyérbélvirág*. Jókán él.

Ferenczi Ákos (Budapest, 1967). Író, szállítmányozó, logisztikai szakember. Novellákat ír, melyek közül több megjelent nyomtatásban, különböző antológiákban.

Gróh Gáspár (Budapest, 1953). Irodalomtörténész, kritikus. 1977 óta jelennek meg írásai, 2017 óta évente jelennek meg esszé- és kritikakötetei. Közíróként Pethő Sándor-, irodalmárként József Attila-díjas, köztisztviselői és alkotói munkáját a Magyar Érdemérem középkeresztjével ismerték el. A Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja.

Hajdú László (Csongrád, 1964). Kétlaki életet élő író, költő és szerkesztő. Csongrádon és Köveskálón él, alkot. Művei irodalmi lapokban, antológiákban jelennek meg. Több életrajzi ihletésű könyv megszületésénél szerkesztőként bábáskodott.

Kerecsi Katalin (Debrecen, 1985). Építőmérnök, egy éve ír novellákat szabadidejében. Családjával Budapesten él.

Kovács Jolánka (Nagybecskerek, 1958). Író, műfordító, szerkesztő. Két novellás- és négy meseköte jelent meg eddig, valamint negyvenegy műfordításkötete. Muzslyán (Vajdaságban) él.

Méhes Zsigray Ottó (Dunaszerdahely, 1967). Utazó, csillagász és természetfotós. Jelenleg Texasban él, de amikor csak teheti, járja és fényképezi az északi világ beláthatatlan tájait. A 2023-ban megjelent első könyve is az alaszakai és yukoni utazásairól szól, amikor gróf Széchenyi Zsigmond nyomában járt. Jelenleg a folytatásán dolgozik.

Šereš Rebeka (Galánta, 2005). Az irodalomba az orosz realisták miatt szeretett bele. Kezdő íróként főleg prózát ír. Jelenleg a pozsonyi Comenius Egyetemen újságírást és kiadványszerkesztést tanul.

Siska Péter (Nyíregyháza, 1984). Költő, pedagógus. Legutóbbi kötete *A rend, amiről a tárgyak beszélnek* címmel 2021-ben jelent meg.

Székelyhidi Zsolt (Debrecen, 1973). Magyar költő, író, fotográfus, zeneszerző, zenész. A Corvina Kiadó műszaki vezetője. Legutóbbi kötete: *Jelenések* (versek, Parnasszus P'Art Könyvek, Budapest, 2023).

Vasvári Zoltán (Budapest, 1958). Etnográfus, művelődéstörténész, a balassagyarmati Palóc Múzeum ny. főmuzeológusa. Eddig 14 kötete és 4 tankönyve jelent meg. Legújabb kötete: *„Csillagom, emlék: tégy tőkéletessé...”*. Rónay György-tanulmányok. Kairosz, Budapest, 2021.

Itt minden
a víz,
úv, aki
saját
kútjából
él.

(Jelkölhídi Zsolt)

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >